

WELTERBILDE WELTBILDER

Dikkat Şeytan Var

Şeytan ve Şeytanların Kurbanları

MERHET PARÖZ

5

Dikkat! Şeytan Var

Mehmet Yavuz

Dikkat!

Şeytan Var

Şeytan ve Şeytandan Korunma Yolları

Mehmet YAVUZ

Dikkat! Şeytan Var

Copyright © Rehber Yayınları, 2009

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Ali BUDAK

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni

Hüseyin KASIMOĞLU

ISBN

978-975-6096-26-8

Yayın Numarası

23

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası Sarnıç Yolu Üzeri No: 7

Gaziemir/İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Mart 2009

Genel Dağıtım

Gökkuşluğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Rehber Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.rehber yayinlari.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	9

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYTANIN MAHİYETİ VE YARATILIŞI

Şeytanın Mahiyeti ve Yaratılışı	15
a- Şeytan ve İblis Kelimelerinin Tanımları	15
1- Şeytan	15
2- İblis	16
b- Şeytanın Mahiyeti	17
1- Kendisinin Mahiyeti	17
2- Yardımcılarının Mahiyeti	22
c- Şeytanın Yaratılışı	25
1- Yaratılış Vakti	25
2- Yaratılış Hikmeti	27
3- Hz. Âdem'le Münasebeti	30

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN VE HADİSLERDE ŞEYTAN

Kur'ân ve Hadislerde Şeytan	39
a- Kur'ân'da Şeytan	39
1- Hz. Süleyman ve Sihir	43
2- Casuslukları	46
3- İçkiyi Kullanması	48
4- Fısıldaşma	51
5- Diğer Hususlar	52
b- Hadislerde Şeytan	53

1- İnsanın Damarlarında Dolaşması.....	54
2- İnsanın Vücuduna Girmesi	55
3- Öfkeyi Kullanması	57
4- Her Doğan Çocuğu Dürtmesi.....	59
5- Boynuzu.....	61
6- Yeme-İçmeye Karışması	64
7- Rüyalara Tesiri	66
8- Yolculuk Hali.....	68
9- Akşam Vaktinde Etrafa Yayılması.....	68
10- Hz. Ömer'den Korkması	70
11- Diğer Hususlar	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEYTANIN VASIFLARI, İNSANA ULAŞMA YOLLARI VE KALBE MUSALLAT OLMASI

Şeytanın Vasıfları, İnsana Ulaşma Yolları ve Kalbe Musallat Olması ..	77
a- Şeytanın Vasıfları	77
1- Düşmanlığı.....	77
2- Hainliği	81
3- Vesvesesi.....	83
4- Melun ve Racim Olması	89
5- Kötülük ve Çirkinliği Emretmesi.....	94
6- İsyanı ve İnadı.....	95
7- Korkutması.....	97
8- Fakirlikle korkutması.....	99
9- Süslemesi ve Aldatması	102
10- Fitlemesi ve Dürtmesi.....	105
11- Unutturması	106
12- Dokunması.....	110
b- Şeytanın İnsana Ulaşma Yolları.....	111
1- Şehvet.....	111
2- Şöhret ve Riya.....	115
3- Hased ve Kıskaçlık	118
c- Şeytanın Kalbe Musallat Olması	119

İÇİNDEKİLER

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ŞEYTANIN İBADET HAYATIMIZA TESİRİ

Şeytanın İbadet Hayatımıza Tesiri	127
a- Namaz.....	129
b- Oruç.....	142
c- Hacc.....	146
d- Zekat.....	148

BEŞİNCİ BÖLÜM ŞEYTANDAN KORUNMA YOLLARI

Şeytandan Korunma Yolları	153
a- Manevi Donanım	154
1- İbadet Etme.....	154
2- Kur'ân-ı Kerim Okuma	156
3- Takva Sahibi Olma	159
4- Hayırlı İşlerle Aralıksız Meşguliyet	162
5- Nasihatten Mahrum Kalmama	165
b- Allah'a Sığınma (İstiâze)	167
c- Az Yeme.....	176

ALTINCI BÖLÜM BAZI SORU VE CEVAPLAR

Şeytan Hakkında Merak Edilen Bazı Soru ve Cevaplar	183
SONUÇ.....	209
KAYNAKLAR	211

GİRİŞ

İnsan, diğer varlıklardan çok farklı olarak yaratılmış, maddi-manevi donanımıyla mahlukatın en şerefli konumuna yükseltilmiştir. En üstün varlık olma, birtakım sorumlulukları da beraberinde getirmiş, neticede bir güzergah belirlenerek insanoğlunun ona uyması istenmiştir. Artık bundan böyle o, bütün mutluluğunu Allah (c.c.)'a itaatte ve O'nun yolunda olmada bulabilecek, buna mukabil malum güzergahtan saptığında da aradığı gerçek saadet ve huzura bir türlü kavuşamayacaktır.

İnsanın kazanma kuşağında kaybetmesine sebep olabilecek en büyük sebeplerden biri şeytandır. Kapıldığı kısır döngüden kurtulamayan, kaydığı yörüngesinde devamlı benlik soluklayan şeytan, insanoğlunu konumundan aşağı edebilmek için var gücüyle çalışmaktadır. Bunun sebebi de insanın, onun kaybettiği yerde kazanması, Rabb'ine iman edip, dediği doğrultuda hareket ederek dünya-âhîret mutluluğuna yürümesidir.

Şeytan, geçirdiği şiddetli imtihan sonrası çizgisini koruyamamış, emre itaatteki inceliği anlayamamış, Sonsuz Kudret Sahibi'ne karşı gelmiştir. Bununla da kalmamış, bahaneler ileri sürerek kendini müdafaaya kalkışmış, yaptığı üst üste yanlışlıklarla da kendi sonunu hazırlamıştır. Allah'ın huzurundan kovulmuş, cennetten atılmış, neyi var neyi yok hepsini kaybetmiştir. Onun bu hallere düşüşünde Hz. Âdem (aleyhisselâm) bir imtihan unsuru olmadan öte bir mana taşımamasına rağmen, o, ego eksenli düşüncesiyle bütün suçu ona atmış, yanlışlıklarının tümünü ondan bilmiş, bir anda ona ve nedense onun nesline azılı bir düşman kesilivermiştir. Artık o, hayra bütünüyle kapalı hale gelecek, aklının şerre ait tüm fakültelerini işlettirerek insanın üzerine çullanacaktır.

Eskilerin "mesavi-i ahlâk" dedikleri kötü vasıfların kaynağı olan¹ şeytan karşısında inançlı bir insanın durumu ise şudur; o, bu zorlu düşmana karşı önlemler alır, onun hile ve tuzaklarından korunmaya çalışır, yaratılış gayesine uygun bir yaşam biçimi adına projeler geliştirir. Eğer bunlar fayda verir, şeytanın saldırılarını savuşturabilirse maksadına ulaşmış olur. Fakat şayet onunla başedemez, önünü alamayıp ona uyarsa, bu defa da yaptığına pişman olur, kalbinde burkuntular meydana gelir, duygu ve düşüncesiyle zıtlığından iç deformasyonuna maruz kalır. Bu iç huzursuzluğu, onu yeniden derlenip toparlanıp tevbe ve yarlıganma talebiyle pek bağışlayıcı olan Mevla'sına yönelir. Bu yöneliş, insanı Cenâb-ı Allah'tan uzaklaştırmaya çalışan şeytanın tüm çabalarını boşa çıkartmak demek olur.

¹ M. Fethullah Gülen, Fasıldan Fasıla, IV/40..

Allah'ın rızasının, şeytana ve her zaman kötülüğü emreden nefse muhalefetten geçtiği unutulmamalıdır.

"Dikkat! Şeytan Var" ismini taşıyan bu çalışmayı dört bölüm halinde ele aldık. Birinci bölümde, şeytanın kimliği, yaratılış vakti, hikmeti, Hz. Âdem'le olan münasebeti gibi konular üzerinde durduk. İkinci bölümde şeytan kelimesini Kur'ân ve hadislerde tarayıp, Kur'ân ve Sünnet'in şeytana olan bakış açısını anlamaya çalıştık. Üçüncü bölümde, şeytana ait özellikleri inceledik. Onun, insana ulaşmada kullandığı maşaları ve insan kalbine nasıl musallat olduğunu mütalaa ettik. Beşinci bölüme, insanın bu en büyük düşmanından nasıl korunabileceği hususunu taşıyıp manevi donanıma vurgu yaptık. Ayrıca ondan Allah'a sığınmanın zarureti üzerinde durup, bu meyanda az yemenin pratikteki faydasını arzettik. Son bölümde de bazı soru ve cevaplarla şeytan hakkında merak edilenlere cevap verdik.

Çalışmada en sahih hadis kitaplarını tercih ettik. Konuyu dağıtmamak için hadislerin sıhhatiyle alâkalı senet ve metin kritiğine girmedik. Çalışmayı, anti-tez konumuna sokmadan müstakil bir eser hüviyetinde hazırlamaya gayret ettik.

Şeytan, Allah tarafından insana musallat edilmiş apaçık bir düşman ve bir imtihan vesilesi; hayat ise bir yönüyle şeytanla mücadeleden ibaret bir süreçtir.

Düşmanı bilip stratejiler üretme, başarılı olma adına yapılacak önemli işler cümlesindedir. Bu iddiasız çalışma, kendini tahribe kilitlemiş olan şeytan hakkında az da olsa bilgi verecekse, uğraşlar boşa gitmemiş sayılacaktır.

DİKKAT! ŞEY TAN VAR

Çalışma ve gayret gösterme kuldan, neticeyi verme ve başarıyı lüfsetme Allah'tandır.

Mehmet Yavuz

Çamlıca 2005

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYTANIN MAHİYETİ VE YARATILIŞI

ŞEYTANIN MAHİYETİ VE YARATILIŞI

a- Şeytan Ve İblis Kelimelerinin Tanımları

1- Şeytan

Şeytan kelimesi, kaynağı itibarıyla Arapça'dır ve dilciler bu kelimeye farklı şekillerde yaklaşmışlardır. Bazıları, kelimenin sonundaki "n" harfini, kelimenin bizzat aslından kabul ederek, onun "ş-t-n" kökünden türediğini söylemişlerdir. Buna göre mana: "Uzak oldu, uzaklaştı." olur. Şeytan da Hakk'tan ve rahmetten uzak olduğundan bu mananın ona uygun olduğunu ifade ederler. Böyle düşünenler şeytan kelimesinin çoğulunun "şeyatin" olduğunu delil göstererek de iddialarını desteklemektedirler.

Kelimenin kökü hakkındaki ikinci görüşe göre ise "n" harfi fazladır ve bu kelime "ş-v-t" kökünden gelmektedir. O zaman da anlam: "Yandı, helak oldu." olur. Şeytan da saf ateşten yaratıldığı için bu mananın ona verildiğini

söylerler. Şeytan, öfke ve hamiyet duygusunun yerileni- ni çokça işlettiğinden bu anlamı ona uygun görmüşlerdir. Bu görüşü savunanlar Umeyye b. Ebi Salt'ın, Hz. Süley- man (aleyhisselâm)'la alâkalı bir şiiriyle de bunu kuvvetlen- dirmişlerdir.

Ebu Ubeyde: "Şeytan: Çok şerli, hileci, çok aldatıcı, aşırı inatçı her insana ve hayvana cins isim olmuştur." der. Zeccac, çirkin ve hoşlanılmayan şeylerin şeytana benzetil- diğini ifade eder: "Sevimsiz bir şey görüldüğü zaman, sanki şeytanın yüzü gibi, şeytanın kafası gibi denir. Şeytan gö- zükmez, fakat eğer gözükseydi pek çirkin ve pek fena bir şekilde gözükenecekti."²

Şeytan, herhangi bir mütemerrid, yani şer ve pislikte çok aşırıya kaçtığından benzerlerinden ayrılmış, fevkalade şerli ve inatçı manasına cins isimdir. Gerek insandan ve hayvandan, gerekse diğer görülmeyen yaratıklardan ruhi alâkası bulunan kötüler için genel bir anlam içerir.³

Arap dilinde sevimsiz şeyler şeytana benzetildiği gibi, Türkçe'de de çirkin ve sevimsiz olan görüntü, davranış ve sözler şeytana nispet edilir: Şeytan gibi, şeytanlık yapma, şeytan olma... gibi.

Asım Efendi, şeytanın önceki adının "azazil" olduğunu söyler.⁴

Şeytan kelimesi Kur'ân'da 70 defa tekil, 18 defa da "şe- yâtîn" şeklinde çoğul olarak geçmektedir.

² İbn Manzur, Lisanü'l Arab, 5-t-n mad; Ragıb, Müfredat, 5-t-n mad; Asım Efendi, Kamus, Şeytan mad.

³ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, II. 238.

⁴ Asım Efendi, Kamus, Şeytan mad..

2- İblis

İblis kelimesi, her ne kadar şeytan kelimesi ile aynı manada olup birbirlerinin yerine kullanılsa da dil bilimi açısından aralarında fark vardır. Şeytan kelimesinde olduğu gibi İblis kelimesinin kaynağı hususunda da ihtilaf edilmiştir. Bazıları bu kelimenin de Arapça olup kökünün "b-l-s" olduğunu söylerler. İblas ise "hayırdan ümidini kesti, yeise düştü, pişmanlık duydu ve hüznünlendi." gibi manalara gelir. İblis de Allah'ın rahmetinden umudunu yitirip pişman olduğu için bu isimle adlandırılmıştır. Bazılarına göre ise bu kelime Arapça değildir. Her ne kadar lafız ve mana açısından "iblas" kökünden türemiş gibi görünse de aslında bu kelime, Arapça'ya başka bir dilden geçmiş, yabancı bir kelime gibi muamele görmüştür. Cevherî de bu görüşe taraftardır.⁵

Kur'ân-ı Kerim'de 11 yerde İblis kelimesi geçer. Onun Allah'a isyan ettiğini anlatan âyetlerin hepsinde şeytan, İblis adıyla anılmıştır.

b- Şeytanın Mahiyeti

1- Kendisinin Mahiyeti

Şeytanın yaratıldığı madde hakkında bilgi veren âyetlere bakıldığında, bu maddenin "ateş" olduğu görülür. O, kendi ifadesiyle: "Beni ateşten yarattın..."(Sa'd, 38/76; Araf, 7/12) demektedir.

Şeytan, kendisi gibi ateşten yaratılan "cin" sınıfına mensuptur: "Meleklerle secde edin dediğimiz zaman, hepsi secdeye kapandılar, İblis müstesna. O, cinlerdendi. Rabb'inin

⁵ İbn Manzur, Lisanü'l-Arab, b-l-s mad; Zebîdî, Tacu'l Arus, b-l-s mad.

buyruğu dışına çıktı. Şimdi siz, Benden ayrı olarak onu ve neslini dostlar mı ediniyorsunuz! Oysa ki onlar, sizin düşmanınızdır. Zalimler için ne kötü bir değiştirmedir bu." (Kehf, 18/50) âyetinde bu mana açıktır.

Âyetin baş tarafından da anlaşılacağı üzere, meleklerle yapılan İlahi emre içlerinde bulunduğundan ötürü İblis de muhatap olmuştur. Fakat çizgisini koruyamamış, Âdem (aleyhisselâm)'ın önünde secdeye kapanma emrini yerine getirmemiş ve kaybetmiştir. Âyetin ikinci kısmında ise, insanın Allah'ı bırakıp, şeytani ve zürriyetini dost edinmesinin yanlışlığı, bu değiş-tokuşun fenalığı beyan edilmektedir.

İbn Arabi: "İblis, Allah (c.c.)'ın "Mudill" (dalalete düşürücü) isminin en mükemmel manada mazharı olan bir ruhtur."⁶ demektedir.

Kur'ân, şeytanın başından geçenleri şöyle anlatır: "Sizi yarattık, sonra size biçim verdik, ardından da meleklerle, Âdem'e secde edin dedik; hepsi secde etti, şeytan müstesna, o secde edenlerden olmadı. (Allah): "Emrettiğimde seni secde etmekten alıkoyan nedir?" dedi. (İblis): "Ben, ondan daha hayırlıyım, beni ateşten onu çamurdan yarattın." dedi. (Allah): "Öyleyse in oradan! Orada kibirlenmek sana düşmezdi. Çık! Zira sen aşağılıklardansın." dedi. (İblis): "Bari bana insanların diriltilecekleri güne kadar süre ver." dedi. (Allah) buyurdu: "Haydi sen süre verilenlerdensin." (Şeytan): "Öyleyse ben de, beni azdırmana karşılık Sen'in dosdoğru yolunun üzerine oturacağım. Sonra onların önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım, onların çocuklarını şükredenlerden bulamaya-

⁶ İbnü'l-Arabi, Fususu'l-Hikem, Tercüme ve Şerhi, Ahmet Avni Konuk, I. 30.

caksın." dedi." (A'raf, 7/11-17; Hicr, 15/ 29-40; Sa'd, 38/75, 76)

Yukarıdaki âyetleri şu şekilde yorumlamak mümkündür: Demek ki bu hadisenin cereyanına kadar Yüce Allah, şeytana hiçbir emirde bulunmamış, onu denememiştir. Veya emir vermiş olsa da bunlar şeytanın egosuna çarpacak, onu isyana sevkedecek mahiyette değildi. O, devamlı meleklerin arasında kalmış, olaylar, tabir yerinde ise hep kendi arzu ve hevesi doğrultusunda gelişmişti. Böyle bir ortamda ise samimi olup olunmadığı belli olamazdı. Şeytan, Hz. Âdem yaratılıp, önünde secde etme emri verilmesiyle, denemeye tâbi tutuldu. Daha doğrusu bu emir, onun hakkında bir imtihan oldu ve içinde gizledikleri ortaya çıktı.

İlahi emir gelince onun ilk işi secde etmekten kaçınma ve isyan, sonra da bu kibir ve küfrünü ilan oldu. Egosuna uyup, kendini temize çıkarmaya çalıştı ve bunlara ilave olarak bir de Âdem (aleyhisselâm)'ı kastederek "Ben ondan daha hayırlıyım." dedi. Hem yalan söyledi, hem de bilgiçlik tasladı.

Halbuki böyle bir emir karşısında ona düşen, boyun eğme ve itaat idi. Buna rağmen o kalktı, kendine göre fikirler yürüttü, batıl ve fasit birtakım kıyaslamalara girdi. Hz. Âdem (aleyhisselâm)'i sadece çamurdan, kendini de sadece ateşten ibaret gördü, maddeye takılıp kalarak, Allah'ın çamurdan büsbütün başka bir şey yaratabileceğini, ona Kendinden bir ruh üfleyebileceğini anlayamadı veya anlamazlıktan geldi. Böylece yalnız Âdem (aleyhisselâm)'a değil, Allah'a karşı da kibir ve ego yörengeli davranarak "Ben ondan daha hayırlıyım." deyiverdi.

"Bana (insanların) diriltilecekleri güne kadar süre ver." sözünden de şunlar anlaşılabilir: Demek ki İblis, Allah'ı da, öldükten sonra dirilmeyi de inkar etmemiştir. O biliyor idi ki Hz. Âdem'in nesli ve zürriyeti olacak, belirli bir müddet yaşayıp ölecek, sonra tekrar diriltilecekler.

Esasen Âdem (aleyhisselâm) da bir zelle işlemiştir. Farkına varır varmaz da hemen tevbe ve istiğfara koşmuş, hanımıyla beraber "Rabb'imiz, biz kendimize zulmettik, eğer Sen bizi bağışlamaz ve yarlıgamazsan biz hepten kaybedenlerden oluruz." (A'raf, 7/23) demişlerdi.

Şeytanın durumu da başlangıç itibarıyla aynıydı. Zira o, ilk başta isyan edince hemen kovulmamış, istintak edilmiş, sorguya çekilmişti. Bu anda uyanıp edebini takınsa, inat etmeyip halini düzeltse idi affa mazhar olabilirdi. Çünkü onun belirli bir süre istemesine olumlu cevap verilmişti. Fakat o, inat ve küfründen vazgeçmedi, "Çık git oradan, artık sen alçaksın, küçüksün!" sözüne maruz kaldı, horlandı ve ebedi kaybetme çizgisine düştü.⁷ İçinde, fenalık düşüncesinden başka bir şey kalmadı, iyiliğe ait bütün fakülteler, bütün ışık kaynakları sönüp gitti.

M. Fethullah Gülen Hocaefendi, şeytanın halet-i ruhiyesini tahlil ederken şunları söylemektedir: "Bunu anlayabilmemiz için bir misal arz edeyim: İnsan çok mükerrem bir varlıktır; kendisine bahşedilen dinamikleri değerlendirdiği takdirde melekleşebilir. Şimdi, gayet şefkatli, namazında, niyazında, orucunda, haccında, zekatında ve insanlarla münasebetlerinde fevkalade mükemmel bir insan düşünün. Ama, bu mükemmel insanın bir yerde ırzına dokunulmuş,

⁷ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, III. 2130-2134.

namusuyla uğraşmış, hassasiyeti rencide edilmiş ve bir insan olarak asla kâle alınmamış; derken sinir sistemi üzerine kocaman dağlar gibi yükler yüklenmiş hatta bir aralık, öyle bir hale gelmiş ki, adam dayanamamış patlayivermiş. O esnada onun kafasında artık, ne hilim, ne silm, ne af, ne de müsamaha kalır. Atmosferi bütünüyle kin ve nefret şahaplarıyla dolmuş bu adamı o anda formüle etseniz cehennemden fıskıran kıvılcımlar gibi sadece kin ve öfke görürsünüz. O dakikada ona nasihat etseniz dahi, hiçbir şey anlatamazsınız... Herkes kendi şahsi hayatında buna benzer şeyler görmüş ve yaşamıştır. İşte Şeytan, hayatının her saniyesinde, her âşiresinde, her sâlisesinde, böyle kinlerin nefretlerin, gayızların, içinde kol gezip durduğu bir varlıktır. Bütün hayatı boyunca ve yaşadığı sürece kötülükten başka bir şey düşünmemektedir. O kadar gerilim içindedir ki, tabii faydeli bir gerilim değil bu, şeytanî bir gerilim... Bu haliyle o sadece şeytanlık düşünmektedir. İçi tamamen fenalıklarla dolu olduğundan dolayı da hiçbir iyilik düşünmeye fırsat bulamamaktadır. Bu itibarladır ki o, bir yönüyle Allah'ı biliyor gibi olsa da, öfkeli müminin Allah'ı bildiği halde öfkelenmesi esnasında hilmi, silmi unuttuğu gibi, o da, Allah'ı biliyor olduğu halde, O'nu hatırlayamıyor ve iman edemiyor. Çünkü içindeki şeyler buna mani oluyor."⁸

Şeytanın kaybetme süreci iki merhaleden oluşmaktadır. Birincisi, aşırı enaniyetli ve akılcı olmasından kaynaklanan emre karşı gelmesidir. Değişik saplantılara girmeden denileni yapması gerekirken, Hz. Âdem'in önünde secdeye varmamış, bunu gururuna yedirememiştir. İkincisi de sor-

⁸ M. Fethullah Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler*, II. 47.

gulanınca kendini aşamaması, özür dileyeceğine hâlâ ego-sundan vazgeçememesi, yalan- yanlış kıyaslamalara girmesidir. Peygamber Efendimiz: "İlk kıyas yapan İblisdir."⁹ der. O, aklınca toprak ile ateşi mukayese etmiş, ateşin topraktan üstün olduğu vehmine kapılarak: "Ben senin çamurdan yarattığına secde eder miyim hiç! Şu benden üstün yarattığını gördün mü?" (Ysra, 17/62) demiştir. O, bu saygısızca ifadeleriyle "Benden nesi var ki onu üstün yarattın?" demek istiyor ve -haşa- Allah'a suçlamalarda bulunuyordu.

O, ilk mukayesesini, kendini savunurken argüman olarak da kullanmıştır. Bir türlü hatadan kurtulamamış, kendini çıkamayacağı bir girdaba kaptırmıştır. Âhirette de asıl maddesi olan ateş, bir elbise şeklinde ilk defa ona giydirilecektir. Hz. Enes'in naklettiği hadiste Hz. Peygamber (sallâhu aleyhi ve sellem): "Ateşten elbise ilk defa İblise giydirilecektir."¹⁰ buyurur. İlk mukayeseci, aynı zamanda ateşten urbayı ilk giyen olacaktır.

2- Yardımcılarının Mahiyeti

Şeytan, geçirdiği imtihanla ters-yüz olmuş, içi dışına çıkmış, mahiyetinde bulunan çarpıklıklar ortaya dökülmüştür. O, bu imtihan sürecinin hiçbir diliminde istenileni ortaya koyamamış, kabiliyetlerini kötüye kullanarak sürekli alçalmıştır. Neticede de bütün hayırlara kapanmış, özündeki gelişmeye açık iyilik tohumlarını kurutmuş, birçok fena özelliğin kendisinde toplanmasına müsaade etmiştir.

İşte bu şeytan, insanlardan ve cinlerden şerre açık, nefislerini ıslaha kapatmış, vicdanlarını kirletmiş olanları ken-

⁹ Darimi, Sünen, Mukaddeme, 22.

¹⁰ Darimi, a. y.

dine yardımcı ve yandaş edinir. Onları yaldızlı sözlerle kandırıp kendisine meylettirir. Sonra da kendi uğursuz gayesi için kullanır. Hep beraber sıradan insanların yanında Peygamberlere bile sataşır: "Böylece biz, her Peygambere, insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. Bunlar (aldatmak için) birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabb'in dileseydi onu yapamazlardı. Artık onları düzmekte oldukları yalanlarıyla baş başa bırak. Ki âhirete inanmayanların kalbleri onların yaldızlı sözlerine kayıp kansın. Ondan hoşlansınlar ve işledikleri suçları işlemeye devam edip dursunlar." (En'am, 6/112, 113).

Yukarıdaki âyetlerin birincisindeki "her Peygambere" ifadesinde geçen lam harfi, Arapça dilbilgisi kuralına göre beyâniyye olursa: "insanlardan olan şeytanlar, cinlerden olan şeytanlar" demek olur. Eğer lâmiyye olursa: "insanlara musallat şeytanlar, cinlere musallat şeytanlar" demek olur. İbn Abbas, Ata, Mücahid, Hasan Basri ve Katade gibi âlimler, birinci görüşü tercih etmişlerdir. Yani gerek insandan ve gerek cinden olsun inatçı, serkeş, kibirli, fitneci, ele avuca sığmaz, kaypak, yola gelmez olanların hepsine şeytan denilir.¹¹

Ata, Mücahid, ve Katade gibi zatlar, İbn Abbas (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini söylerler: "Cinin de şeytanları vardır, insanların da. Cin şeytanı mümini aldatamazsa insan şeytanına gider, onu mümine saldırtır." Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Zerr'e "Cin ve insan şeytanlarından Allah'a sığındın mı?" diye sormuş. Ebu Zerr, "İnsandan da şeytan var mı?" diye sorunca, Peygamber Efendimiz: "Evet, onlar

¹¹ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, III. 2029.

cin şeytanlarından daha tehlikelidirler."¹² buyurmuştur.

Allah'ın, her Peygambere insan ve cin şeytanlarından düşmanlar var etmesi, O'nun sosyal hayata koyduğu bir kanunudur. Hz. Musa'nın şeytanı Firavn, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şeytanı Ebu Cehil'dir. Her zaman aralığında her iyinin karşısına mutlaka bir kötü çıkmış, iyiye karşı elinden gelen düşmanlığı arkasına koymamış, şeytanlık yapıp durmaktan hiç usanmamıştır. Bu, Kainatın Yaratıcısı'nın, kainata koyduğu bir yasadır.¹³

İnsanlardan şeytanlık yapanlar, Kur'ân'da bizzat şeytan adı altında anılmıştır: "Bir de bunlar (münafıklar) müminlere rastladıkları zaman 'inandık' derler. Kendi şeytanlarıyla yalnız kaldıktan vakit 'biz sizinle beraberiz, biz sadece alay ediyoruz.' derler."(Bakara, 2/14).

Münafıklara yol gösteren, akıl verenler de kendileri gibi iki yüzlü insanlardır. Böyle olmalarına rağmen onlardan "şeytanlar" diye bahsedilmiş, şeytanın aynısı oldukları ifade edilmiştir.

Gizli anlaşmalarla, gizli meclislerde kendilerine gizli gizli fitne ve fesat dersi veren dik başlı, şeytan üstadlarına tenhaca varıp halvete çekildikleri zaman da "Biz her halde sizinle beraberiz, bundan emin olunuz." derler. Âyette şeyâtîn şeklinde çoğul olarak gelmesi, sayılarının çok olduğunu göstermektedir.¹⁴

¹² Nesai, Sünen, İstiaze, 48; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V. 178-265.

¹³ Süleyman Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, III. 223.

¹⁴ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, II. 237..

c- Şeytanın Yaratılışı

1- Yaratılış Vakti

Şeytanın yaratılma vakti meselesinden önce, insanın yaratılışı hakkında kısaca durmak istiyoruz. İlk insan olan Hz. Âdem'in vücut bulması, bir süreç içerisinde gerçekleşmiştir. Cenâb-ı Allah, çamuru insan olma yoluna yöneltmiş, bu çamurdan oluşan hücreler, süzüle süzüle çeşitli aşamalar geçirerek insan düzeyine ulaştırılmıştır: "... Âdem gibi, Allah onu topraktan yarattı."(Ali İmran, 3/59) âyetinde Hz. Âdem'in topraktan yaratıldığı bildirilmektedir. Demek ki insanın aslı topraktır. Fakat toprak birden değil, çeşitli aşamalardan geçirilerek insan haline getirilmiştir. Önce su ile karışan toprak, çamur olmuş: "Ben çamurdan bir beşer yaratacağım."(Sa'd, 38/71) Sonra su ile toprağın karışımı olan balçık, zamanla kokuşmuş, vasfı değişmiş, ondan hücreler süzölmeye başlamış: "Biz insanı çamurdan bir sülâleden (süzmeden) yarattık."(Müminun, 23/12) İnsan olacak hücre, parçalara ayrılarak üremiş, eşi kendisinden yaratılmıştır: "Sizi bir tek canlıdan yarattı, ondan eşini yarattı."(Nisa, 4/1) Daha sonra dişisiyle birleşmek suretiyle eşeyli üreme düzeyine gelmiş ve erkekle dişinin birleşmesinden insanlar çoğalmaya başlamıştır: "O ikisinden birçok erkekler ve kadınlar yaratıp yeryüzüne yaydı."(Nisa, 4/1).

İnsanın ilk maddesi topraktır. Toprakta oluşan hücreler süzölerek tasfiye edilmiş, birleştirilmiş, mükemmelleştirilmiştir. Tabir yerinde ise ilk insan, protein çorbasından varlık alemine çıkartılmıştır. Sonraki insanların çoğalmaları, erkek ve kadının evlenmesi şeklinde bir kurala bağ-

lanmıştır. İnsanın bu şekilde dünyaya gelmesi ana rahminde geçirdiği birkaç merhaleden sonra olmaktadır. İnsanlar, ataları Âdem (aleyhisselâm) gibi, birkaç merhaleden geçirilerek yaratılmaktadırlar. Kur'ân, insanın anne karnında geçirdiği bu safhaları şöyle anlatır: "Ey insanlar! Eğer öldükten sonra dirilmekten kuşkuda iseniz (bilin ki) biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan, sonra biçimlenen ve biçimlenmeyen bir çığnem et parçasından yarattık ki size yaratmadaki kudretimizi açıklayalım." (Hacc, 22/5).

İnsan, dünyaya geldikten sonra da değişik merhalelerden geçmeye devam eder. O, doğduktan sonra bebeklik, çocukluk, gençlik, olgunluk, ihtiyarlık gibi, hayatında değişik zaman dilimlerini yaşar. Tabii bu dilimlerin herhangi birinde ecelle tanışmazsa.

Yaradan'ın ilim ve hikmetini, yaratmadaki kudretini sununla anlamalı ki şu kuru topraktan öyle bir balçık yapmış ve o kokar balçıktan insanı yaratmıştır.¹⁵

Cinler ise insandan önce, vücuda işleyen kavurucu bir ateşten (nâr-ı semûm) yaratılmıştır. İnsanın gözeneklerine teması halinde yakan, kavuran ve zehirleyen bir özelliği vardır.

Enes (radıyallâhu anh), şeytanın insandan önce yaratıldığını teyit eden şöyle bir hadis rivayet eder: Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Allah, cennette Adem'i yaratıp dilediği kadar orada bıraktığı zaman, şeytan, etrafında dolanıp onun mahiyetini öğrenmeye çalıştı. İçinde boşluklar müşahede edince anladı ki o, kendisine sahip (nefsine hakim) olamayacak bir şekilde zayıf yaratılmıştır." buyurdu."¹⁶

¹⁵ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, V. 3059.

¹⁶ Müslim, Birr, 111; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III. 240-254.

Şeytan, insanlığın babası Hz. Âdem'in etrafında dönüp dolaşıyor, onu kolaçan ediyor, ileride ebedi hasmı olacak zatı tanımaya çalışıyordu. Demek ki ondan önce var idi ki bunu yapabiliyordu. Zaten şeytanın Âdem (aleyhisselâm)'a secde etmediğini anlatan bütün âyetler, aynı zamanda onun insandan daha evvel yaratıldığını da ispat etmektedir.

2- Yaratılış Hikmeti

Etrafımızda müşahede ettiğimiz her şeyin yaratılmasında birçok hikmetler vardır. Varlık aleminde hiçbir şey lüzumsuz değildir. Abes yaratılan bir tek nesne gösterilemez.¹⁷ Öyleyse şeytanın mevcudiyetinde de mutlaka birçok fayda ve hikmet olmalıdır.

1. Yukarıda da ifade edildiği üzere şeytan, Hz. Âdem'e secde ile emrolunmuş, fakat büyüklük kuruntularına kendini kaptırmış, dayatmış ve kâfirlerden olmuştur. Onun küfrünün ortaya çıkmasına sebep Âdem (aleyhisselâm) olduğundan, ona şiddetli bir düşman kesilmiş, insanları azdırıp yoldan çıkaracağına dair yemin bile etmiştir. Artık o, insanoğlunun ebedi düşmanı ve onun hem dünyada hem de ahirette her türlü mahrumiyet ve sıkıntıya maruz kalması için çalışan büyük bir hasmıdır (Furkan, 25/39).

İşte böyle bir düşmanla uğraşmak zorunda kalan insan, devamlı tetikte ve uyanık olacak, yaratılış gayesine uygun olarak yaşarken, kendisinde mevcut bulunan kontrol mekanizmalarını rantabl kullanacaktır.¹⁸ Öyleyse şeytan, insanın dünyada daha dikkatli ve daha temkinli bir hayat sürmesine sebep olmaktadır.

¹⁷ Kıyame, 75/36; Sa'd, 38/27; Şuara, 26/128.

¹⁸ M. Fethullah Gülen, Prizma, I. 155.

2. Dünya bir imtihan yeridir. Allah, insanları sınamak, davranış yönüyle onlardan hangisinin daha iyi olduğunu göstermek için ölümü ve hayatı yaratmıştır (Mülk, 67/2). Farklı farklı imtihanlar değişik vesilelerle bize uygulanmaktadır ki o vesilelerden birisi de Şeytandır.

3. Rabbimiz Şeytanın bizim düşmanımız olduğunu, bu yüzden de onu düşman bellememizi salık vermektedir. Öyleyse bize düşen, Şeytana akide ve amel yönüyle muhalefet etmek, bütün davranışlarımızda ona değil, Hakk'a tâbi olmaktır ki, bu da bizim manen terakki etmemiz ve Allah'a yakınlık kazanmamız manasına gelir. İnsanoğlu en yüksek insanlık derecesini, bu ezeli düşmanına karşı verdiği mücadele ile elde edebilecektir.

Bediüzzaman hazretlerinin konuya yaklaşımı Şöyledir: Kainattaki Şerlerin, zararların, musibetlerin, Şeytanların ve muzır varlıkların yaratılmaları ve icadları Şer ve çirkin değildir. Çünkü onlar çok mühim neticeleri vermeleri için halk olunmuşlardır. Mesela, meleklere Şeytanlar musallat olmadıkları için, onlar terakki etmezler, makamları sabittir, değişmez. Aynı Şekilde hayvanların da, Şeytanlar musallat olmadıkları için mertebeleri sabittir, nakıdır.

İnsanoğlunda ise, yükselme ve düşme mertebeleri nihayetsizdir; Nemrutlardan, Firavunlardan t siddik velilerden Nebilere kadar gayet uzun bir terakki yolu vardır. İşte, kömür gibi olan sefil ruhları, elmas gibi olan li ruhlardan ayırmak için, Şeytanlar yaratılmış, Peygamberler gönderilmiş ve bir imtihan, tecrübe, cihad ve müsabaka meydanı açılmıştır. Eğer mücadele ve müsabaka olmasaydı, insanın mahiyetindeki elmas ve kömür hükmünde olan kabi-

liyetleri aynı olacak, Hz. Ebu Bekir'in ruhu, Ebu Cehil'in ruhuyla bir seviyede kalacaktı.

Demek, şeytanların ve şerlerin yaratılması, büyük ve küllî neticeye baktığı için, mevcudiyetleri şer ve çirkin değildir. Belki, kötüye kullanıldıklarından ötürü meydana gelen çirkinlikler vardır ki aslında onlar Allah'ın onları icat etmesine yönelik değil, insana ait olan şer ve çirkinliklerdir.

Eğer dense ki: Peygamberlerin gönderilmesi ile beraber şeytanların varlığından dolayı çoğu insanlar kafir oluyor, küfre gidiyor, zarar görüyor. "El-hükmü li'l-ekser" kaidesine, birçok insan ondan şer görse, işte o zaman şerrin yaratılması şerdir denilebilir, hatta Nebilerin gönderilmesi bile rahmet değil denilebilir?

Akla gelebilecek böyle bir soruya cevap olarak şunlar söylenebilir: Kemmiyet denilen sayıca çokluğun, keyfiyet denilen istidat ve kabiliyete nisbeten ehemmiyeti yoktur. Asıl ekseriyet, keyfiyete bakar. Mesela, yüz hurma çekirdeği bulursa, toprak altına konup su verilmezse ve kimyasal muamele görmeyip bir hayata mazhar olmazsa, yüz para kıymetinde yüz çekirdek olur. Fakat su verildiği ve hayata mazhar olduğunda, seksen tanesi bozulsa bile mesela, onlardan yirmi tanesi meyve verseler, denebilir mi ki, "Suyu vermek şer oldu, çoğu bozuldu?" Elbette denemez. Çünkü o yirmi ağaç, yirmi bin hükmüne geçti. Sekseni kaybeden, yirmi bini kazanan zarar etmez, şer olmaz.

Bir başka örnek olarak tavus kuşunu verebiliriz: tavus kuşunun yüz yumurtası bulursa, yumurta itibarıyla mesele beş yüz kuruş eder. Fakat o yüz yumurta üstünde tavus

oturtulsa, sekseni bozulsa, yirmisi, yirmi tavus kuşu olsa, denilebilir mi ki, "Çok zarar oldu, bu muamele şer oldu, bu kuluçkaya kapanmak çirkin oldu, şer oldu?" tabii ki dene-
mez. Çünkü o tavus ve yumurtası, dört yüz kuruş fiyatında
bulunan seksen yumurtayı kaybedip, seksen lira kıymetini-
de yirmi tavus kuşu kazandı.

İşte, insanoğlu, din ile muhatap olup, şeytanlarla muha-
rebe etmek suretiyle yüz binlerce Nebiyi, milyarlarca Hakk
dostlarını, insaniyet aleminin güneşleri, ayları ve yıldızları-
nı kazandı. Buna karşılık ise sayıca çok olsa da Allah katın-
daki kıymetleri itibariyle ehemmiyeti olmayan inançsızları
ve münafıkları kaybetti."¹⁹

Demek ki İblis ve yardımcılarının yaratılması çirkin de-
ğil, asıl fena ve çirkin olan, onların oyuncağı haline gelip
şeytanlaşmaktır.

3- Hz. Âdem'le Münasebeti

İblis, Âdem (aleyhisselâm) yaratıldığı zaman, cennette me-
lekler ile beraber idi. Allah, meleklerle Adem'e secde etme-
lerini emrettiğinde, bu İlâhî emre İblis de muhatap oldu.
Yapı itibarıyla o, meleklerden farklıydı.

Meleklerin semavî emir karşısında takındıkları tavır ve
tutum, şu âyette gayet net görülmektedir: "... Allah'ın ken-
dilerine olan buyruklarına katiyen isyan etmezler, emro-
lundukarı her şeyi tastamam yerine getirirler."(Tahrîm, 66/6)
Bu âyetle ilahi övgüye mazhar olan melekler, mahiyetle-
rindeki cevheri ortaya koymuş, derhal secdeye kapanmış-
lardı. Sadece İblis direktmiş ve kendi sonunu hazırlamıştı.

¹⁹ Bediüzzaman Said Nursi, Mektubat, 365.

Secde, semantik açıdan boyun eğmek, fevkalade saygılı davranmak, son derece tevazu göstermek, alçalıp serfûrû etmek gibi manalara gelir. Bu manasıyla o, kibrin tam zıddıdır. Terim olarak ise, alını yere koymaktır. Secde, bir boyun eğme ve tazim olduğundan, mecazen secde edileni kalben bir kabullenme (inkıyad) manasını içerir. Gerçi Allah'tan başkasına secde etme, dinen küfürdür. Fakat meleklerin Âdem (aleyhisselâm)'a secdelerini, onların kendi hakikatleri ile uygunluk arzeden bir yaklaşımla değerlendirmek daha doğru olacaktır.²⁰ Zira Hakk'ın buyruklarını duraksamadan anında yerine getiren meleklerin başka bir niyetle Adem'e secde etmeleri söz konusu olamaz.

Secde, Allah için olursa ibadet manasına, Allah'tan başkasına olursa, secde edileni tekrim, yüceltme, ona değer ve şeref atfetme gibi manalara gelir. Ayrıca secdenin, saygı ve tazim ifade etme manası da vardır ki; Hz. Yusuf'un babasının ve kardeşlerinin, Yusuf (aleyhisselâm)'a secdeleri bu türdendir.²¹

Meleklerin Hz. Âdem'e secde etmeleri ise, onu tekrim, faziletini itiraf manasını taşımanın yanında, bizzat Allah'a bir ibadet idi. Bizim, Kabe'yi kible edinerek Allah'a yönelmemiz gibi, melekler de o an için, emir gereği Âdem (aleyhisselâm)'ı kiblegah edinmiş, onun önünde fakat Cenâb-ı Allah'a secdeye kapanmışlardı.²²

Şeytan, Âdem (aleyhisselâm)'a secde etmedi, Allah'ın emrini dinlemedi, emre itaatteki inceliği anlayamadı, bu sec-

²⁰ Zebîdî, Tacu'l-Arus, s-c-d mad; Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, I. 318.

²¹ Bakara, 2/34; Hicr, 15/30; İsrâ, 17/61.

²² Zemahşeri, Keşşaf, I. 130.

denin de Allah'a bir çeşit ibadet olduğunu sezemedi, diret- ti, küstahlaştı ve kafirlerden oldu. O, Allah'ın zatını inkarın- dan ötürü değil, isyan edip Allah'a karşı geldiğinden dolayı küfre girdi, kaybetti.

"İman, tecezzi kabul etmeyen bir külldür." Dinin, hü- kümleri bir bütündür, parçalanamaz. Dinin bir tek hükmü- nü kabul etmeyen, bütünüyle dini inkar etmiş gibi olur. Allah'a ve ahiret gününe inanan bir insan, Kur'ân'ın bir tek âyetini kabul etmese, İslam'ın o mübarek dairesinin dışına çıkar. Allah'ın haram dediği bir tek hususa, helal dese yine aynı akibete maruz kalır. Şeytan, Allah'ın emrini duymuş, ama yerine getirmemiş, Hz. Âdem (aleyhisselâm)'ı küçümse- miş, onu kendinden daha aşağı ve hakir görmüş, kibir ve enaniyetinin kurbanı olmuştur.

Şeytan, Hz. Âdem'e secde hususunda diretince Allah (c.c.): "Ey Âdem! Bu şeytan senin ve eşinin düşmanıdır, sa- kın sizi cennetten çıkarmasın, sonra sıkıntı çekersin." ve "Ey Adem! Sen ve hanımın cennette durun, dilediğiniz yerden yiyin için, fakat şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz." diyerek uyarılarda bulunmuştu. İblis, bu uyarı- ların hemen ardından o ikisine fısıldayıp: "Ey Adem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayacak bir hükümranlığı gös- tereyim mi?" demiş, "Rabbiniz başka bir sebepten dolayı değil, sırf ikiniz de birer melek veya ebedi kalıcılardan olur- sunuz diye sizi şu ağaçtan menetti."(A'raf, 7/20) diyerek de fitlemesine devam etmiştir.

"Hz. Âdem'in kime ne zararı vardı? O, Cennette, Cenâb-ı Hakk'ın cemalinin cilvelerini müşahede içinde, hep mest ve sermest dolaşıyordu. Ama onun teslimiyeti, Rab karşısında

saygı ile el pençe divan durup Allah'a kullukta bulunması şeytanı şirazeden çıkarıyor ve adeta deli ediyordu. Değil mi ki o, O'nun yüzünden huzurdan kovulmuştu. Mutlaka Âdem de aynı cezaya çarptırılmalı ve cennetten kovulmalıydı. Bunun için de şeytan, sürekli Hz. Âdem'in en zayıf tarafını aradı ve buldu. Cenâb-ı Hakk ona ve eşine bir ağaç göstermiş ve "Sakin buna dokunmayın!" demişti. Halbuki bu ağaca dokunma, Hz. Âdem'in tabiatının buudlarından biriydi. Evet, Âdem neslinin şeceresi, ancak böylece inkişaf edip gelişecekti. Ama yine de ortada bir imtihan vardı.. ve Âdem, Rabbinin emrettiğini yapmak zorundaydı. Sonunda şeytan, çeşitli oyunlarla onu ve eşini sürçtürdü. Derken, yasak meyveye el uzattı. Ancak, onun bu zelle vetiresi uzun sürmedi. O, kendine geldi ve en kısa zamanda yeniden kendi çizgisini buldu. Hatasını anlayıp, Rabbi karşısında kötü duruma düştüğü idrakiyle: "Rabbinden birtakım ke-limeler aldı. (Onlarla amel edip Rabbine yalvardı.)"(Bakara, 2/37) Yani O, "Allah'ım bana demem gerekeni ilham et. Ta ki, Senin kapını o sözlerle çalayım ve huzurunda bir ke-re daha kabul göreyim. Ben bir kere ettim, ama bir daha etmeyeyim." dedi. Hz. Âdem'in bu samimi arzusu ve yö-nelişi, sema-yı rahmeti harekete geçirdi. Âdem yerde ol-duğuna göre bu, gökten gelen ilham ve vahiy esintileriydi. Zaten Rabb'i de O'nun tevbesini kabul etmişti. Hadisin ifa-desiyle "Tevbe eden sanki o günahı hiç işlememiş gibidir."²³ Öyleyse Hz. Âdem'e, bundan böyle zelle isnat etmek de doğru değildir. Zira O, tevbenin en makbulü ile tevbe et-miştir. İnsan belli bir hikmete mebni hadiseleri nakledebilir

²³ İbn Mace, Züh'd, 30.

ancak, ulu orta Hz. Âdem gibi bir Safiyyullah'a zelle isnat etmek en azından sû-i edeptir. Evet, Hz. Âdem, zellesinin hemen ardından kendine gelip Rabbine yönelmesine karşılık şeytan, inadında devam etmiştir. İşte burada sürçüp düşen ile bilerek başkaldıran birbirinden ayrılır. Biri cennetten çıkarılacağı sırada dahi kalbî teveccühünü devam ettirir, Rabbiyle münasebetlerini tamamlamaya çalışır. Ne var ki, onun yere inip, Hz. Muhammed (aleyhi ekmelüt tahaya) gibi bir meyve vermesi, bunun ardından da, bütün evlatlarını arkasına alıp yeniden cennete yönelmesi gibi bir seyr-i sülûku sözkonusudur. Şeytan ise, mütemadi bir inişe geçmiştir. Her geçen dakika onu biraz daha gayyâlara indirilmektedir.²⁴

Hz. Âdem'e ve eşine değil tatmaları, yanına yaklaşmaları bile yasaklanan bu ağaç hakkında değişik açıklamalarda bulunulmuştur. Bazı rivayetlere göre o; incir ağacı, sümbül, yaş üzüm, kuru üzüm veya buğday cinsinden bir gıdadır. Fakat ne Kur'ân'da ve ne de sahih hadislerde bu mesele tam olarak açıklığa kavuşturulmamıştır. Yüce Yaratıcı, ağaç adıyla ifade ettiği ve belki de bir sembolden ibaret olan o yasak meyvenin ne olduğunu söylememiş, sadece onun, Âdem (aleyhisselâm)'ın saadet ve huzurunu bozacak bir özelliğinin olduğunu beyan etmiştir.²⁵

Âdem'in ve hanımının, o yasak meyveyi tattıktan sonraki halleri: "... Ağacın meyvesinden tadınca, kendilerine edep yerleri beliriverdi. Cennet yapraklarını üst üste ya-

²⁴ M. Fethullah Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu,

²⁵ Taberi, Camiu'l-Beyan, I. 232, 233; Beydavi, Envaru't-Tenzil, I. 54; Kurtubi, El Cami' li Ahkami'l-Kur'ân, I. 2208, 2209.

mayıp oraları örtmeye başladılar."(A'raf, 7/22) ifadesiyle anlatılmıştır.

Emri çiğnedikten sonra kendilerine ait bir özellik olmasına rağmen o ana kadar habersiz oldukları bir husus ortaya çıkıvermişti. Hadisenin cereyan şekli, bu ağaçtan kastedilen mananın, Hz. Âdem ile Havva'nın birbirlerine duydukları cinsel alaka olduğu fikrini vermektedir. Netice itibariyle insanoglu, iki cins halinde yaratılmış, erkek ve kadının bir araya gelmesiyle insanlar çoğalmıştır. Allah, insanların fitratlarına koyduğu bu duyguyu, belirli bir zaman için onlara hissettirmemiş, sonra da onu, bir imtihana sebep yapmıştır.

Hasılı, Âdem ile Havva'nın cennetten çıkarılmalarına sebep olan yasak meyvenin mahiyeti adına söylenen bütün sözler, ihtimalden öte bir mana ve değer taşımaz, Zira Hz. Allah onu açıkça zikretmemiş, öğrenebileceğimiz net bir işarete de bulunmamıştır. Demek ki onun tam ne manaya geldiğini bilmemiz, bize bir şey kazandırmayacaktır. İstenilse de tam bir bilgiye erişilmeyecek bir konuda uğraşmanın faydası da yoktur. Bilinmesi gereken bir şey varsa o da; Hz. Âdem'in ve eşinin cennette, Allah'ın nimetlerinden istifade ederlerken, o nimetlerin tadına benzemeyen, başkaca ve çok cazip bir lezzetle şiddetli bir imtihan geçirmiş olduklarıdır. O lezzete yaklaşmamaları, aksi takdirde zalimlerden olacakları kendilerine önceden söylenmesine rağmen, şeytanın vesvesesine mağlup olmuş ve o yasağı çiğnemişler, söz dinlemedikleri için de ciddi bir itap görmüşlerdir. Yaptıkları yanlışları anlamaz derhal tevbe ve istiğfara koşarak pişmanlıklarını Allah'a arz etmişler, Sonsuz Merhamet Sahibi Yüce Allah da onları affedip yarlıgmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN VE HADİSLERDE ŞEYTAN

KUR'ÂN VE HADİSLERDE ŞEYTAN

a- Kur'ân'da Şeytan

Kur'ân-ı Kerim, insanlara bir rehberdir. Onlara, fitratlarına en uygun yaşam tarzını gösterir. Hayatlarının gayesini haber verir. Bu gayeye varma adına onlara teşviklerde bulunur. Yürünmesi gereken yolu, olumlu ve olumsuz yanlarıyla gözler önüne sererek lazım gelen ikazları yapar.

Allah'ın Yüce Kelamı: "Şeytan sizin apaçık düşmanınızdır." (Yusuf, 12/5; İsrâ, 17/53; Zuhruf, 43/62) buyurarak bizi ona karşı uyarır. İnsanın bu en büyük hasmında hiç insaf yoktur. Zamanla düşmanlığı azalmayacak, kini geçmeyecektir. Bu yüzden: "Şeytan sizin düşmanınızdır, siz de onu düşman belleyin." (Fatýr, 35/6) denilerek onun tehlike arzeden durumuna bir defa daha dikkatler çekilir. Onun en çok göze batan özelliği, insanoğluna açıktan savaş ilan etmiş olmasıdır. Değişik stratejiler uygulamak suretiyle onları vuracağını bizzat kendisi ifade eder: "Ant içerim ki ben de onları sap-

tırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım. Sonra onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım, onların çoğunu şükrediciler olarak bulamayacaksın." (A'raf, 7/16, 17).

Şeytan, insana karşı düşmanlığa kilitlenmiş, aklının tüm fakülteleriyle onu alaşağı etmek için hummalı bir uğraş içine girmiştir. Artık onun bütün derdi, insanı, tabiatına ters bir hayata sürüklemektir. Bundan ötürü de hayra tamamen kapanmış, iyilik adına büsbütün körelmiştir. İnkışaf ettirdiği kötü kabiliyetlerini de hep insanın aleyhine kullanmaktadır.

Şeytanın insanları azdırma adına belirlediği bir sınırı da yoktur. Bir fenalığı işlettirip bırakıvermez. Vesvese verir, fısıldar, fitler kışkırtır, seslenir, süsler, emreder, geri geri çekilip tekrar saldırır, sinsice sokulur, peşinden sürükler, yalan vaadlerle kandırır. Hiç olmayacak yerde, hiç olmayacak şeyleri insanın aklına getirir. Azla da çokla da yetinmez, dozağı gitgide artırarak azdırdıkça azdırır. İnsanı kontrolüne alıp ona inandığı hakikatleri unutturur, Allah'ı hatırına getirtmez. Kendini bile inkâr ettirir. Günahlara meylettirir. Sonra da emirler yağdırmaya başlar. Verdiği her emir, insanı çizgisinden çıkarıcı mahiyettedir. Çünkü o, ahlaksızlık-tan başka bir şey emretmemektedir (Bakara, 2/268).

Şeytan, teker teker şahıslarla uğraştığı gibi, cemiyetle de uğraşır. İnsanların arasını açan bütün kötülükler ondandır. Kur'ân: "Ey inananlar! Şarap, kumar, dikili taşlar, şans okları, şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumar ile aranızda düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak is-

tiyor. Artık vazgeçtiniz değil mi?"(Maide, 5/90, 91) buyurarak şeytanın bu yanına işaret eder. İçki ve kumar, hem ferdi ve hem de toplumu yiyip bitiren mikroplardandır. Bu illetlere müptela olan fert, tiryakiliği nispetinde huzursuz ve huy-suzdur. Şahsiyeti çöküktür. Etrafındaki insanların da huzurunu kaçırmış, büyük ihtimalle aile hayatını da bitirmiştir. Böyle tiplerin ülkeye yararlı birer uzuv haline gelme ihtimalleri ise yok gibidir.

Şeytanın arabozuculuğuna yine Kur'ân'ın öğretileriyle karşı konulabilir: "Kullarıma söyle en güzel sözü söylesinler, zira şeytan kavga ve sürtüşmeyi onlara fitler. Hakikaten de şeytan, insanın besbelli bir düşmanıdır."(İsra, 17/53) Kimseyi kırmama, güzel söz söyleme, hatta en güzel kelimeleri seçip onlarla insanlara hitap etme şeytanın bu fitnesini kırarak, insanlar arasında müspet münasebetlerin devam etmesinde önemli rol oynayacaktır. Kur'ân: "Ey inananlar! Topluca barışa girin, (barışa girmemek suretiyle) şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o sizin apaçık düşmanınızdır."(Bakara, 2/208) diyerek aynı konu üzerinde dikkat birikimi yapar. Bu âyette, şeytanın cemiyeti bölmek için uğraş ve receği, buna karşı koymak için hep beraber barışık bir hayat yaşanılması gerektiği, aksi takdirde şeytanın adım adım arkasından gidilmiş olunacağı haber verilmektedir.

Şeytan, kendini peşi sıra izleyenleri, edepsiz, terbiyesiz hale getirir: "Ey iman edenler! Şeytanın adımlarını izlemeyin, kim şeytanı adım adım takip ederse, o ona edepsizliği ve çirkinliği emreder. Eğer size lütfu ve rahmeti olmasaydı Allah hiçbirinizi temizlemezdi. Fakat Allah, dilediğini arındırır. Allah, hakkıyla işiten, her şeyi en iyi bilendir."(Nur, 24/21).

"Ey insanlar! Yeryüzündeki helal ve temiz şeylerden yiyin. Şeytanın adımlarını takip etmeyin. Çünkü o sizin apaşık bir düşmanınızdır. O size daima, kötü ve çirkin iş yapmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder." (Bakara, 2/168, 169) âyetinde de, inanan inanmayan ayırt edilmeksizin bütün insanlara seslenilerek yiyip içilen şeylere dikkat etmeleri isteniliyor. Her ele geçen, pis, başkasının hakkı geçmiş, şüpheli şeylerin değil, helal ve temiz yiyeceklerin yenmesi emrediliyor. Böyle yapılmazsa, şeytana uyulmuş, kaybetme çizgisine girilmiş olunacağı ihtar ediliyor. Zira şeytan, gizliden gizliye insanın demine damarına işlemekte, ona kötülük ve edepsizlik adına ne varsa hepsini yapması hususunda emirler yağdırıp durmaktadır.

Yüce Yaratıcı mahşer günü günahkarlara: "Ey mücrimler! Bugün şöyle ayrılın (bakalım)! Ey Ademoğulları! Ben size şeytana tapmayın, o sizin besbelli düşmanınızdır, sadece Bana kullukta bulunun, müstakim yol budur diye and vermemiş miydim! O, sizden birçok nesli saptırdı, düşünmüyor musunuz! İşte size vaad olunan cehennem." (Yasin, 36/59-63) diye seslenecektir. Peygamberlerin babası kabul edilen Hz. İbrahim de, putperest olan babasına: "Babacığım, sakın şeytana tapma, zira şeytan, Rahman'a isyan etmiştir." (Meryem, 99/44) diyerek onu kötü sona karşı uyarırken aynı üslubu kullanmıştır. Hz. İbrahim'in babası şeytana tapmıyordu. Kavmin tanrıları vardı, onlara tapınıyorlardı. İbrahim (aleyhisselâm) babasını hak dine davet ettiğinde o: "Ey İbrahim! Sen benim tanrılarımdan yüz mü çeviriyorsun?" (Meryem, 99/46) demişti. Demek ki birçok tanrısı vardı. Hz. İbrahim bunları bildiği, hatta bir ara, biri hariç hepsi-

ni kırıp parçaladığı halde babasına: "Babacığım, şeytana tapma." demişti. Allah'tan başka neye ibadet edilirse edilsin, o, şeytana tapmak demektir. O da babasının ve kavminin putlara tapmalarını, şeytana tapma diye nitelemişti. Bu görüşü: "O (Allah'a ortak koşa) nlar, O'nu bırakıp birtakım dişilerden başkasına dua etmiyorlar. Ve onlar, o meret şeytandan başkasına tapmıyorlar."(Nisa, 4/117) âyeti desteklemektedir. Kur'ân'da, Allah'tan başka edinilen mabutlara "tağut" ismi verilir.

Hz. Eyyüb, Rabb'ine yaptığı bir duasında: "Şeytan, bana zahmet ve acı ile dokundu."(Sa'd, 38/41) demiştir. Buradaki dokunma, şeytanın vesveseye yol bulması şeklinde tefsir edilmiştir.²⁶

1- Hz. Süleyman ve Sihir

Kur'ân-ı Kerim, Hz. Süleyman'la alâkalı âyetlerde de şeytandan bahseder.

Şeytanlar, Süleyman (aleyhisselâm) zamanında, kulak hırsızlığı yaparak, semadan bilgi çalarlar, bu bilgilere yüzlerce yalanı da katarak onları kahinlere fısıldarlardı. Bu kadar yalanın içindeki birkaç doğru habere kanan kahinler de onlara güvenir, söylediklerini söylerlerdi. Sonraları büyücüler, şeytanlardan aldıkları bunca malumatı kitaplaştırdılar. Bu kitaplardaki bilgiler, zamanla romanlara, masallara girdi ve kötü emellere alet edildi. Cinlerin gaybı bildiği söylentileri yayıldı. Birçok fitne çıktı. Hz. Süleyman da, ortalığı karıştıran bu kitapları toplattırarak kendi tahtının altındaki mahzene gömdü. O vefat ettikten sonra, hakikata aşına

²⁶ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, VI. 4100.

olan âlimler de ölünce, insî şeytanlardan birisi, bu kitapları gömüldüğü yerden çıkarttı. Süleyman (aleyhisselâm)'ın, bu kadar mülkü, bu kitaplardan öğrendiği büyüyle elde ettiği iftirasında bulunuldu. Bu uydurmalar dört bir tarafa yayıldı. Hz. Süleyman da, sihirbaz bir insan olarak algılanır oldu.²⁷ İşte, "Süleyman'ın mülküne dair şeytanların uydurdukları sözlere tâbi oldular."(Bakara, 2/102) âyetinde, bütün bu şeytanlıklara işaret vardır. İsrail oğulları Hz. Süleyman'a, Peygamber değil, sihirbaz bir hükümdar nazarıyla bakıyorlardı. İşin öyle olmadığını Kur'ân haber verince, bu defa vahyi getiren Hz. Cebrail'e düşman kesildiler. Resûlullah'ın peygamberliğini kabul etmediler. "Süleyman (aleyhisselâm) Muhammed'in dediği gibi peygamber değil, büyücünün biriydi." diye eskiden beri söylenen iftirayı tekrarladılar. Bu iftiraya göre -hâşâ- Hz. Süleyman'ın kafir olması gerekiyordu. Zira, büyüü bu denli zarar vermek için yapmak küfürden başka birşey değildir.²⁸

İşte Kur'ân, Hz. Süleyman'ın saltanatını büyü ile kazanmadığını, bir sihirbaz olmadığını, hele hele kâfir hiç olmayacağını, bilakis ona kafir deyip sonra da insanlara zarar vermek üzere sihri öğretenlerin küfre düştüğünü ifade sadedinde: "Süleyman'ın mülküne dair, şeytanların uydurdukları sözlere uydular. Oysa ki Süleyman küfre girmemişti. Fakat o şeytanlar küfrettiler."(Bakara, 2/102) demiştir.

Bu âyetteki şeytanlar -şeytanın yardımcılarının mahiyeti bölümünde de ifade edildiği üzere- insan ve cin şeytanlar olsa gerektir. Normalde insana, şeytan denilmediği gibi, ci-

²⁷ Zemaşşeri, Keşşaf, I. 172; Alusi, Ruhü'l-Meani, I. 338; İbnü'l-Cevzi, Zadü'l-Mesir, I.

²⁸ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, I. 439, 440.

ne de şeytan denmez. Fakat bu her iki cinsten de, şeytana ait fonksiyonları yerine getiren, işi gücü şeytanlık olanlar vardır ki bunlar ayn-ı şeytandır. Nâs sûresindeki mana da budur (Nas, 114/6).

Süleyman (aleyhisselâm): "Rabb'im, beni bağışla, bana benden sonra kimseye nasip olmayan bir mülk lütfet, zira Sen yegane lütufta bulunansın." diye dua etmiş, Yüce Allah da duasını kabul buyurmuştu: "Biz ona rüzgarı boyun eğdirdik. O'nun buyruğuyla, istediği yere tatlı tatlı eserdi. Ve şeytanları, her bina ustasını ve dalgıcı, zincirlerle birbirine bağlanmış başkalarını da (onun emrine verdik.)"(Sa'd, 38/36-38).

"Süleyman'a kendisi için denize dalan ve bundan başka işler yapan bazı şeytanları da emrine verdik. Biz, onları onun emrinde tutuyorduk."(Enbiya, 21/82) âyetinde de Hz. Süleyman'ın emrinde çalıştırdığı cinlerden, şeytanlar diye bahsedilmiştir.

Sebe' sûresindeki: "Rabbinin izniyle cinlerin bir kısmı onun önünde çalışırdı. Onlardan kim buyruğumuzdan sarsarsa, ona alevli azabı (artırırdık.) O'na dilediği gibi kaleler, heykeller, havuzlar kadar (geniş) leğenler, sabit kazanlar yaparlardı."(Sebe', 34/12,13) âyetinde ise, emrinde çalıştırdıklarının cinler olduğu bizzat ifade edilmiştir. Mümin cinlerin bir peygambere karşı gelmesi düşünülemez. Bundan ötürü de alevli bir ateşle korkutulmalarına gerek yoktur. Böyle bir tehdit, Hz. Süleyman'a itaat etmeme ihtimali olan cinler için söz konusu olmalıdır ki bunlar da hayırsız, imansız cinlerdir. Böylelikle Kur'ân, bu cinlerin, cinnî şeytanlardan olduklarını haber vermiş oluyor.

2- Casuslukları

Şeytanlar, yeryüzünde kötülük ve şer adına çalışıp dururlar. Bazen göklere de çıkar, meleklerin sözlerine kulak kesilirler. Hedefleri, bu çalıp kaçırdıkları haberleri yerdeki insî şeytanlara ulaştırıp, fesat çalışmalarına hız vermektir. Fakat onların semaya yükselmeleri kendileri için risklidir. Çünkü dinleme esnasında, birden bir ateş parçası kendilerini vurabilir. Kur'ân, onların bu hallerini şöyle beyan eder: "Biz dünyanın semasını yıldızlarla süsledik. Ve onu, itaate yanaşmayan şeytanlardan bütünüyle koruduk. Onlar, mele-i a'lâyı (yüksek melekler topluluğunu) dinleyemezler. Kovulmaları için her bir taraftan kendilerine atışlar yapılır. Onlara sürekli bir azap vardır. Yalnız (o yüce topluluktan) bir söz çalıp kaçmaca yapan olur ki, onu da delici bir ateş kütlesi kovalar."(Saffat, 37/6-10)

Kur'ân nazil olmaya başlamadan önce, semaya daha sıkça çıkan, meleklerin konuşmalarına daha çok şahit olan şeytanlar, Kur'ân'ın nazil olmaya başlamasıyla artık eskisi kadar bu işi yapamaz oldular. Cinler bunu kendileri itiraf ederler: "Biz göğe dokunduk, onu kuvvetli bekçilerle ve aevli ateş parçalarıyla doldurulmuş bulduk. Biz (evvelce) dinlemek için onun müsait yerlerine otururduk. (Fakat) şimdi kim dinlemek istese;, kendisini gözleyen (yakmaya hazır bir parlak alev) buluyor."(Cinn, 72/8, 9) Onlar için geriye sadece kulak hırsızlığı kalmıştı. Bunu yaparken de aniden, parlak bir ateş parçasının hücumuna uğrama tehlikesi söz konusuydu.

Bazı müfessirler, âyette geçen "delici ateş kütlesi" ifade-

sini hakikata yormuşlardır.²⁹ Yani böyle bir şeytanın kulak hırsızlığına engel olmak için, bir meteor ona musallat edilir. Fakat Elmalılı, burada mecazi mananın daha yerinde olacağı görüşünde ısrar ederek: "Kastedilen asıl mana, Nübüvvet nuru ve Kur'ân âyetleri ile, hakikat aleminde parlatılan ve batıl fikirlere karşı fırlatılan ateşin uyarıları anlatmak olması, daha yüksek bir mana olduğu kanaatindeyiz."³⁰ der. İşin özünü Allah bilir.

Kur'ân, şeytanların kulak hırsızlığı yapmaları konusunda bir hayli durmaktadır. Bunun en belirgin sebeplerden birisi -Allah bilir- Hz. Peygamber'e ve Kur'ân'a yapılabilecek iftiraların önünün alınması, Efendimize kahin, Kur'ân-ı Kerim'e kehanet nazarıyla bakılmaması içindir. Zira, Allah Resûlü'nü içinde barındıran Saadet Asrı'ndan önce, kahinlerin gaybı bildikleri inancı çok yaygındı. Araplar da buna inanıyorlardı. Hz. Peygamber, Allah'ın âyetlerini, okumaya başlayınca, Arapların bu inançlarını Kur'ân'a da yansıtma ihtimalleri vardı. Hz. Allah: "(Ey Muhammed) Sen hatırlat, öğüt ver, Rabb'inin nimetiyle sen ne kahinsin, ne de mecunun." (Tur, 52/29) "(O Kur'ân) Bir kahinin sözü de değildir. Ne kadar da az düşünüyorsunuz! (O) Alemlerin Rabb'i tarafından indirilmiştir." (Hakka, 69/42, 43) buyurarak bu vehmin önünü kapamıştır. İnsanlara rahmetinin ayrı bir buudu olarak, tekrar tekrar dikkatleri Kur'ân'a çekmekte: "(O Kur'ân'ı) Şeytanlar indirmedir. Bu onlara yaraşmaz ve zaten yapamazlar da. Çünkü onlar, meleklerin seslerini dinlemekten uzaklaştırılmışlardır." (Şuara, 26/210-212) demektedir. Ayrıca şeytanların

²⁹ Zemaşşeri, Keşşaf, IV. 565; Beydavi, Envârü't-Tenzil, II. 290.

³⁰ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, VIII. 5404.

iftiracı günahkarlara inecekleri, onların da şeytanlara kulak verip birçok yalanla birlikte insanları şaşırtacakları haber verilmiştir. Hz. Peygamber ve Kur'ân, bizzat Allah (c.c.) tarafından tebrie edilmiş, masumiyetleri ifade edilmiştir.

Kur'ân, insanlara rehber olduğu gibi, rahmettir de. Yüce Kitabın, şeytan hakkında bilgi vermesi onun rehberliği ise, vartalarına karşı insanı uyarıp, alınması gereken önlemler üzerinde durması da onun rahmet yanıdır.

Kur'ân: "Ne zaman, şeytandan bir dürtü seni dürtüklerse hemen Allah'a sığın. Çünkü O, işitendir, bilendir. Mütakiler, kendilerine şeytandan bir hayal iliştiğinde (Allah'ı) hatırlarlar. Ve hemen gözlerini açarlar. (Şeytanların) kardeşleri ise onları azgınlığa çekerler, (sonra da) hiç mi hiç yakalarını bırakmazlar."(A'raf, 7/200-202) buyurarak bu çok önemli korunmayı hatırlatır.

Hayatı gelişi güzel ve heves ağırlıklı yaşama, şeytanın insan üzerindeki tesirini artıracaktır: "Kim Rahman'ın zikrine karşı körleşirse ona bir şeytanı sardırırız, artık o (onun yanından ayrılmayan, sürekli kötülükleri pompalayan) bir arkadaşı olur. O şeytanlar, onları doğru yoldan alıkoydukları halde, onlar kendilerini hidayette sanırlar."(Zuhuf, 43/36, 37) âyetleri, bu gerçeğe işaret etmektedir.

3- İçkiyi Kullanması

Şeytan, insanları dengesizliğe itmek için değişik vasıtalar kullanır. Sarhoş edici içecekler onun en çok kullandığı araçlardandır. O, bunlarla insanı Allah'ın hoşnut olmayaacağı atmosferlere çekmek ister.

Mâide sûresinde şeytanın bu yönüne dikkatler çekilmiş:

"Şeytan, içki ve kumar ile aranızda düşmanlık ve kin sokuşturmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak istiyor, artık vazgeçtiniz değil mi!" (Maide, 5/91) denmiştir. Şeytan işi birer pislik olarak nazara verilen içki ve kumar gibi vasıtalarla İblis, sosyal bünyeyi durmadan kemirir. İçkiden ötürü yıkılan aileler, dağılan yuvalar, meydana gelen insanlık dışı pek çok hadiseler, sosyal hayatı felç eden dünya kadar olaylar, her türlü izahtan vareste olup bu toplumsal yarayı bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir.

İnsanın, sarhoş olduğunda davranışlarını kontrol edemeyeceği ve birçok kötülüğü işleyebileceği açıktır. Bu kötülükler, kişisel olabileceği gibi ekseriyetle de toplumsaldır. İnsan, dengesini kaybedince her türlü fenalığa açık hale gelir. Şeytan da fenalık adına olan her şeyi insana fitleyeceğinden, içkinin şeytana nispeti gayet yerindedir. Zaten, içkinin şeytanla irtibatlandırılmasının hemen ardından bir uyarı gelmekte, insanlar ikaz edilmektedir.

İçkinin, peşinden başka fenalıklar da getirdiğini göstermesiyle alakalı olarak şöyle bir hadise nakledilir:

"Sizden önce yaşayanlar içinde, bir köşeye çekilip Allah'a kullukta bulunan birisi vardı. Bir kadın ona tutulmuştu. Ona hizmetçisini göndererek: "Bir konuda şahit olman için seni çağırıyoruz." dedirtti. O zat gelip odaya girince kadın kapıyı kilitledi. Sonra da: "Ben seni şهادette bulunasin diye değil, şu çocuğu öldüresin veya benimle beraber olasın yahut da şu içkiyi içesin diye çağırdım. Eğer dretirsen bağırır seni aleme rezil ederim." dedi. Adam başka bir çıkar yol olmadığını görünce: "Bari içkiyi içeyim." dedi.

Sarhoş olunca da hem o kadınla beraber oldu, hem de o çocuğu öldürdü."³¹

İçki, meydana getirdiği uygunsuz atmosfer ile, olumlu havayı bozmakta, doğrudan doğruya zarar görenlerin haricindeki insanlar arasında da istenmeyen olayların cereyan etmesine sebep olmaktadır.

Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) diyor ki: "Allah Resûlü'ne bir sarhoş getirildi. O, (ceza olarak ona) vurulmasını emretti. Bizden bazıları eliyle, bazıları ayakkabısıyla, bazıı da elbisesiyle vuruyordu. O esnada birisi: "Ne yapıp duruyor bu adam, Allah onu rezil rüsva etsin." dedi. Efendimiz de: "Kardeşiniz aleyhine şeytana yardımcı olmayın." dedi." Hadisin başka bir varyantında "Ona lanet etmeyin, Allah'a yemin ederim ki o, Allah'ı ve Resûlü'nü seviyor." buyurulmuştur.³²

Buhari'nin ismini vermediği bu şahıs, o andaki öfkesini yenememiş ve o sözü söyleyivermiştir. Yanlış bir hareket, başkasını da yanlışlığa sürüklemiştir.

Öfke şeytandandır, neticesi de çoğunlukla pişmanlıktır. Hz. Âdem'in oğulları arasında yaşananlar da bunu gösterir: "Onlara Adem'in iki oğlunun haberini hakkıyla oku. Hani herbiri birer kurbanlık sunmuştu da, o (kurbanlık) birinden kabul edilmiş, diğerinden kabul edilmemişti, (kurbanı kabul edilen, diğerine) "Seni öldüreceğim." demişti. (O da) "Allah, sadece müttakilerden kabul eder. Andolsun, eğer sen beni öldürmek için elini uzatırsan, ben seni öldürmek için elimi uzatmam, çünkü ben alemlerin Rabb'inden korkarım. Ben isterim ki sen, hem benim günahımı hem de

³¹ Osman Efendi, Dürretü'l-Vaizin, 71.

³² Buhari, Hudut, 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II. 300.

kendi günahını yüklenip, ateş halkından olası. Zalimlerin cezası işte budur." dedi. Nefsi onu, kardeşini öldürmeye çağırıldı. O da (öfkesine mağlub olup) onu öldürdü, hüsrana uğrayanlardan oldu. Derken Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini göstermek için yeri eşeleyeyen bir karga gönderdi, (karganın yeri eşelediğini görünce:) "Yazıklar olsun bana, şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini gömmekten aciz mi kaldım." dedi ve pişmanlıkla kıvrananlardan oldu."(Maide, 5/27-31)

4- Fısıldaşma

Kur'ân, Türkçe'de gizli konuşma, fiskos ve fısıltı gibi kelimelerle karşıladığımız "necvâ"³³ dan da bahseder: "Gizli konuşma şeytandandır ki inananlar kederlensinler (diye onları böyle bir yola iter.) Halbuki o, Allah'ın izni olmadıkça müminlere hiçbir zarar veremez, (öyleyse) müminler hep Allah 'a tevekkül etsinler."(Mücadele, 58/10)

Necvâ, iki kişinin bildiği sırta denir. İnsanların aralarında yaptıkları gizli konuşmaya da necvâ denmiştir ki artık o, onların yaptıkları işe ad olmuştur. Çoğunlukla gizli olsa da bazen açıkça da yapılabilir.³⁴

İnananlar, mutlak manada necvâdan men edilmemişlerdir. Günah, insanların hakkına tecavüz etme, Allah ve Peygamber hakkında ileri-geri fısıldaşma da yasaklanmış: "Ey inananlar, aranızda gizli konuşacağınız zaman günah, düşmanlık ve Resûle karşı gelme hususlarında konuşmayın. İyilik ve takva üzerine konuşun ve huzuruna toplan-

³³ Asım Efendi, Kamus, Necva mad.

³⁴ İbn Manzur, Lisan, n-c-v mad.

çağınız Allah'tan korkun." (Mücadele, 58/9) buyurularak bu işin sınırları çizilmiştir.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: "Üç kişi bulunduğunuzda, insanlara karışincaya kadar ikiniz, diğerini bırakıp da fısıldaşmasın, zira bu, onu mahzun eder."³⁵ buyurmuştur. İki kişinin kendi aralarında fısıldaşmalarının üçüncü şahsı hüzünlendireceğinde, diğerlerine karşı içinde az-çok bir rahatsızlık meydana getireceğinde, bütün bunların da insanlar arası münasebetler adına olumsuz neticeler doğuracağında şüphe yoktur.

Âlimler "iki kişi, bir diğerinin yanında, onun bilmediği bir dil ile konuşmakla onu mahzun ettikleri takdirde, bu da şeytana nispet edilen fiskos gibidir." demişlerdir.³⁶

5- Diğer Hususlar

Kur'ân-ı Kerim'de bir söylem olarak, çirkinlikler şeytana nispet edildiği gibi bazı başka özellikler de ona dayandırılmıştır: Şeytanın kardeşleri, şeytanın dostları, şeytanın partisi gibi.

Saçıp savurma yasağı ifade edilirken, savurganlar, şeytanın kardeşlerine benzetilmiştir. (İsra, 17/62)

Allah'tan başkasına perestiş edip, şeytanlık yapıp duranlarla mücadele edilmesi istenirken, özellikleri söylenen bu insanlar, şeytanın dostları olarak nazarlara sunulmuştur. Âyetin devamında da şeytanın tuzak, hile ve aldatmalarının zayıf olduğu belirtilmiştir."

Şeytanın istilası altında kalarak Allah'ı unutanlar da şey-

³⁵ Buhari, İsti'zan, 47; Müslim, Selam, 37, 38; Tirmizi, Edeb, 59; İbn Mace, Taharet, 24.

³⁶ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, XII. 4790.

tanın partisine üye olmuşlar demektir.

Kur'ân, bazı yasaklamalarda bulunurken onları şeytana izafe etmiştir: "Ey İnananlar! (haberiniz olsun ki) Şarap, kumar, dikili taşlar, şans oyunları şeytanın işinden birer pisliktir. Bunlardan kaçının ki felaha erebilesiniz. Şarap ve kumarda şeytanın muradı başka değil sadece aranıza düşmanlık düşürmek ve sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymaktır. Artık siz şimdi bu nehyi kabul ettiniz (ve bu şarap ve kumardan) tamamen vazgeçtiniz değil mi?" Bir kere bunlar olduktan sonra artık her günah, her cinayet işlenir, ne din kalır ne iman, ne dünya kalır ne ahiret.³⁷

İnsana düşen, bu amansız düşmana karşı devamlı uyanık olmak, gerekli tedbirleri alarak oyunlarına gelmemek ve rıza yörüngeli bir hayat yaşamaya çalışmak olmalıdır.

b- Hadislerde Şeytan

Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirlerine "hadis" denir.³⁸ O (sallallâhu aleyhi vesellem), bazen bir konu hakkında bilgi vermiş, bazen bir davranışıyla yapılması gerekeni göstermiş, bazen de yanında yapılan bir harekete ses çıkararak onu tasvip etmiştir. Bunların hepsine hadis denir ki Kur'ân'la beraber, Müslümanlara Allah'ın hoşnutluğuna giden yolu gösterir. Zira: "Sözlerin en güzeli Allah'ın kitabı, yol göstericilerin en güzeli de Allah Resûlünün yol göstericiliğidir."³⁹ O'nun yol göstericiliği, hem söylemesiyle, hem de söylediklerini bizzat yaşamasıyla gerçekleşmiştir. Söy-

³⁷ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, III. 1805.

³⁸ Nureddin İtr, Menhecû'n-Nakd, 26.

³⁹ Buhari, Edeb, 70; İbn Mace, Mukaddeme, 7.

lediklerine herkesten fazla kendisinin uyması, O'nun rehberliğinin mükemmelliği açısından ayrıca değerlendirilmesi gereken bir özelliğidir.

Peygamberimiz, yeri geldiğinde şeytandan bahisler açarak onun hakkında bilgiler vermiş, ona karşı alınacak tedbirler üzerinde durmuş, bazı fenalıkları nispet etmiş ve çok defa da ondan Allah'a sığınmanın lüzumuna değinmiştir. Biz burada Efendimizin ifadelerinde yerini alan şeytanla alâkalı bahisler açacak, O'nun şeytana yaklaşımını anlamaya çalışacağız.

1- İnsanın Damarlarında Dolaşması

Kur'ân'da da ifade edildiği gibi şeytan, insanlık aleyhindeki zannını doğru çıkartmıştır.(Sebe', 34/20) O: "Beni saptırmana karşılık, ben de yeryüzünü onlara süsleyeceğim, onların hepsini baştan çıkaracağım, ancak ihlaslı kulların hariç."(Hicr, 15/39, 40) demiştir. İşte İblis bu dediğini gerçekleştirdi, samimi müminlerden ibaret bir grubun dışında o İblis'e tâbi olup peşi sıra sürüklendiler.

Şeytanın damarlarda dolaştığını Efendimiz'in eşi Safiyye (radiyallahü anhâ) şöyle anlatır: "Allah Resûlü itikafa girmişti. Bir gece ziyaret maksadıyla yanına gittim. Onunla (bir müddet) konuştum, sonra eve dönmek üzere kalktım. O da beni karpıya kadar uğurladı. -Hz. Safiyye'nin evi Üsame'nin evinin yanındaydı- (Biz mescidin kapısının önünde iken,) İki kişi oradan geçiyorlardı. Hz. Peygamber'i görünce hızlandılar, Allah Resûlü onlara: "Olduğunuz yerde durun! Bu (eşim) Safiyye b. Huyey'dir." buyurdu. Bunun üzerine o iki zat "Sübhanallah Ya Resûlallah." dediler. Allah Resûlü: "Ger-

çekten de şeytan, insanın damarlarında dolaşır. Ben, şeytanın içinize kötü bir zan atmasından korktum." buyurdu."⁴⁰

Kadı İyaz gibi bazı alimler, bu ifadeden zahiri manayı anlamışlar ve: "Allah (c.c.), şeytana, insanın damarlarında dolaşma kabiliyet ve kuvvetini vermiştir." demişlerdir. Bazılarına göre de asıl olan bu mana değildir. Bu söylem, şeytanın vesvese ve kandırmasının çokluğundan kinayedir. Yani şeytan, insanın kanı gibi, ondan hiç ayrılmayan bir konumdadır. Değişik versiyonlarla⁴¹ zikredilen bu hadis, şeytanın bize yakınlığı adına önemli ipuçları vermektedir.

2- İnsanın Vücuduna Girmesi

Bazı hadislerde şeytanın insan bedeninde yer edindiği ifade edilmektedir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Hüreyre'nin naklettiği bir hadisinde: "Sizden biriniz uykusundan uyandığında, üç defa sümkürsün. Çünkü şeytan onun genzinde geceler."⁴² buyurur. Hadiste geçen "hayşûm" kelimesi; geniz, burnun en üst tabakası, komple burun veya burnun en derininde beyine yakın yerdeki kıkırdağa benzer madde gibi manalara gelir. Birbirlerine yakın bu manaların hepsinde de maksat birdir. Şeytan, burun deliklerini kullanarak insanın içine girmekte ve geceyi orada geçirmektedir.

Kadı İyaz'la aynı görüşte olan bazı âlimlere göre, Allah Resûlü'nün bu sözü hakikattir. Zira burun, cesedin kalbe açılan penceresidir. Ve kulakla beraber burundan başka

⁴⁰ Buhari, Bed'ül-Halk, 11; Edeb, 121; İtikaf, 11, 12; Müslim, Selam, 23, 24.

⁴¹ Nevevi, Şerhu Sahihi Müslim, XIV, 157; Davudoğlu, Sahihi Müslim Tercüme ve Şerhi, IX, 244, 245; Aliyyü'l-Kari, Mirkat, V.

⁴² Buhari, Bed'ül-Halk, 11; Müslim, Taharet, 27.

da devamlı açık bulunan bir delik yoktur. Şeytan ise kapalı olan şeyi açamaz.⁴³

İmam Nevevi ise, bu hadisi mecaza yorar. Zira toz toprak ve rutubet, zararlı birçok mikrop burun deliklerinden içeriye girer, insan sağlığını tehdit eder.⁴⁴

Şeytanın insan vücudunda edindiği mekanlardan biri de tırnak ile et arasındır. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Sakallarınızı hilalleyin, tırnaklarınızı da kesin. Çünkü şeytan, et ile tırnak arasına girer."⁴⁵ demiştir. Bu hadis de, önceki hadis ile aynı çizgide değerlendirilebilir. Uzayan tırnakların hem pislikleri barındırdığında, hem de görünümü çirkinleştirdiğinde şüphe yoktur.

Aynı kategoride mütalaa edilebilecek bir diğer mesele de "esneme" dir. Allah Resûlü, "Esnemek şeytandandır. Sizden biriniz esnediğinde gücü yettiğinde onu yutsun."⁴⁶ buyurmuştur. Bir başka hadiste de esneme anında ağızın kapatılması, aksi takdirde şeytanın ağızdan içeriye gireceği ifade edilmiştir.⁴⁷

Esnemek, genellikle kişinin tembelliğinden ve gafletinden kaynaklanır. Bu gibi hallerden şeytan hoşlandığı için ona izafe edilmiş "Esnemek şeytandandır." denmiştir. Esneme, aksırmanın tersine, bedenin ağırlığını, midenin doluluğunu, rehaveti ve tembelliğe olan meyli gösterir. Bütün bunlar da şeytanın insanı alt etme adına kullandığı argümanlardır.

⁴³ Nevevi, a.g.e. III. 127, 128.

⁴⁴ Nevevi, a. y.

⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V. 60; Ali el-Müttakî, Kenz, 28567.

⁴⁶ Müslim, Zühd, 56.

⁴⁷ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III. 31, 93, 96; Ebu Davud, Edeb, 97.

3- *Öfkeyi Kullanması*

Öfke; şiddetli kızgınlık hissi, hiddet, gadap gibi manalara sahiptir.⁴⁸ İnsan, normal şartlarda dengelidir, asıl durumu itibariyle günahattan uzaktır. Ne var ki şeytan, çok geçmeden insanı kendi atmosferi içine çeker, onu fitratına ters davranışlara sürükler. Öfke anı, kendini kontrol edemeyen insanların dengeyi kaçırdıkları, hem düşünce ve hem de davranış planında istikametlerini koruyamadıkları geçici bir haldir.

Öfke, insan fitratına yerleştirilmiş bir latifedir ve az-çok herkeste vardır. Kişi her zaman istediği ortamı bulamaya bilir. Bazen birisinin bir sözü veya bir hareketi onu rahatsız eder, o da buna öfkelenir. Bu, bir derece normaldir. Normal bir şey olmasaydı Hz. Peygamber hiç gadaplanmazdı. Zaten insandan istenen, her ne olursa olsun kızmamak değil, belki öfke anında, onu yutmak ve bastırmak, o anda bile sanki hiç kızmamış gibi davranabilmektir. O anda dengeli olabilme veya dengesizce tutumlara girmeye göre öfkenin neticesi de değişecektir. "Öfkeli durumlarda insanın dengeden çıktığı, ne yaptığını bilemez hale geldiği, ya da karşısındakine sövmek, hakaret etmek, dövüşmek, vurup kırıp dökmek gibi sonradan pişman olacağı davranışlar içine girdiği, böylelikle de Allah'ın haram kıldığı şeyleri yaptığı açıktır. Bir anlık öfke, insanı, cinayet işleme gibi ömür boyu bedbaht edecek davranışlara sürükleyebilir. Yenilemeyen, kontrol altında tutulamayan öfkenin sonu, çoğu kere artık herhangi bir faydası olmayan pişmanlıktır."⁴⁹ Öyleyse mutlak manada öfke yerilmemiştir. O, neti-

⁴⁸ Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, Öfke mad.

⁴⁹ Ali Osman Ateş, Şeytan, 221.

cesine katlanıldığıında insana sevap bile kazandırabilecek bir argümandır. Kur'ân, takva sahiplerinin vasıflarını sıralarken: "(Onlar ki) bollukta ve darlıkta Allah için harcarlar. Öfkelerini yutarlar, insanları affederler, Allah da güzel davrananları sever." (Ali İmran, 3/134) der. Allah Resûlü de: "Kuvvetli kimse pehlivan olan kimse değildir. Esas pehlivan, kızdığı zaman kendini tutabilendir."⁵⁰ buyurmuştur.

Efendimiz de bazen celallenmiş, fakat her defasında rıza ağırlıklı hareket etmiş, bu anlarda da en güzel tavrı takınarak bizlere örnek olmuştur. Şakik (radıyallâhu anh) diyor ki: "Hz. Peygamber ganimet dağıtıyordu. Ensar'dan biri: 'Bu taksimde Allah'ın rızası gözetilmedi.' dedi. Ben: 'Allah'a yemin ederim ki bunu Resûlüllah'a söyleyeceğim dedim. Hz. Peygamber'e geldim, yanında insanlar vardı, o zatın dediklerini kulağına fısıldadım. Allah Resûlü hemen o anda gadaplandı. Hatta yüzü kızardı. Sonra da: 'Allah Musa'ya rahmet etsin. O, bunlardan daha çoğuna maruz kalarak eza gördü de sabretti.'" buyurdu."⁵¹

Şöyle bir hâdise anlatılır: "Allah Resûlü'nün yanında iki adam birbirlerine sertçe sözler söylediler. Biz de Efendimiz'in yanında oturuyorduk. Onlardan biri diğerine aşırı derecede kızdığından yüzü kıpkırmızı olmuştu. Hz. Peygamber: "Ben bir kelime biliyorum ki onu dese, onun şu hali ondan gider: Eûzü billahi mine'ş-şeytani'r-racîm" dedi. Adama: "Allah Resûlü'nün dediğini duymadın mı?" dediklerinde; "Ben deli değilim." diye karşılık verdi."⁵²

⁵⁰ Buhari, Edeb, 2, 10; Müslim, Birr, 106-108; Malik b. Enes, Muvatta, Hüsnü'l-Huluk, 12.

⁵¹ Buhari, İlim, 28; Lukata, 9; Edeb 75; Müslim, Lukata, 2, 7; Tirmizi, Kader, 1; İbn Mace, Mesacid, 10; Nesai, Mesacid, 35.

⁵² Buhari, Bed'ü'l-Halk, 11, Edeb, 44, 76.

Öfkesini yenenin, hem öfkелendiđi kimseye, hem o şahsın şeytanına ve hem de kendi şeytanına üstün geleceği haber verilmiştir.⁵³

Öfke hali, insanın potansiyel olarak şeytanın ardı sıra gitme sürecine girmesi demektir. Kendine hakim olup öfkesini yutabilenler, ilk bakışta aleyhlerine gibi gözükен hali, sabredip sevap kazanmak suretiyle kendi lehlerine çevirmiş olurlar.

4- Her Doğan Çocuğu Dürtmesi

İnsanoğlu, çok girift bir yapıya sahiptir. Zatı itibariyle oldukça donanımlıdır. Kendisine yerleştirilen birçok madde manevi mekanizma ve latife vardır. Bütün bunların yanında o yaşadığı anla alâkadar olduğu gibi, geçmişle de gelecekle de irtibatlıdır. Bunların hepsinden haberdar olan şeytan ise insan elinin uzandığı her yere ulaşmanın peşindedir. Yürümek istediği bütün yollarda onun karşısına çıkmayı hedefler. Birinde olmazsa diğerinde onu baş aşığı getirmeyi arzular. Allah'ın müstakim yoluna oturup ona geçit vermemeye çalışır: "... Ben de onlar(ı saptırmak) için senin dosdoğru yoluna oturacağım, sonra onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım..."(A'raf, 7/16, 17) sözü ona aittir. Şeytan, planlarını pratiğe dökmeye zaman kaybetmeden başlar. Daha insan bir sperm halinde anne rahmine düştüğu andan itibaren hemen ona parmak karıştırmak ister. Onun içindir ki Efendimiz, bize; "Ailenize yaklaştığınız zaman: "Allah'ım şeytanı bizden, bize lutfedeceğin şeyden ve bizi de şeytandan irak tut!" deyin."⁵⁴ tavsi-

⁵³ El-Askalani, Fethu'l-Bari, X. 535.

⁵⁴ Buhari, Bedü'l-Halk, 11; Tirmizi, Nikah, 8.

yesinde bulunur. Zira "mukârenet" halinden itibaren cin ve şeytanların müdahale edeceği bir atmosfer ve hava meydana gelmeye başlamıştır. Şayet, böyle bir dua paratoneri olmazsa, şeytanın şerli şerareleri, ana-babaya ve onlardan meydana gelecek çocuğa da zarar verebilir. Bilhassa ceninin hususi durumuna tesir edebilecek hadiselerle sebebiyet verebilir.⁵⁵ Ebu Hüreyre (radiyallâhu anh): "Doğumu esnasında şeytanın dokunmadığı hiçbir çocuk yoktur. Çocuğun doğarken bağırması, şeytanın bu dokunuşundan ötürüdür. Ancak İsa (aleyhisselâm) ile annesi bundan müstesnadır."⁵⁶ Hadisini naklettikten sonra: "İsterseniz şu âyeti okuyun." demiştir: "Ben, onu ve neslini racim şeytandan Allah'a ısmarladım." (Ali İmran, 3/36) Hz. Meryem'in annesi, Meryem'e hamile kalınca. Allah'a, onu koruması için yalvarıp böyle dua etmişti.

Kadı İyaz, Hz. İsa'ya ve annesine has olarak zikredilen bu durumun, bütün Peygamberler için de geçerli olduğunu söylemiştir.⁵⁷ İsa'ya ve Meryem'e dokunmayan şeytanın, Kainatın Efendisi'ne de dokunamayacağı açıktır.

Hz. Peygamberin haber verdiği bu hakikatin tıbbî açıklaması ise şöyledir: Doğumdan önce akciğerler havasız kalmaktadır. Anne karnındaki çocuk, gerek oksijen ve gerek diğer gıdalar yönüyle anneye bağlı olup, bunları plasenta yolu ile almaktadır. Çocuk dünyaya gelince anne rahmi büzüldüğünden plasentanın bittiği yer daralır ve çocuğun oksijen alması zorlaşır. Göbek kordonunun kesilmesiyle de tamamen nefessiz kalır. Çocuğun derisinin soğukla kar-

⁵⁵ M. Fethullah Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu,

⁵⁶ Buhari, Bedü'l-Halk, 11; Müslim, Fedail, 146-148.

⁵⁷ Nevevi, a. g. e. XV. 129; Ayni, a. g. e. XII. 329.

şlaşması ve kuruması, kanındaki oksijen azlığı, içteki ve dıştaki basınç farklılığı solunum merkezini harekete geçirir. Böylelikle nefes alma ihtiyacı ortaya çıkar. Çocuk ilk önce 4-5 defa peşi peşine çabuk ve yüzeysel olarak nefes alır verir ki bu da çocuğun ağlamasıyla gerçekleşir.

5- Boynuzu

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bazı hadislerinde "şeytanın boynuzu" tabirini kullanmıştır. Bu ifadenin geçtiği hadislere dikkat edildiğinde, bu tabirin iki ayrı mana için söylendiği görülür. Birinci grubu, güneşin doğduğu ve battığı vakitlerde namaz kılmamayı tembih bağlamındaki hadisler oluşturur. Bu açıdan bu vakitlerde namaz kılmak mekruh sayılmıştır. Bu manadaki hadisler, sabah namazının güneşin doğma anına kadar sıkıştırılmamasını, ikinci namazının güneşin batma anına varıncaya değin geciktirilmemesini ihtar ederler. Hz. Peygamber, ikinci namazının güneş batımına kadar geciktirilmesiyle alâkalı olarak: "Bu, münafığın namazıdır. Oturup güneşi gözetler. Güneş, şeytanın iki boynuzu arasında olduğunda kalkar, namazı dört rekat olarak (kuşun yemi gagalaması gibi) gagalar (hızlıca yatıp kalkarak kılar). Allah'ı da pek az anar."⁵⁸ buyurmuş, ikinci namazının bu kadar tehirini, nifakla irtibatlandırmıştır. Hz. Peygamber'in bu ifadesiyle, hiçbir özrü olmadığı halde sırf tembelliği yüzünden ikinci namazını güneş batımı anına kadar geciktirenleri, bu davranışlarından mennetmek istediği anlaşılmaktadır. Sabah namazını, güneşin doğmasına çok az bir zaman kalıncaya kadar geciktirme de böyledir.

⁵⁸ Müslim, Mesacid, 196; Ebu Davud, Salat, 5; Tirmizi, Salat, 120.

Peygamberimizle bir defa görüştüktan sonra yanından ayrılan Amr b. Abese, seneler sonra Allah Resûlü'ne geldiğinde aralarında geçen konuşmayı şöyle anlatır: "Ya Resûlallah, beni tanıyor musun? dedim. O: "Evet, Mekk'e'de benimle görüşen sen değil miydin?" buyurdu. "Evet bendim" dedim ve şunu ilave ettim: "Ya Resûlallah, bana, Allah'ın sana öğrettikleri ve benim bilmediğim şeylerden haber ver, bana namazı anlat." Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Sabah namazını kıl, sonra güneş doğup yükselineceye kadar namazı kes, çünkü güneş, şeytanın iki boynuzu arasından doğar. İnançsızlar da o zaman ona secde ederler. Sonra namaz kıl. Çünkü namaz ispatlı, şahitlidir. Onu, mızrağın gölgesi dimdik duruncaya kadar kılmaya devam et. Sonra namazı kes, çünkü o zaman cehennem kızdırılır. Gölge döndüğünde yine namaz kıl. Çünkü namaz ispatlı, şahitlidir. Onu ta ikindiye kadar kılmaya devanı et. İkindiye kıldıktan sonra namazı kes, ta güneş kavuşuncaya kadar. Zira güneş şeytanın iki boynuzu arasından batar. O zaman inançsızlar güneşe secde ederler." buyurdu."⁵⁹

Hız. Peygamber: "Namaz kılmak için güneşin doğmasını veya batmasını araştırmayın. Çünkü güneş şeytanın iki boynuzu arasından doğar."⁶⁰ demiştir.

Şeytanın boynuzu ifadesinden; onun gücü, kuvveti ve ona tâbi olanlar gibi manalar anlaşılmiştir. Muhyiddin Nevevi mananın zahirine hamledilmesini daha uygun görmektedir. Şöyle ki; güneşin doğma ve batma vakitlerinde şeytan, başını güneşe yaklaştırır ki böylece güneşe ibadet

⁵⁹ Müslim, Salatü'l-Müsafirin ve Kasruha; Nesai, Mevakit, 35.

⁶⁰ Buhari, Bedü'l-Halk, 11; Müslim, Salatü'l-Müsafirin ve Kasruha, 290.

eden inançsızlar, görüntü olarak ona da secde etmiş ol-
sunlar. Bu da şeytanın ve yandaşlarının, onların başlarına
tebelleş olmaları demektir.⁶¹

"Şeytanın boynuzu" ifadesine yüklenen bir diğer anlam
da fitnenin, güneşin doğduğu yerden yani doğudan ortaya
çıkacağı manasıdır. Abdullah b. Ömer: "Ben Resûlullah'ı,
doğu tarafına işaret ederek: "İyi biliniz ki fitne buradadır,
fitne buradadır. Şeytanın boynuzunun doğacağı yerdedir"
derken gördüm."⁶² demiştir.

Efendimiz (sallâllâhu aleyhi ve sellem): "Allah'ım, Şam'ımızı ve
Yemen'imizi bereketlendir." diye dua etmişti. Ashab, Necd
bölgesinin de aynı duaya mazhar olması için: "Ya Resûlal-
lah, Necd'imizi (de deyin)" dediler ve birkaç kere de tekrar
ettiler. Bunun üzerine Allah Resûlü: "Sarsıntılar ve fitne ora-
dadır. Şeytan boynuzu da oradan doğar." buyurdu.⁶³

Bir defasında da Hz. Peygamber (sallâllâhu aleyhi ve sellem),
mescidde iken ayağa kalkmış. Hz. Aişe'nin evi tarafını işa-
ret ederek: "İşte fitne bu taraftadır. Şeytanın boynuzunun
doğacağı yerdedir."⁶⁴ demiştir.

Hz. Peygamber'in eşleri, mescide açılan odalarda ka-
lıyorlardı. Herhalde, Allah Resûlü'nün insanlara hitap et-
tiği yere göre Hz. Aişe'nin odası, doğu tarafına denk gel-
mekteydi. Bundan ötürü de Hz. Peygamber, Aişe (radıyallâhu
anhâ)'nin odasına doğru işarette bulunmuş, fitnenin çıkış
yönünün doğu olacağını ifade etmiştir.

⁶¹ Nevevi, a.g.e. VI. 361.

⁶² Buhari, Bedü'l-Halk, 11; Müslim, Fiten, 45-50; Tirmizi, Fiten, 79.

⁶³ Buhari, Fiten, 16; Tirmizi, Menakıb, 75.

⁶⁴ Buhari, Hums, 4.

Hız. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), o zaman için halkı inançsız olan doğu tarafına işarette bulunmuş, böylelikle, fitnelerin doğudan çıkacağını da mucizevi olarak haber vermiştir. Hakikaten de Cemel ve Sıffin hadiseleri doğudan zuhur etmiştir. Haricîlerin çıkış yeri, Medine'nin doğusundaki Necd bölgesidir.⁶⁵ Moğol istilalarının ve 20. Asrın en büyük fitnesi olan komünizmin patlak verdiği ve en fazla etkili olduğu alan yine doğu olmuştur.

Bütün bunlar, Efendimizin mucizeleri cümlesindedir.

6- Yeme - İçmeye Karışması

Bazı hadislerin dış görünümüne bakıldığında şeytan da, insanlar gibi yiyip içmektedir. Hız. Peygamber: "Sol elinizle yiyip içmeyin, zira şeytan da sol eliyle yiyip içmektedir."⁶⁶ buyurur. Bu hadisten şeytanın yiyip içtiği, bu işi yaparken de sol elini kullandığı anlaşılmaktadır.

Efendimizin arkadaşlarından Ümeyye (radiyallâhu anh) şöyle bir olay anlatır: "Günün birinde bir adam, Hız. Peygamber'in de bulunduğu bir yerde yemek yiyordu. Yemeğin bitmesine birkaç lokma kalıncaya kadar da "bismillah" dememişti. Son lokmayı ağzına götürürken "Başında da sonunda da bismillah" dedi. Bunu duyan Allah Resûlü tebessüm etti, sonra da: "Şeytan da onunla beraber yiyordu. (O zat) Allah'ın adını anınca, (şeytan) bütün yediklerini kustu." buyurdu."⁶⁷

Huzeyfe (radiyallâhu anh): "Biz Resûlüllah ile bir sofrada bulduğumuzda, O (sallallâhu aleyhi ve sellem) yemeğe başlamadıkça biz de ellerimizi yemeğe uzatmazdık. Bir defasında

⁶⁵ Aynı, a.g.e. XX. 84.

⁶⁶ Müslim, Eşribe, 104-106; Ebu Davud, Et'ime, 20.

⁶⁷ Ebu Davud, Et'ime, 15; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV. 336.

bizler Resûlullah ile bir sofradayken, aniden, sanki kovalanıyormuşçasına bir kız çocuğu çıkageldi. Hemen elini sofraya uzattı. Hz. Peygamber onun elini tuttu. Biraz sonra bir bedevi de aynı şeyi yaptı. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onun da elini tuttu. Sonra da: "Besmele çekilmeden yenilen yemekten, şeytan da yeme imkanı bulur. Şeytan, kız çocuğu ile beraber geldi, elini tuttum. O bu sefer bedevi ile geldi, onun da elini tuttum. Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki şeytanın eli de onların elleriyle beraber elimdedir." buyurdu."⁶⁸

Konuyla alakalı olarak anmak istediğimiz son hadiste İnsanlığın İftihar Tablosu: "Şeytan her halinizde sizinle beraberdir. Hatta yemek yeme anınızda bile. Biriniz bir lokma yere düşürdüğünde pislendiği yeri temizleyip yesin, onu şeytana bırakmasın. Yemek bitince de tabağını güzelce sıyırsın. Zira insan, bereketin yemeğinin neresinde olduğunu bilemez."⁶⁹ demiştir.

Şeytan, yaratılışı ve yaşantısı itibariyle insandan çok farklıdır. Bizim hayat buudlarımızın dışında bir hayatı vardır. Bu yüzden, onun yemesi ve içmesi varsa da bu şüphesiz çok farklıdır. Onu da, bizim gibi elleriyle ve bizim yediğimiz yemeklerden yiyor olarak algılamak yanlış olur kanaatindeyiz. Bu tür hadislerde Hz. Peygamber'in ahlâkî bir kuralı oturtmak için böyle mecazî bir üslup kullanmış olabileceği muhtemeldir. Burada yemeğe başlarken Allah'ın adını anmak ve yemeği sağ elle yemek adına tavsiyeler yapılmış, besmelesiz ve sol elle yemenin de sevimsizliği nazara verilmiştir.

⁶⁸ Müslim, Eşribe, 102; Ebu Davud, E'time, 16.

⁶⁹ Müslim, Eşribe, 135-137; Ebu Davud, E'time, 50; Tirmizi, E'time, 11.

7- Rüyalara Tesiri

Rüya; insanın uykusunda gördüğü şey demektir.⁷⁰ Hadislerde rüya kelimesinden nüansla ayrılan bir diğer kelime "hulum"dur. Hulum da rüya gibi uykuda görülen şeye denir. Uykuda görülen güzel ve hayırlı şeylere rüya; çirkin ve şer şeylere de hulum denmesi ise, bu iki kelime arasındaki farkın ifadesidir. Bu nüans, Hz. Peygamber'in sözlerinde de kendini belli eder: "Rüya Allah'tan, hulum ise şeytandır. Biriniz hoşlanmadığınız bir düş görürse sol tarafına üç defa tükürsün ve onun şerrinden Allah'a sığınsın. (Böyle yaparsa) O düş kendisine zarar vermeyecektir."⁷¹ buyurulmuştur. Hadisin yakın versiyonlarında: "Biriniz güzel bir rüya görürse onunla sevinin. O rüyayı sevdiği kimselerden başkasına söylemesin."⁷² "Sizden biriniz hulum görürse, (o kişi) şeytanın, uykusunda kendisiyle oynamasını kimseye haber vermesin."⁷³ denmiştir.

Rüyalar çeşit çeşittir. Birincisi; doğrudan doğruya Allah (c.c.) tarafından veya meleğin telkini sebebiyle meydana gelir ki tamamen haktır. İkincisi; yaşanan hadiselerin şuur altı haline gelip rüyalara aksetmesi şeklinde kendini gösterir. Üçüncüsü ise şeytanî olanıdır ki şeytanın gizli bir tesiriyle ve fakat yalan bir çağrışım ve hayal ürünü olarak uykuda görülen kötü, çirkin ve şer olan şeydir.⁷⁴ Bu konuda da Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): "Kıyamet yaklaşınca Müslümanın rüyası hemen hemen hiç yanlış çıkmayacak-

⁷⁰ İbn Manzur, Lisan, r-e-y mad.

⁷¹ Buhari, Bedü'l-Halk, 11; Müslim, Rüya, 1,2; Ebu Davud, Edeb, 96.

⁷² Müslim, Rüya, 3.

⁷³ Müslim, Rüya, 14-16; İbn Mace, Kitabu Tabiri'r-Rüya, 35.

⁷⁴ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, IV. 2866.

tır. Sizin en doğru rüya göreniniz, en doğru söyleyeninizdir. Hem Müslümanın rüyası, Peygamberliğin kırk beş⁷⁵ parçasından bir parçadır. Rüya üç kısımdır: Biri salih rüya olup Allah'tan bir müjdedir. Diğeri şeytanın verdiği üzüntüdür. Üçüncüsü, kişinin kendi kendine konuştuğu şeylerdendir. Biriniz hoşlanmadığı bir şey görürse hemen kalkıp namaz kılmalı, onu kimseye söylememelidir.⁷⁶ buyurarak rüyaları tasnif etmiştir.

İnsanın uykusunda şeytanın verdiği bir üzüntü, bir çağrışım veya bir hayal, şüphesiz ki Allah Teala'nın yaratmasıdır. Onların şeytana nispet edilmesi, hayırsız ve çirkin olduklarından ötürü mecazdır.

Sevimsiz ve çirkin olan şeylerin şeytana nispet edilmesi, Hz. Peygamber'in hadislerinde çokça görülen O'na ait bir ifade tarzıdır.

Allah Resûlü, şeytanın rüyada kendi şekline giremeyeceğini anlatır: "Her kim beni rüyada görürse, gerçekten beni görmüştür. Zira şeytan benim şeklime giremez."⁷⁷

Farklı versiyonları olan hadiste anlatılmak istenen mana şudur: Hz. Peygamber'in görüldüğü rüyalar salih ve doğru rüyalardır. Şeytanın karıştırmalarından (hulum) değildir. Önemli olan rüyada görülen Hz. Peygamber'in şemalde (Efendimiz'i anlatan kitaplarda) zikredilen vasıflarına uygunluğudur. Gençliği, orta yaş hali veya vefat ettiği vakitteki hali ile, rüyadaki görünümü uygunluk arzetmelidir.⁷⁸

⁷⁵ Rüyanın, Peygamberliğin 46 parçasından bir parçası olduğunu ifade eden hadisler de vardır: Buhari, Tabir, 2,4,10, 26; Müslim, Rüya, 6-9; Ebu Davud, Edeb, 44; Tirmizi, Rüya, 6-7-10; İbn Mace, Rüya, 1, 3, 6, 9.

⁷⁶ Buhari, Tabir, 26; Müslim, Rüya, 6; Ebu Davud, Edeb, 96.

⁷⁷ Buhari, Tabir, 10; Müslim, Rüya, 10; Ebu Davud, a.y.

⁷⁸ İbn Hacer, a.g.e. XII. 403; Nevevi, a.g.e. XV. 31.

8- Yolculuk Hali

Hadislerde şeytanın bahsinin geçtiği bir başka konu da yolculuktur. Allah Resûlü: "Yalnız başına yolculuğa çıkan binitli kişi şeytandır. Binitli iki kişi de şeytandır. Binitleriyle yolculuk yapan üç kişi ise cemaattir."⁷⁹ buyurmuştur.

Şeytan, yalnız yolculuk yapan bir insanı kendine çağırır, ona değişik vesveselerde bulunur. İnsan yalnız kalınca şeytanın fitlemelerine karşı daha dayanıksızdır. İki kişi olunca her ne kadar yalnızlık gibi olmasa da yine de şeytanın hücumuna karşı zayıflık devam etmektedir. Üç kişi olunca şeytanın kışkırtmaları tesirini iyice yitirecek ve -Allah'ın izniyle- o grub, şeytana uymayacaktır.

Yalnız yolculuk yapma, beraberinde olumsuz başka neticeleri de getirebilir. Tek başına yola çıkan kişi, yolda hastalanabilir, bir kaza geçirebilir veya herhangi bir saldırıya uğrayabilir. Şayet yolda ölse, o anda onu yıkayacak, kefenleyecek, gömecek kimse olmayacaktır. Bunların hiçbiri olmasa bile, namazlarını cemaatle kılamayacak olması, şeytanın maksadına ulaşması için yeterlidir.⁸⁰

9- Akşam Vaktinde Etrafa Yayılması

Hadislerde yer alan bir mesele de şeytanların akşam vaktinde harekete geçmeleriyle alakalıdır. Hz. Cabir'in rivayetinde: "Çocuklarınızı ve suya giden hayvanlarınızı, güneş battığında, yatsının karanlığı kayboluncaya kadar dışarıya salmayınız. Zira güneş batıp da yatsının karanlığı kayboluncaya dek şeytanlar etrafa yayılırlar."⁸¹ buyurulmuştur.

⁷⁹ Ebu Davud, Cihad, 79; Tirmizi, Cihad, 4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II. 186, 214.

⁸⁰ Azimabadi, Avnü'l-Mabud, VII. 266; Mübarek El-Furi, Tuhfetu'l-Ahvezi, V. 319.

⁸¹ Müslim, Eşribe, 98; Ebu Davud, Cihad, 76; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III. 362, 395.

Konuyla alakalı bir diğer hadiste de: "Hava karardığında çocuklarınızı tutun, (dışarı çıkarmayın) çünkü o vakitte şeytanlar etrafa yayılır. Gecedен belli bir vakit geçtiğinde onları salıverin. Bismillah diyerek kapılarınızı kapatın. Çünkü şeytan, kapalı kapıyı açamaz. Su testilerinizin ağzını besmele çekerek bağlayın. Kapılarınızı üzerine enlemesine bir şey koyarak dahi olsa örtün ve besmele çekin, kandillerinizi de söndürün."⁸² denmiştir.

Kanaatimizce bu hadislerde, dünya hayatını yaşarken, ona bir ukba buudu kazandırma dersi verilmek istenmektedir. Kapıları kapatma, testilerin ağzını bağlama, yemek kaplarının üzerlerini örtme gibi dünyaya ait işler yapılırken, Allah'ın adı anılmakta, böylece de şeytanın vereceği rahatsızlıklardan kurtuluşun yegane sebebi olmak üzere Allah'a sığınılmaktadır. Bu görüşü destekleyen hadisler de vardır. Cabir'in (radiyallâhu anh) naklinde Allah Resûlü şöyle buyurur: "Kişi evine geldiğinde, içeri girerken ve yemek yerken besmele çekerse, şeytan, yardımcılara: "Size yatacak yer ve akşam yemeği yok." der. O kimse evine geldiğinde Allah'ı anmazsa, şeytan avanesine: "Yatacak yere yetiştiniz." der. O zat yemek yerken besmele çekmezse o zaman da şeytan: "Hem akşam yatacak yere hem de akşam yemeğine kavuştunuz." der."⁸³ Ayrıca başlanan her işe Allah'ın adını anarak veya O'na hamdederek başlamayı tavsiye eden hadisler de mevcuttur.

Şeytanlar, ışığı ve aydınlığı sevmez, aksine bunları uğursuz sayar ve karanlıktan medet umarlar. Zira onlar, hava

⁸² Buhari, Bedü'l-Halk, 11, 15; Müslim, Eşribe, 97.

⁸³ Müslim, Eşribe, 103; Ebu Davud, E'time, 15; İbn Mace, Dua, 19.

karardıktan sonra daha rahat hareket etrne imkanı bulabilirler. Anlaşılan o ki şeytanlar, bu vakitte dört bir yanda cirit atmakta ve insanları yoldan çıkarma işlerine hız vermektedirler. Halk arasında söylenen "akşam şer olur" sözü, bu manadaki hadislerin enfes bir üslupla kendi dilimizdeki ifadesi olsa gerek.

10- Hz. Ömer'den Korkması

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), şeytanın Hz. Ömer'den korktuğunu ifade etmiştir. Sa'd (radiyallahu anh) diyor ki: "Hz. Ömer, Resûlullah'ın yanına girmek için izin istedi. O'nun yanında Kureyş'ten bir grup kadın vardı. Efendimiz'le yüksek sesle konuşuyor ve O'ndan bazı şeyler istiyorlardı. Ömer (radiyallahu anh) izin isteyince, onlar kalkarak perdenin arkasına doğru koşuştular. Resûlullah gülüyordu. Ömer: "Allah seni hep güldürsün ey Allah'ın Resûlü." dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Şu benim yanımda olanlara şaştım, senin sesini işitince perde arkasına koştu." dedi. Ömer: "Ya Resûlallah, onların çekinmesine sen daha layıksın" dedi. Sonra da kadınlara dönerek: "Ey nefislerinin düşmanları! Resûlullah'tan çekinmiyorsunuz da benden mi çekiniyorsunuz!" dedi. Kadınlar: "Evet, sen Resûlullah'tan daha sert ve daha haşinsin." dediler. Hz. Peygamber: "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki şeytan sana bir caddede rastlamış olsa, mutlaka senin tuttuğun caddeden başkasını tutardı (yolunu değiştirdi.)" buyurdular.⁸⁴

Allah Resûlü'nün huzurunda def çalarak oynayan bir kız, Hz. Ömer'i görünce korkup defini saklamıştı. Bunun üzeri-

⁸⁴ Buhari, Bed'ül-Halk, 11; Edeb, 68; Müslim, Fedailü's-Sahabe, 22.

ne Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Ya Ömer, şeytan mutlaka senden korkuyor. Ben oturuyorken bu kız def çalıyordu. İçeriye Ebu Bekir girdi, bu kız çalmaya devam etti. Sonra Ali geldi, yine def çalmaya devam etti. Daha sonra içeriye Osman girdi. Bu kız def çalmayı sürdürdü. Ey Ömer, içeriye sen girince kız defi sakladı." buyurdu.⁸⁵

Şeytanın Hz. Ömer'den korkup yolunu değiştirmesi hadisin akla gelen ilk manasına yorulabilir. Yani şeytan, Ömer'i görünce onun heybetinden ve kendisine bir şey yapabileceği endişesinden ötürü başka bir yola sapar. Kadı İyaz gibi bazı alimler de Allah Resûlü'nün bu sözlerini mecazî manada yorumlamışlardır. Onlara göre de şu demek istenmektedir: Ömer (radiyallâhu anh) her işinde fevkalade doğruluk üzere olup, her işinde ona muhalefet ettiğinden, şeytan, ondan korkmakta ve yolunu değiştirmektedir. Nevevi bu iki farklı yaklaşımı söyledikten sonra birinci görüşün daha doğru olabileceğini belirtir.⁸⁶

Hz. Ömer'in çok hakperest olması, kılı kırk yaran bir hayat yaşaması ve bunların yanında fevkalade celalli olması gibi bazı mülahazalardan dolayı da onun hakkında böyle söylenmiş olabilir.

11- Diğer Hususlar

Ebu Hüreyre hazretlerinin rivayetinde Hz. Peygamber: "Çan şeytanın çalgısıdır."⁸⁷ buyurmuştur.

Efendimiz, ölenin arkasından ağıt yakılması konusunda da şeytani anmıştır. Ümmü Seleme: "Kocam vefat ettiğin-

⁸⁵ Tirmizi, Menakıb, 17; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V. 353.

⁸⁶ Nevevi, a.g.e. XV. 174.

⁸⁷ Müslim, Libas, 104; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II. 366.

de, gurbet elde ölen bir garip, vallahi ona dillere destan olacak bir şekilde ağlayacağım deyip hazırlanmıştım. Bir kadın da bana bu konuda yardımcı olacaktı. Allah Resûlü: 'Sen Allah'ın çıkardığı şeytani, eve tekrar sokmak mı istiyorsun?' buyurunca ben de artık ağlamadım." demiştir.⁸⁸

Hız. Peygamber, acele etmenin şeytana ait bir özellik olduğunu vurgulamış: "Düşünüp taşınarak iş yapmak Allah'tan, acele etmek de şeytandandır."⁸⁹ buyurarak bizleri dikkatli olmaya teşvik etmiştir.

Allah Resûlü fevkalade tutumlu ve kanaatkar idi, israfa hayat hakkı tanımamıştı. Mesela, gereksiz yere evlere fazla eşya alınmasını hoş karşılamamış: "Bir yatak erkek için, bir yatak da hanımı için, üçüncü yatak da misafirindir. Dördüncüsü ise şeytanındır."⁹⁰ demiştir.

Efendimiz, her yönüyle örnek bir hayat sergilemiştir. O'nun hayatının hangi kesitine bakılsa insanı büyüleyen bir sözü veya bir davranışı ile karşılaşılacaktır. O'nun hayranlık uyandıran yönlerinden biri de temiz ve güzel giyinmesidir.

O'nun çok elbisesi yoktu ama olanları iyi değerlendirir, giyinince herkesi kendisine imrendirirdi. Dalgalı saçlarını tarar,⁹¹ bazen da hanımlarına taratırdı. Dişlerini misvaklar,⁹² insanların da dişlerini temiz tutmalarını tavsiye ederdi.⁹³ Güzel kokudan hoşlanırdı.⁹⁴ Kendisi böyle yaptığı gibi, baş-

⁸⁸ Müslim, Cenaiz, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI. 289.

⁸⁹ Tirmizi, Birr, 66.

⁹⁰ Müslim, Libas, 41; Ebu Davud, Libas, 45; Nesai, Nikah, 82.

⁹¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V. 104.

⁹² Buhari, Vudu, 73; Müslim, Taharet, 46.

⁹³ Buhari, Cum'a, 8; Müslim, Taharet, 42.

⁹⁴ Nesai, İşretü'n-Nisa, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III. 128.

kalarının da kendilerine dikkat etmelerini isterdi. Bir gün huzuruna saç sakalı dağınık bir adam girince, saçını sakalını düzeltip öyle girmesi için eliyle işarette bulundu. Adam, üstünü başını düzelttikten sonra gelince: "Herhangi birinin sanki şeytan gibi saç sakalı dağınık bir halde gelmesindense böyle gelmesi daha iyi değil mi?" buyurmuştu.⁹⁵

Bazı hadislerde, eşeğin anırması şeytanla, horozun ötmesi ise melekle irtibatlandırılmıştır: "Geceleyin horozların ötmesini işittiğinizde Allah'ın lütfundan isteyiniz, zira horozlar (o anda) bir melek görüyordur. Gece vakti eşeğin anırmasını duyduğunuzda da Allah'a sığının, çünkü eşek (o esnada) şeytanı görmektedir."⁹⁶

Hadislerde, yabancı bir erkekle yabancı bir kadının yalnız kalmamaları salık verilmiş: "Bir erkek, yabancı bir kadınla baş başa kalmasın, aksi takdirde üçüncüleri şeytandır."⁹⁷ denilmiştir. İki karşı cins, dünya kuruldu kurulalı birbirleriyle denenip durmaktadır. Bu, günümüzde daha da belirgin bir hal almıştır.

Allah Resûlü, deve ile şeytan arasında da bir bağ kurmuştur: "Deve ağlarında namaz kılmayın, çünkü deve şeytandır."⁹⁸ buyurarak devenin tabiatı icabı insana zarar verebileceğine işarette bulunmuştur.

İnsanlara zararı diğerlerinden daha fazla olma ihtimaline binaen: "Siyah köpek şeytandır."⁹⁹ denilmiştir. Hakikaten de siyah köpeklerin diğerlerine nazaran daha

⁹⁵ Malik b. Enes, Muvatta, Şa'r, 2.

⁹⁶ Buhari, Bedü'l-Halk, 11; Tirmizi, Daavat, 57; Ebu Davud, Edeb, 115.

⁹⁷ Tirmizi, Rada', 16; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I. 18, 26.

⁹⁸ Ebu Davud, Taharet, 72; Tirmizi, Taharet, 44.

⁹⁹ Müslim, Salat, 265; Ebu Davud, Salat, 110; Tirmizi, Salat, 253.

çok ũrperti meydana getirdiği bir realitedir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Hz Peygamber, değişik kounlarda Şeytandan bahsetmiştir. Fakat O'nun bizzat adını andığı Şeytan, Adem'e secde etmeyen, Allah'a asi olduğundan dolayı da cennetten çıkarılan İblis midir? Yoksa onun insanlardan veya cinlerden mũteřekkil yardımcıları mıdır? Veyahut, kŕtũlũk ve ĉirkinlikleri Şeytana nispet ettiğinden ŕtũrũ mũ ifadelerinde Şeytan ismine sık sık rastlanmaktadır? Bũtũn bunlar âlimler arasında farklı anlaşılmış, değişik Şekillerde yorumlanmıştır. Her ne Şekilde olursa olsun Şeytan veya nam-ı diğer İblis, Allah Resũlũ'nũn ifadeleri iĉerisine girmiş, kendisinden sakınılması gerekli bir varlık olarak nazara verilmiştir. Bize dũřen de bu tavsiyelerden faydalanmak, elden geldiğince Şeytanın ağına dũřmemeye ĉalıřmak olmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEYTANIN VASIFLARI,
İNSANA ULAŞMA YOLLARI VE
KALBE MUSALLAT OLMASI

ŞEYTANIN VASIFLARI, İNSANA ULAŞMA YOLLARI VE KALBE MUSALLAT OLMASI

a- Şeytanın Vasıfları

Şeytan, mahiyetindeki iyiliğe açık tüm istidatlarını iradesiyle öldürmüş ve kötülüğe ait bütün yeteneklerini de geliştirmiştir. İcini tamamen küfürle doldurduğundan artık onun özünde inanmaya yer kalmamıştır. Öfkeli adamın her davranışından öfke döküldüğü gibi, onun hayatını da bütünüyle kötülük kaplamıştır. Artık küfürle bütünleşmiş, her türlü şerri işlemeye yapısı itibariyle hazır hale gelmiştir.

İblis'in en önemli fonksiyon ve vasıfları şunlardır:

1- Düşmanlığı

Şeytanın insana olan düşmanlığı apaçıktır. O, içinde taşıyıp durduğu isyan ve küfür tohumlarının ortaya çıkmasına sebep olan insana ve onun zürriyetine harp ilan etmiş,

Allah'a fevkalade bir saygısızlık içerisinde: "Ben hiç senin çamur olarak yarattığına secde eder miyim. Yemin ederim, eğer beni kıyamete kadar yaşatırsan pek azı dışında, onun neslini (tamamen) kendime bağlayacağım."(İsra, 17/61, 62) demiştir.

Yüce Allah, onun insana olan bu öfke, kin ve nefretten meydana gelen düşmanlığını haber vermiş, bizim de onu düşman edinmemizin lüzumunu belirtmiştir: "Şeytan sizin düşmanınızdır, siz de onu düşman tutun. O, kendisine tâbi olanları alevli ateş halkından olmaya çağırır."(Fatır, 35/6) Onun bize azılı bir düşman olduğunu bilmek, ona karşı kendimizi uyanık tutma açısından önemlidir. Esasen o, ciddi bir hasım olarak kabul edilse de edilmese de peşine düşenleri hep o can yakıcı ateşe sürükleyecek ve hiçbir zaman iflah etmeyecektir.

Şeytanın ilk faaliyeti. Hz. Âdem'i ve hanımını yoldan çıkarmak olmuştur: "Kendilerinden örtülüp gizlenen edep yerlerini meydana çıkarmak için şeytan ikisine de fısıldadı: "Rabb'niz başka bir sebepten dolayı değil, sırf ikiniz de birer melek, ya da ebedî kalıcılardan olursunuz diye sizi şu ağaçtan menetti" dedi. Ve onlara: "Elbette ben size öğüt verenlerdenim!" diye (bir de) yemin etti. Böylece onları aldatarak önceki mevkilerinden indirdi. Ağacın meyvasını tadınca, çirkin yerleri kendilerine göründü. Cennet yapraklarını üst üste yamayıp üzerlerine örtmeye başladılar."(A'raf, 7/20).

Şeytan, ikisini de aldattı. "Âdem ile Havva ise, hiç kimse yalan yere Allah'a yemin etmez sandılar, aldandılar. "¹⁰⁰ Allah (c.c.) da kendilerine: "Ben sizi o ağaçtan nehyetme-

¹⁰⁰ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, III. 2142.

miş miydim! Şeytan size açık bir düşmandır dememiş miydiniz!"(A'raf, 7/22) diye seslendi.

Hz. Âdem ve eşi, yaptıkları yanlışlığın utancı içindelerken, bir de böyle bir azar işittiler. Halbuki Allah, onları daha önce ikaz etmiş: "Ey Âdem! Bu (şeytan), senin ve eşinin düşmanıdır. Sakın, sizi cennetten çıkarmasın, sonra zor durumda kalırsın(ız.)"(Taha, 20/117) demişti. Onlar mahcup bir şekilde: "Rabb'imiz, Biz kendimize yazık ettik. Şayet sen bizi yarlıgamaz ve merhamet etmezsen biz hepten kaybedenlerden oluruz."(A'raf, 7/23) dediler. Onlar da vaziyeti derhal anladılar, hatalarını itiraf edip tevbe ve istiğfara koştular.

İlâhi suâle karşı İblis'in zikri geçen cevabıyla, Âdem ve Havva'nın bu cevaplarını kıyaslamak, bu kelimelerin hemen o anda Hz. Âdem'in kalbine gelmesinin ne büyük bir lütuf olduğunu ve Âdem (aleyhisselâm) ile İblis arasındaki farkın büyüklüğünü anlamak gerekir ki; İblis'in ateş ve çamur mukayesesindeki cahilliği bu noktada açıkça gözükmektedir.¹⁰¹

Bu ilk kandırmasıyla şeytan, düşmanlığını açıkça ortaya koymuştur; doğru konuşmamış, yalan yere yeminler etmiş, onları aldatmış ve sonra da sıvışıp gitmiştir.

Hz. Allah, Âdem (aleyhisselâm) ile eşinin başına gelen bu olayı hatırlatarak bizi de aynı duruma düşmememiz için uyarır: "Ey Ademoğulları! Şeytan, ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, sizi de şaşkırtıp bir belaya düşürmesin. Çünkü o ve yandaşları sizi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden görürler. (Şu da bir gerçektir ki) Biz, şeytanları inanmayanların dostları yapmışızdır."(A'raf, 7/26)

¹⁰¹ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, III. 2143.

Şeytanın düşmanlığı, onun en önde gelen özelliğidir. Ona ait diğer bütün vasıflar, onun bu yanını takviye eder. O, ileride de anlatılacağı üzere, aldatır, süsler, vesvese verir, sinsice yaklaşır, korkutur, vaad eder, kuruntulara salar, dürter, fitler, unutturur, hoş olmayan şeylerin yapılmasını emreder, akla hayale gelmedik tuzaklar kurar... Bütün bunları da, insana olan düşmanlığından ötürü yapar.

Şeytan, her ne kadar bize gözükmese de, gizliden gizliye kanımıza, iliklerimize işlemekte, kalbimize sokulmaktadır. O, bize Allah'ın istemediği gayet çirkin şeyleri yapmamızı emreder. Şeytanın emretmesi; onun, Allah'ın razı olmadığı şeyleri süsleyerek hayallerimize atmasından ve onları işlemeye teşvikinden ibarettir. Şeytanı adım adım izlemenin bayağılığını, onun reyine uymanın alçaklığını beyan etmek için emir kelimesi mecaz olarak kullanılmıştır.¹⁰² Ayrıca, şeytanın peşi sıra gidenlerin, onu kendilerine şef edindiklerine de bir işaret olabilir. İblis kötüyü iyi, batılı hak, şerri hayır gibi gösterip dürtülerde bulunur, helali haram, pisi temiz gösterir. Bunların yanında bir de Âlemlerin Rabbi'nin Zatı, O'nun emirleri, yasakları, icraatı gibi konularda ileri-geri konuşmayı salık verir. Hikmeti açıkça gözükmeyen bazı meselelerde bizi kuşkulandırır. İman esasları ve/veya İslam'ın şartları ile alakalı, lüzumsuz ve tehlikeli düşünceleri sokuşturarak bunları açığa vurmamızı ister. Bütün bunların şeytan işi olduğu bilinmeli, gerekli önlemler alınmalıdır. Rabbimiz, bunları bize bildirerek tetikte olmamızı tavsiye eder: "Ey insanlar! Yeryüzünde bulunan temiz ve helal şeylerden yiyin, şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o sizin

¹⁰² Beydavi, Envârü't-Tenzil, I. 99.

apaçık düşmanınızdır. O, size daima kötülük ve çirkinliklerin en aşırılarını ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder."(Bakara, 2/168, 169)

2- Hainliği

Hıyanet, şeytanın en belirgin özelliklerindedir. Emanete vefasızlık yapma, verilen sözü yerine getirmeme, güveni kötüye kullanma manalarına gelen hıyanet, nifakla aynı manaya gelir. Şu kadarı da vardır ki nifak, dine karşı lakayt kalma, umursamama yerinde kullanılan kelimedir. Hıyanet ve nifak kelimeleri iç içe geçmiş, belli etmeden, verilen söze ve doğruluğa karşı çıkma manalarını ifade eder olmuştur.¹⁰³ Şeytan, insana en pes ve bayağı şeyleri yapmasını fısıldar, kötülüğü çok masumane bir şekilde nazara verir. Maksudı hasıl olunca da sıvışır, ortadan kaybolur. Âdem ve hanımına da böyle yapmıştır. Bir nasihatçı gibi onlara yaklaşmış, yeminler etmiş, o yasak meyveden tattırınca da çekip girmiştir. Ondandır gelişen hâdiseleri beraber göğüsleyecekleri yerde, onları yardımsız ve yardımcısız bırakmıştır: "... Zaten şeytan insanı yapayalnız ve yardımcısız bırakır."(Furkan, 25/29) âyetiyle ifade edilen mana da budur. O, hiçbir zaman insanın hayrına dost olmaz. Bir felakete sürüklemek için öyle gözükür, nihayet başı sıkışınca onu yardımsız bırakır, çekiliverir, hainlikten hiç vazgeçmez.

Şeytan, hazûldür, insanları hizlana atar, muavenetsiz, yardımcısız, kimsesiz, tek başına, sefil bırakır, zelil eder.¹⁰⁴ Bazı insanları ve cinlerin bazılarını iyice baştan çıkararak onları kendine yandaş edinir. Fakat şeytan onlara da vefa-

¹⁰³ Ragıb, Müfredat, h-v-n mad.

¹⁰⁴ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Hizlan mad.

sızdır, nankördür. Dünyada peşinden koşturduklarını öbür tarafta kurtaramayacağını, onlara faydalı olamayacağını ifade edecek: "İş bitirildikten sonra şeytan: "Allah size gerçeği vaad etti, ben de size vaadde bulundum, ama ben sözümden caydım. Benim, sizin aleyhinize kullanabileceğim bir gücüm de yoktu. Sadece sizi (inkara ve isyana) çağırdım. Siz de benim çağrıma derhal uydunuz. Öyleyse beni kınamayın da kendi kendinizi levmedin. Ne ben sizi kurtarabilirim ne de siz beni. Ben, daha önceden beni (Allah'a) ortak tutmanızı da tanımamıştım zaten. Hiç şüphesiz zalimler için can yakıcı bir azap vardır." (İbrahim, 14/22) diyecektir.

Şeytan, münafıkların ilki ve sonrakilerin de akıl hocasıdır. Nifak kelimesi hıyanet kelimesi ile küçük bir nüansla ayrılrsa bile birbirlerinin yerine kullanılabilmektedirler. İnsanlar, iki yüzlülüğü şeytandan öğrenmişlerdir: "(Münafıkların durumu) Tıpkı şeytanın şu durumuna benzer ki insana "inkar et" dedi. İnsan inkar edince de "Ben senden uzağım, ben Alemlerin Rabb'i Allah'tan korkarım." dedi. Nihayet ikisinin de sonu, ebedi olarak ateşte kalmaları oldu. İşte zalimlerin cezası budur." (Haşr, 59/16, 17)

Şeytanın vartalarına karşı koyabilmenin, dünya ve ahirette kaybetmemenin en önemli çaresi, -son bölümde görüleceği gibi- Allah'ın dosdoğru yolunda yürümeye çalışmaktır. Abdullah b. Mes'ud diyor ki: Allah Resûlü yere bir çizgi çizerek: "Bu Allah'ın doğru yoludur." dedi. Sonra o çizginin sağına soluna birçok çizgi daha çizdi. Sonra da: "Bunlar da birçok yollar, her bir yol üzerinde, insanları kendisine çağıran bir şeytan vardır." dedi. Arkasından da: "İşte benim doğru yolum budur, ona uyun, başka yolların

peşine düşmeyin ki, (şeytan) sizi onun yolundan ayırmasın. İşte Allah belki korunursunuz diye size böyle tavsiyede bulunuyor."(En'am, 6/153) âyetini okudu."¹⁰⁵

3- Vesvesesi

Şeytanın en çok bilinen özelliği onun vesvese verici olmasıdır. Vesvese; gizli ses, zinet eşyalarının çıkardığı ses, insanın içinden sessizce konuşması, fısıltı, akla gelen bayağı hatıralar gibi manalara gelir.¹⁰⁶ Vesvâs ise; kalbe hayırsız, faydasız, alçak hatıraları atan, yavaşça fısıldayan, insanların sinelerine vesvese verip durmada aşırı yetenekli olan demektir. Bu isim, bu işte en başarılı olan şeytana ad olmuş, bu özelliğini çok kullandığından sanki vesvesenin bizzat kendisi haline gelmiş, bütün işi-gücü bu olmuştur.

Hunûs; inkıbaz ve istihfa'¹⁰⁷ demek olup büzülme, çekilme, kasvet, keder, sıkıntı çekme, kabz hali yaşıyor olma, gecikme, gerileme, saklanma ve gizlenme gibi manalara gelmektedir. Hannâs ise; Cenâb-ı Allah anıldığı zaman geri geri çekilen, sinen, o esnada kaybolan, sıkılıp büzülen manalarını mübalağalı ifade eden özne kipidir.¹⁰⁸

Vesvâs ve hannâs kelimelerini, yukarıda söylenen manaları göz önüne alarak şöyle ifade edebiliriz: İnsanın aklına ve kalbine, lüzumsuz ve alçak düşünceleri atan, hiç belli etmeden fısıltıda bulunan, gizliden gizliye aldatma ve ayartma için fiskos edip duran; sinerek, gerisin geriye çekilerek fenalığa sürükleyen, değişik stratejilerle Hakk'tan yüz çevir-

¹⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I. 435.

¹⁰⁶ İbn Manzur, Lisan, v-s-v mad; Ragıb, a.g.e. v-s-v mad.

¹⁰⁷ İbn Manzur, a.g.e. h-n-s mad.

¹⁰⁸ Ragıb, a.g.e. h-n-s mad.

ten, dönekek, sineleri işkillendirip duran vesveseci şeytan.

"Şeytan, insanın kalbi üzerine çöküp oturur (fırsat kol- lar). O kimse Allah'ı zikrederse şeytan büzülür, kabza gi- rer. O kişi kendini gaflete salarsa, şeytan ona vesvesede bulunur."¹⁰⁹ İnsanların gaflete dalmaları için de bazı şeyleri güzel gösterir, onları gurura ve kibre sevkeder: "Düşün o vakti ki, şeytan onlara yaptıkları işleri süslemiş: "Bu gün insanlardan sizi yenecek kimse yoktur. (Korkmayın) Ben sizin yanınızdayım." demişti. Fakat iki topluluk birbirlerini görünce iki ökçesi üzerine (gerisin geriye) dönmüş, "Ben si- zın yaptıklarınızdan uzağım, ben sizin görmediklerinizi gö- rüyorum, ben Allah'tan korkarım, zira Allah'ın cezası pek şiddetlidir." demişti."(Enfal, 8/48)

Bu âyet, Bedir Savaşı münasebetiyle inmiştir. Şeytan önce allamış-pullamış, içlerine kuruntu doldurmuş, gelişen hadiseleri görünce de apar topar sıvışıp gitmiştir. Giderken de sessiz sedasız gitmemiş: "Ben sizin yaptıklarınızdan uza- ğım, ben sizin görmediklerinizi görüyorum, ben Allah'tan korkarım..." gibi birçok sözler söyleyerek onları iyice yık- mış, içlerine acı acı endişeler atmış, ümitlerini bütün bütün bitirip öyle gitmiştir.

Kur'ân'da, şeytanın vesvesesi ile alakalı somut misal olarak sadece, Hz. Âdem ile karısına verdiği vesvese anlatı- lır.(A'raf,7/20; Taha, 20/120) Şeytan, kendisine "Kovulmuş olarak çık oradan!" denildikten, yani cennetten kovulduktan son- ra Adem'e ve eşine vesvese vermiştir. Cennetin dışından, içindeki insanların gönüllerine vesvese atmıştır. Bu hadi- senin cereyan şekli ile alakalı değişik rivayetler zikredilir:

¹⁰⁹ Aliyyü'l-Kari, a.g.e. V. 66.

Bazıları: "Şeytan, cennete melekler gibi değerli birisi olarak girmekten menolunmuştur. Yoksa Âdem ve Havva'ya imtihan vesilesi olarak girmekten alıkonmamıştır." derler. "Cennetin kapısına kadar geldi, oradan vesvese verdi" diyenler olmuştur. Bir hayvan görünümünde girdiğinden ötürü cennetin bekçiliğini yapan meleklerin onu göremediğini iddia edenler, bir yılanın ağzına gizlenip öylece cennete girdiğini söyleyenler olmuştur. Bazıları da şeytanın, yandaşlarından birkaçını göndererek Âdem ile eşinin ayağını kaydırdığını ifade ve iddia etmişlerdir.¹¹⁰

Yukarıda ifade edilen varsayımlar pek doğru görünmemektedir. İşin aslını Allah bilir. Bizce burada önemli olan, şeytanın Âdem (aleyhisselâm)'a ve eşine verdiği vesvesenin cereyan şeklinden ziyade, cennetten kovulmasına rağmen, yine de vesveseye imkan bulabilmesidir. Âyetlere ilk bakıldığında anlaşılan şudur ki: İblis'in cennetten kovulup çıkarılması, dört bir taraftan vesvese verme imkanını ortadan kaldırmamıştır.

Efendimiz de, vesveseyi, mücahidi cihaddan alıkoymaya çalışan bir düşünce olarak nazarlara sunmuştur: "Şeytan, insanın yürüyeceği yollar üzerine oturur. Öncelikle de İslamiyet yolunu seçer ve "Ananın babanın dinini terk edip Müslüman mı olacaksın?" der. İnsan bu hususta şeytanı dinlemeyerek Müslüman olursa, bu defa hicret yolu üzerine oturur ve "Şu vatanını şu havayı terk edip nereye gideceksin?" der. İnsan eğer burada da şeytanı dinlemez ve hicret ederse, bu defa onun cihad yolu üzerine oturarak onu cihaddan alıkoymaya çalışır: "Harp, öldürmek ve nihayet öl-

¹¹⁰ Beydavi, Envârü't-Tenzil, I. 54; Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, III. 2141.

mek değil midir? Neticede ailen başkasına yâr olur, servetin de başkaları tarafından paylaşılır." diyerek insanı cihaddan geri bırakmak ister. O insan bunu da dinlemez ve mücahedesini yaparak ölürse, Allah'ın cennetini kazanmış olur."¹¹¹

Şeytan, Efendimizin arkadaşlarına da bir şeyler fısılda-mış, onları da yanıltmaya çalışmıştır. Hz. Mikdad, bir defasında şeytanın kendisine gelerek Hz. Peygamber'e ayrılan sütü içmesi hakkında vesvese verdiğini, onun da bu vesvesenin tesiriyle sütü içtiğini, sonra da pişman olduğunu ifade etmiştir.¹¹²

Ebu Hüreyre'ye de şeytan gelmiş, ona birçok yalanlar söylemiş, hatta "Âyetü'l-kürsî"yi şeytandan korunması için okumasını tavsiye etmiştir.¹¹³

Şeytansız insan düşünülemez. Farklılık, şeytana itaat ve isyandadır. Aişe (radiyallâhu anhâ), Hz. Peygamber'e: "Şeytan benimle beraber mi?" diye sormuş, O da: "O, her insanla beraberdir." demiştir. Aişe: "Seninle de beraber mi Ya Resûlallah?" diye sorunca: "Evet, fakat Allah yardım etti de, o bana teslim oldu." buyurmuştur. Hadisin başka bir ifadesinde Allah Resûlü: "Hiç kimse yoktur ki, onun şeytandan bir arkadaşı olmasın." dedi. Bunun üzerine Ashab: "Sizin de var mı?" diye sorduklarında Hz. Peygamber (sal-lallâhu aleyhi ve sellem): "Evet benim de var, fakat Allah bana yardım etti de o teslim oldu, (şimdilerde ise) bana sadece iyiliği emretmektedir." buyurdu.¹¹⁴

¹¹¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III. 483.

¹¹² Müslim, Eşribe, 174; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI. 2-3.

¹¹³ Buhari, Vekalet, 10; Fedailü'l-Kur'ân, 10.

¹¹⁴ Müslim, Sifatü'l-Münafikin ve Ahkamuhum, 16.

Şeytanın vesvese ve hunûsu hakkında, âyet ve hadislerin bildirdiği kadarıyla bilgi edinmiş olabiliriz. Fakat onun mahiyetini tam olarak hiçbir zaman öğrenemeyecek, tamamıyla idrak edemeyeceğiz. Mesela yukarıdaki âyette geçen "Bugün insanlardan size galebe edebilecek yoktur, ben sizinle beraberim." sözünü nasıl söylemiştir? Ökçeleri üzerine dönüp kaçması nasıl olmuştur? Sadece bunlar değil, başka âyetlerde de ifade edilen, örneğin yemin etmesi, dürtmesi, arkadaşlık yapması, konuşması gibi ona ait daha birçok icraatın hakikatini bütünüyle bilemeyeceğiz. "Zira şeytana ait bütün işler, bizim yaşadığımız hayat buudları dışında cereyan etmektedir. Onun fiilleri de, kendi şahsı gibi metafizik alemle alakalıdır. Onu ve onun işlerini biz, âyetlerin ve hadislerin ışığı altında öğrenir, yakinen inanırız."¹¹⁵

Fakat bütün bunların yanında şeytanın insana olan tesirinin bir atmosfer, bir manyetik alan işi olabileceği de uzak görülmemelidir. Birkaç dakika önce olumsuz hiçbir şey hissetmeyen insan, birkaç dakika sonra bir günaha meydediyor ve hatta o yasağı çiğniyorsa bu, o kişinin, şeytanın atmosferine kapılmasından kaynaklanmaktadır denilebilir. Tıpkı mıknatısın manyetik alanına giren demirin ona doğru ilerlemesi gibi.

Şeytan da, ya günahı bizzat göstererek, ya da zihinleri onunla bulandırarak insanı tesir alanına çekmekte, bütün kabiliyetlerini kullanarak onu kendi havasına sokmakta ve istediklerini yaptırtmaktadır. Şeytandan Allah'a sığınma da, ileride anlatılacağı üzere onun manyetik alanına girmeme, onun dürtülerinden etkilenmeme temennisi olsa gerektir.

¹¹⁵ Kutub, Fi Zilâl, III. 1531.

Her şeye rağmen bir realite var ki, o da şeytanın insana vesvese verip durmaktan hiç bıkip usanmamasıdır. Onun en küçük bir boşluğunu bile affetmemekte, çeşit çeşit yollarla yıkımına çalışmaktadır.

İnsana gerek şeytan, gerekse nefsi tarafından pek fena ve çirkin vesveseler, hatıralar, sinekler gibi kalbe, akla hücum ettirilir. Onları yenip kaçırmanın çaresi, onlarla hiç meşgul olmamaktır. Arılar gibi onlarla uğraşıldığı takdirde hücumlarını artırır, ilgilenilmediğinde ise terk eder giderler. Pis bir delikten güneş ve yıldızlara bakıldığında, o delikteki pisliğin bakana da, bakılana da bulaşmaması gibi, vesvesenin de İlâhî hakikatlere ve insan kalbine herhangi bir zararı yoktur.¹¹⁶

Fethullah Gülen Hocaefendi, vesvese ile alâkalı şunları özetlemiştir: Nefis ve şeytan, verdikleri vesveseler ile, insan ruhunu, hak yolundaki terakkisinden alıkoymak isterler. İnsanın akıl ve fikrini çelip, azim ve iradesini kırarak onu salih amellerden vazgeçirmek, fani zevk ve kaprişlere düşürerek de sefilleştirmek isterler.

Vesvesenin ilk makes bulduğu yer kalbdır. O, burada diğer azalara kalp vasıtasıyla yayılır. Onun içindir ki, vesvesenin ilk tesiri kalbde hissedilir. Tabii ki bu tesir, kabul veya red şekillerinden biri halinde tecelli eder. Zihni bu tasvirlerle meşgul olan insan, bir müddet sonra hiç farkında olmadan kalbini de onlarla meşgul eder. Zaten şeytanın istediği de budur. Zira o, varmak istediği hedefe bu yolla birkaç adım daha yaklaşmış olur.

Halbuki kalbde kabul görmeyen vesvesenin hiçbir za-

¹¹⁶ Bediüzzaman Said Nursi, Mesnevi-i Nuriye, 87.

rarı yoktur. Zira vesvese, hayalden öteye geçememiştir ve mantıkça da hayal, bir hüküm değildir. Vesvesenin kalbde kabul görmediğini anlamak ise gayet basittir. Şayet kalb, gelen vesveseden dolayı üzülüyor ve ürperiyorsa, bu durum vesvesenin kalbde kabul görmediğine, aksi durum ise, neticenin de aksine bir delil ve bir işarettir. Eğer vesvese kalbde kabul görmüyorsa, bu durumda vesvesenin zararı, zararlı olduğunu düşünmeye münhasır kalır; başkaca da bir zararı yoktur. Hatta kalbin reaksiyonunun şiddeti, kişinin imanındaki kuvvetle doğru orantılıdır. Evet imanın kuvveti nisbetinde kalb, vesveseye karşı reaksiyon gösterir. Bazen gafletle kalbin gösterdiği bu reaksiyon tasdik zannedilir. Bu zanna düşen bazı kimseler, kalblerinde müthiş bir heyecan ve helecane hissederek. Bazen de bu durumdan kurtulmak için huzurdan kaçıp gaflete dalmak arzu ederler. Halbuki ortada vesveseyi tasdik diye bir husus söz konusu değildir. Sadece bir reaksiyon vardır. Ve esasen bu reaksiyon da onun imanının salabet ve kuvvetini göstermektedir. Ve yine bu sebeptir ki, Allah Resûlü, bu hal ve durumu anlatırken, "İmanın ta kendisidir!"¹¹⁷ buyurmuştur.¹¹⁸

4- Melun ve Racim Olması

Şeytana ait birçok özellik vardır. Bunların çoğu onun hedefine ulaşması için kullandığı cihazlardır. Vesvesesi, süslemesi, dürtmesi, emretmesi gibi. Körelttiği iyi hasletlerine bedel, bütün kötü sıfatları kendinde toplamış ve onları inkişaf ettirmiştir. Tıpkı bir insanın iradesini şer ve kötülük adına kullanıp, zamanla tüm hayır ve iyiliklere kapanması gibi.

¹¹⁷ Müslim, İman, 211; Müsned, 2/256.

¹¹⁸ M. Fethullah Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu,

İblis'in kendi gayesine ulaşması adına kullandığı bu hususiyetlerine, pozitif özellikleri diyeceksek, onun zatıyla alakalı iki de negatif özelliği vardır. Melun ve racim olması onun, Allah'a isyanı neticesinde alınına vurulan iki damgadır.

Şeytanın pozitif özellikleri, Allah'a isyanından önce de kendinde mevcut idi. O, Âdem (aleyhisselâm) yaratılmadan önce de vesveseci, süsleyici, fitleyici... idi. Fakat, o vakte kadar bunları kullanmamış, kullanmaya lüzum görmemişti. Bu özellikler, dışa aksetmediğinden gözüküyorlardı. Hz. Âdem yaratılıp ona secde emri gelince, inat etmiş, kibirlenmiş, emri yerine getirmemişti. Böylelikle de onun içi dışına çıkmış, mevcut özelliklerinin ortaya dökülmesiyle birlikte, daha önce olmayan iki yeni sıfat daha kazanmış oldu. Artık o, Allah'ın huzurundan kovulmuş, cennetten atılmış, lanetlenmişti.

Lanet; bir şeyi kovmak, uzaklaştırmak demektir. Yaratandan kovma ve uzaklaştırma, yaratılandan ayıplama ve beddua manalarına gelir. Azap etme anlamını da kapsar; Allah'ın kendinden uzak tuttuğu kimse, O'nun rahmetine ulaşamaz ve ebediyen cehennemde kalır. Bu kelime şeytanın en belirgin sıfatlarından biridir. Çünkü o semadan kovulmuş, Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmıştır. Lain, melun manasını ifade eder. Helak ve rezil rüsva olana da denir.¹¹⁹

Asım Efendi de: "Melun kelimesi, kovulmuş manasındadır. Herkesin lanet ve nefret ettiği kişiye, sövülüp sayılana, hakarete maruz kalana, rezalet ve helakete uğramışa da denir."¹²⁰ der.

¹¹⁹ İbn Manzur, a.g.e. l-a-n mad.

¹²⁰ Asım Efendi, Kamus, Lanet mad.

Kur'ân'da şirkin anlatıldığı aynı yerde şeytan ve onun Allah'ın lanetine uğraması da anılır: "Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki her şeyi dilediğine yarlıgar. O (Allah'a ortak koş)anlar, O'nu bırakıp birtakım dişilerden başkasına dua etmiyorlar ve onlar hayırsız, âsi şeytandan başkasına yalvarmıyorlar. O şeytan ki Allah ona lanet etti ve o da: "Elbette senin kullarından belirli bir pay alacağım, onları mutlaka sapıtacağım, mutlaka onları boş kuruntulara salacağım ve onlara emredeceğim, hayvanların kulaklarını yaracaklar; yine onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler." dedi. Kim Allah'ın yerine şeytanı dost edinirse muhakkak ki o açık bir ziyana uğramıştır. Şeytan onlara söz verir, vaad eder. Fakat şeytanın söz vermesi aldatmadan başka bir şey değildir." (Nisa, 4/119)

Yukarıdaki âyette, şeytanın Allah'a bu kadar saygısızca karşı gelmesi, onun niçin lanetlendiğini açıklıyor gibidir. Allah'ın emrini dinlememeden başka, bir de kalkıp böyle edepsizce sözler söylemesi, onun sonu olmuştur: "Ben, çamur olarak yarattığın kimseye secde eder miyim hiç. Şu benden üstün kıldığına bak. (Nesi var ki) Andolsun eğer beni kıyamet gününe kadar ertelersen, onun zürriyetini pek azı hariç, kökünden koparıp sürükleyeceğim"(İsra, 17/62) demiştir. Daha bunun gibi birçok laf etmiş, Allah'ın gada-bını üzerine çekmiştir: "Allah, (Defol) git dedi. Onlardan kim sana uyarsa, cezanız cehennemdir, tastamam bir ceza. Onlardan gücünün yettiğini sesinle yerinden oynat, atlıların ve yayalarınla onların üzerine yaygarayı bas, mallarda ve evlatlarda onlara ortak ol, onlara çeşitli vaadlerde bu-

lun. Gerçi şeytan onlara aldatmadan başka bir şey vaad etmez." (İsra, 17/63, 64)

Racim kelimesi ise; Taşlama, katletme, lanet etme, ayrılma, hicran, kovma, sûi zanda bulunma, yakışsız söz söyleme, sövüp sayma, şetmetme ve körü körüne iftirada bulunma gibi manalara gelir. Taşlanmış, kovulmuş, horlanmış, lanetlenmiş demektir.

Racim kelimesi, hem fail ve hem de mefûl manalarını içerir. Yani racim olan şeytan hem atan, gayb taşıyan, lanetleyen, kötü zanda bulunan, iftira eden, sövüp sayan, hakaret eden, kendi kendine hükümler veren, fırsatını bulunca katleden gibi manaları hem de, taşlanan, kovulan, lanetlenen, hakaret gören, kendisine sûi zan edilen, sövülüp sayılan gibi manaları bünyesinde taşımaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, melun ile racim kelimeleri arasında bir nüans, hatta bunun da önünde "birbirini gerektirme" diyebileceğimiz "telazum" vardır. Lanete uğrayan, hayır ile alakası kesilip uzaklaştırılmaktadır. Racim de, onuru rencide edilerek kovulmakta, yaka-paça tutulup dışarı atılmaktadır. Allah'ın huzurundan uzaklaştırılan, aynı zamanda kovulmuş; kovulan, hayır adına kapanmış, hayırsızlaşan, derdest edilerek kapı dışarı edilmiş olur. Allah'ın gadabını celbeden, bedduaya maruz kalır. Allah'a isyan eden, rezil rüsva olur. Herkesin nefret ettiği kişi, birçoğları tarafından da hakarete uğrar.

Kur'ân'da, semanın Allah tarafından süslenerek her racim şeytandan korunduğu ifade edilmiştir: "Andolsun ki biz semada burçlar yaptık ve onu (dikkatlice tetkik ederek) bakanlar için süsledik. Ve onu her şeytan-ı racimden

koruduk."(Hicr, 15/16, 17) Bu âyette "her şeytan-ı racim" denmesi gösteriyor ki insan ve cinden olan bütün şeytanlar, hiç biri hariçte kalmamak üzere racimdir. Şeytan ve onun avanesi semaya çıkamaz, göklere muttali olamaz, yerdeki gibi orada da şeytanlık yapamaz. Sema, bütün şeytanlara kapalıdır. Onların hepsi semadan atılmıştır. Ancak kulak hırsızlığı edenler olur. Semadan çaldıklarıyla yerde şeytanlık yapmak isterler. Fakat onları da alevli bir ateş parçası kovalar.

Yüce Allah yukarıdaki âyetle, semanın bütün şeytanlardan muhafaza edildiğini ifade etmektedir. Sema gibi Kur'ân da muhafaza altındadır. Ona da kimse ilişemeyecek, herhangi bir zarar veremeyecektir: "Şüphe yok ki zikri biz indirdik biz. Ve herhalde onu muhafaza edecek de yine biziz."(Hicr, 15/9) âyeti gayet açık olarak bunu anlatır.

Kur'ân ile sema arasında üç yönden benzerlik vardır. Birincisi: Kur'ân'ın muhafazasını ifade eden âyetle, semanın korunmasını anlatan âyet arasındaki benzerliktir. Nasıl ki semanın akıllara durgunluk veren büyüklüğü ve harika manzarası, insanları büyülemektedir. Aynen bunun gibi, Kur'ân'ın yetişilemeyen üslubu, taklit edilemeyen âyetleri ve sûreleri, insanları büyülemekte ve kendilerinden geçirmektedir. İkincisi: Kur'ân da, sema da şeytanlara karşı koruma altına alınmıştır. Üçüncüsü de; semanın şeytanlardan korunması ifade edilirken şeytanların, racim sıfatıyla anılmasıdır. Kur'ân okumaya başlanacağı zaman da şeytanlardan korunmak emredilmiş: "Kur'ân okuyacağın zaman, racim olan şeytandan Allah'a sığın" denmiştir.

5- Kötülük ve Çirkinliği Emretmesi

Bütün iyilik ve güzellikler Allah'dandır. O, kullarının inkarına razı olmadığı gibi, (Zümer, 39/7) onların hak yolundan çıkıp, doğru yoldan sapmalarından da hoşnut değildir. "Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar." (Nahl, 16/90) Şuurluca yapılan ibadetler, insanı kötülük işlemekten alıkor. Kur'ân'da buna misal olarak namaz verilmiş: "Gerçektende namaz, (insanı) kötülüklerden ve kerih görülen şeylerden alıkor." (Ankebut, 29/45) buyurulmuştur. Esas peşine düşülmesi gereken, Allah'ın ve Resûlü'nün hoşnutluğudur.

Rahman olan Allah, her işte orta yolu tutmayı, itidali, aşırılık ve gevşeklikten sakınıp dengeli hareket etmeyi, sadece kendisine ibadet edilmesini emreder. Hz. Peygamber'e de: "Sen af yolunu tut, iyilikle emret ve kendini bilmezlerden yüz çevir." (A'raf, 7/199) emrinde bulunmuştur. İyiliği ve hayrı emretme Allah'ın adetidir. Allah Teala, güzellikleri emredip çirkinliklerden nehyettiği gibi, Allah Resûlü de, iyiliği emredip hoşlanılmayan şeyleri yasaklar. Kur'ân'da müminler nazara verilirken, onların da iyiliği ve hayrı emrettikleri, kötülük ve şerden alıkoydukları zikredilerek, bu hususiyetin değerine atıfta bulunulmuştur. (Tevbe, 9/71)

Fakat şeytan, insana, Allah'ın bunca emir ve nehyelerinin tam aksine olan şeyleri yapmasını fitler: "O (şeytan) size ancak, kötü ve gayet çirkin şeyleri ve Allah hakkında bilmediklerinizi söylemenizi emreder." O, Allah'a karşı büyük bir cüret ve saygısızlık ifade eden ne varsa hepsini söylettirmeye çalışır. Halbuki, hiçbir dinde, hiçbir Peygamberde Allah'ın edepsizliği emrettiğine dair hiçbir şey yoktur. İnsanları

edepsizliğe, terbiyesizliğe ve günaha davet eden şeytandan başkası değildir. Yüce Rabbimiz, bu şekilde iftirada bulunanlara bizzat kendisi: "Allah, hiçbir zaman fenalığı emretmez, Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri (Allah'a karşı)mı söylüyorsunuz?" (A'raf, 7/28) diyerek cevap vermektedir.

Unutulmamalıdır ki Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelenlere, içinde ebediyen kalacakları ve kendileri için rezalet ve zillet sebebi olan cehennem vardır.

6- İsyanı ve İnadı

Şeytan için bitişin başlangıcı, isyanı; bitişini geri dönülmez hale getiren de inadı olmuştur. O, Hz. Âdem'e secde emrini yerine getirmemiş, Allah'ın sözünü tutmamıştı. "Rabb'in emrine muhalefet etme"¹²¹ manasına gelen isyan, şeytanın birinci yanlışlığı oldu. O, emir geldiği zaman, diretip kibirlenmiş, küstahlaşarak emre karşı çıkmıştı. Hz. Allah: "Emrettiğim halde seni secde etmekten alıkoyan nedir?" diye sorgulayınca da: "Ben ondan daha hayırlıyım, beni ateşten yarattın, onu çamurdan." (A'raf, 7/13) deme cüretini göstermişti. Secde etmediğine pişman olmamıştı ki Allah'a böyle küstahça karşılık veriyordu. Bu da onun ikinci yanlışlığı oldu. İsyani etmiş, sonra da bu isyanında inat etmişti. Halbuki diretip inat etmeseydi kurtulabilirdi. Nitekim Hz. Âdem, hatasını anlayınca derhal Allah'a yönelmiş ve affa mazhar olmuştu. İblis, bunu yapmamış, hatasını unutturacak bir hayır da işlememişti. Bu yüzden isyanı, onu başkalarından ayıran önemli bir özelliği oldu. Hakk'a muhalefet söz konusu olunca isyan, isyan söz konusu olunca da şeytan akla gelir oldu. Hz. İbrahim, putperest olan babasını tevhid

¹²¹ İbn Manzur, a.g.e. a-s-y mad.

dinine davet ederken: "Babacığım, şeytana tapma, çünkü şeytan Rahman'a isyan etmişti."(Meryem, 19/44) diyerek şeytanın başka değil, sadece bu yanına dikkat çekmekteydi.

İsyanın zıddı itaattir. Allah'a itaat, şeytana isyan; Allah'a isyan da şeytana itaattir. İbadetlerini tastamam yerine getirmeye çalışıp bu azimlerini kaybetmeyenler, şeytanın tesirine kapılmayacak ve değişik yanlışlıklara -Allah'ın izniyle girmeyeceklerdir. Bu aynı zamanda Allah'ı dost edinmenin de manası oluyor. Şeytan: "Eğer beni kıyamete kadar yaşatırsan, pek azı hariç, onun neslini kendime bağlayacağım." derken, Allah'ın samimi kullarına göndermede bulunmaktadır. O bilmektedir ki Rabb'lerine içtenlikle ve ihlasla ibadet edenleri şaşkırtamayacak, ne taraftan sokulursa sokulsun onları çizgilerinden kaydıramayacaktır. Allah da, bu insanlara "benim kullarım" diyerek sahip çıkmakta: "Şurası muhakkak ki benim (ihlaslı) kullarım üzerinde senin hiçbir ağırlığın yoktur."(İsra, 17/65) buyurmaktadır.

Şeytanı dost edinme ise, Allah'ı bırakmak demek oluyor ki: "Allah'ı bırakıp da şeytanı dost edinenler, pek açık bir surette ziyan etmişlerdir."(Nisa, 4/119) âyetiyle manasını bulmuştur.

Allah'a âsi olan şeytana itaat edip onu dost edinme, bir kafir sıfatıdır. İsyankar şeytana uyma, insanı Allah'a isyana götürür. Düşmanın dostu da düşmandır. İnsanın şeytanla olan irtibatı, imanı ölçüsündedir. İmandan hiç nasibi olmayanların dostları, amirleri, başlarına tebelleş olan arkadaşları şeytanlardır: "Şeytanları, iman etmeyenlerin dostları yapmışızdır."(A'raf, 7/27) İmansızlık ile şeytanet arasında bir cazibe vardır. Korumasız bahçeye zararlı böcekler hücum eder:

"... Biz kafirlerin üzerine kendilerini iyice (isyana) sevk eden şeytanları gönderdik."(Meryem, 19/83) âyetinde de ifade edildiği gibi, imansız kalblere şeytanlar sataşır. Kafirler şeytanlığı sever, şeytanî hasletlere, hareketlere tutkundurlar. Hayırsız, hayırsızla düşer kalkar. İmansızların bütün temayülleri, şeytanette olduğundan önlerine şeytanlar düşer, başlarına şeytanlar geçer ve artık onları diledikleri yere sevk ederler.¹²²

7- Korkutması

Havf; korkma ve ürperti duyma demektir. Herhangi bir zan veya kati bir bilgiden ötürü istenilmeyen bir şeyin başa geleceği endişesiyle girilen psikolojik halin adıdır. Tıpkı hoşla gidecek bir durumla karşılaşma ihtimalinden dolayı meydana gelen beklentiye "ümit" denmesi gibi. Havfın zıddı emniyet olup hem dini ve hem de dünyevi meselelerde kullanılan bir kelimedir.

Allah'tan korkma denildiği zaman, O'ndan ürperti duyma veya aslandan kaplandan korkar gibi O'ndan korkma, dolayısıyla kaçıp uzaklaşma manası anlaşılmaz. Bir çocuğun anne - babasından korkması, Allah korkusuna güzel bir örnektir aslında. Nasıl ki suç işleyen bir çocuk, anne - babasının kendisine kızacağını bilir ve korkar ama onun bu hali, anne-babasını sevmesine, anne-babasının da onu sevmelerine mani olmaz. Aynen öyle de, bir insan Allah'ı hem sever, hem de O'ndan korkar. Çünkü Allah'ın sonsuz rahmeti olduğunu bildiği gibi, sonsuz azabı ve cehennemini olduğunu da bilir. Annesinden tokat yiyen bir çocuğun kendisini yine annesinin kucağına atması gibi, Allah

¹²² Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, III. 2148.

korkusuna sahip bir mümin de günaha girdiğinde kaçıp uzaklaşma yerine hemen Allah'a teveccüh eder, yarlığanma talebiyle O'nun rahmetine iltica eder. O'nun azabından ikabından, rahmetine sığınır. Hadiste de ifade edildiği gibi Allah'tan yine Allah'a sığınır.

Bu açıdan Allah'tan korkmak, yasaklardan sakınmak ve O'na ibadette derinleşmek şeklinde kendini gösterir. Bundan ötürüdür ki günahları terk etmemiş birisi Allah'tan korkuyor sayılmaz. O'na karşı havf içinde olmanın göstergesi, O'na isyana götüren şeylerden sakınmak ve bu sakınmayı teşvik etmektir: "İşte Allah, kullarını (azabına) karşı sakındırıyor. Ey kullarım benden korkun!" (Zümer, 39/16) âyeti bu manayı çerçeveler. Alemlerin Rabbi, şeytana ve yandaşlarına karşı korku ve ürperti duymayı yasaklamış: "... Eğer müminler iseniz, şeytanın dostlarından korkmayın, Benden korkun." (Ali İmran, 3/175) buyurmuştur. Bunun manası; şeytanın emirlerini değil, benim emirlerimi dinleyin ve yerine getirin demektir.

Yukarıdaki âyetin baş tarafı da vardır ki buraya: "İşte bu şeytan, sizi dostlarından korkutuyor." anlamı verilebileceği gibi "İşte bu şeytanın dostları, sizi korkutuyor." diye de manalandırılabilir.

Şeytan, insanları kendinden korkutur, kendine karşı ürperti hasil ettirir. Veya dostları vasıtasıyla kendinden korkutur. Ya da kendisi, kendi dostlarına karşı bir korku ve tedirginlik meydana getirir. Veyahut dostları vesilesiyle yine kendi dostlarına karşı korkutur. Hasılı şeytan, insanda bulunan bu duyguyu, kendi hesabına işlettirmek suretiyle onu saptırmak ister. Mümin ise, şeytanın bütün bu çalışma-

larını kısırlaştıracak işler yapmalı, bu korku hissini doğruya kanalize etmeli, Allah'a karşı saygılı olmalı, O'nun emirlerini yerine getirip, yasaklarından kaçınmalıdır.

8- Fakirlikle Korkutması

Vaad; söz verme, bir şeyi üstlenip kendi üzerine alma, yapacağını garanti etme gibi manaları kapsar. Olumlu da olumsuz da kullanılır. Şeytan, kendine tâbi olanları aslı esası olmayan şeylerle korkutur. Onları kuruntulara salar, ümniyeler verir, değişik arzu ve heveslere kaydırır, ağzlarının suyunu akıtır. Onun bütün vaadleri, hep şer çizgisini takip etmekte olup sadece birer aldatmacadan ibaretir: "Şeytan, onlara söz verir, ümitlendirir. Fakat şeytanın onlara vaadi, aldatmadan başka bir şey değildir."(Nisa, 4/120) Şeytan, insanları değişik kanaat ve zanlara sevkeder. O, devamlı insanın aleyhine çalıştığından, hayırlı işlere karşı ümitsizlik pompalar. Mesela: "Şeytan sizi fakirlikle korkutur."(Bakara, 2/268) Aman hayır etmeyin, sonra elinizde avucunuzda bir şey kalmaz, züğürt hale gelirsiniz der. Buna karşılık, hayırsız ve yanlış işleri süsler, etrafa aldatıcı duygu ve düşünceler püskürtür. Bu duygu ve düşüncelerin ilk baştaki hoş giden yönlerine baktığından arkasından gelecek sıkıntılarını gördürmez. Onun bu tür hücumuna maruz kalan insan da aldanmış olur, kendini hiç olmayacak hayallere salar, kuruntularla avunur, basireti bağlanır, doğruyu ve güzeli bulamaz.

Şeytanın vaadlerde bulunması, insanı değişik kuruntulara salması, herkes için muhtemeldir. Bundan Peygamberler bile müstesna kalamazlar. Şu var ki Allah, Peygam-

berlerini, şeytanın bu karıştırmalarından korur, onlara zarar verdirtmez: "Senden önce hiçbir Nebi ve Resûl göndermedik ki şeytan onun arzusu içerisine mutlaka dünyevi bir düşünce atmış olmasın. Fakat Allah, şeytanın attığını derhal iptal eder, sonra kendi âyetlerini sağlamlaştırır. Allah bilendir, hikmet sahibidir." (Hacc, 22/52)

Şeytan yalan yanlış şüpheler sokuşturur. Değişik kuruntu ve arzuları insanın gönlüne hoş gösterir. Fakat bu tür istekler isabetli olmayabilir. Her zaman için hata yapmak mümkündür. Peygamberlerin verdikleri kararlar, vahy değil de, kendi içtihatları ise nadiren bunlarda da yanlışlıklar söz konusudur. Ama Allah, şeytanın attığı bu kuruntuları peygamberlerinden giderir, yok eder. Ve kendi âyetlerini hiçbir şüpheye mahal kalmayacak şekilde kuvvetleştirir, sapasağlam hale getirir.

Peygamberler (aleyhimüsselam), bir arzu takip ettikleri zaman, şeytanın ona bir şeyler katmasına imkan verilse idi, Peygamberlerin ümniyesi ile kalbi kaskatı olmuş münafığın kuruntusu arasında herhangi bir fark kalmazdı. Fakat öyle olmadı. Allah, Resûllerini kendi düşünceleri ile baş başa bırakmadı. Onları ve getirdikleri vahyi korudu. Böylece peygamberler, kendilerine gelen vahyin Allah tarafından hak ve gerçek olduğunu bildiler, en küçük şüphe ve tereddüt göstermeden vazifelerini tastamam yerine getirdiler.

Peygamberlerin dışındaki insanlar, kendi arzu ve kuruntularıyla baş başa bırakılmakta ve bunlarla sınanmaktadır. Temiz ve selim kalb sahipleri bu imtihanda muvaffak olurlarken, kalblerinde birçok hastalık taşıyanlar başarılı olamamaktadırlar. Zira: "(Allah) Şeytanın attığını,

kalblerinde hastalık olanlar ve kalbleri katılaşımlar için bir imtihan yapmıştır. Zalimler elbette uzak bir ayrılık içinde-dirler."(Hacc, 22/53) Çünkü onlar, heva ve heveslerinin peşin-de koşarak ömürlerini tüketmiş, doğruyu bulabileceksen yanışta karar kılmışlardır. Onların bu kalb katılığına maruz kalmaları, Allah'a yönelmemeleri, O'na tevbe etmemeleri, tazarru ve niyazda bulunmamaları sebebiyledir. Farklı farklı imtihanlar süzgecinden geçirilen insanoğlu, başına herhangi bir iş geldiğinde Rabb'ine yönelmeli, sıkıntıdan kurtarması için O'na yalvarmalıdır. Bu, kişinin Rabb'i ile arasındaki bağın göstergesidir. Böyle olmadığı takdirde insan, Allah'tan uzaklaşacak, uzaklaşınca kalbi ister istemez katılaşacaktır. Kalb katılığı da şeytanın ağlarına takılmayı hızlandıracaktır. Demek ki, kişinin Allah'a karşı laubali davranması ve saygısızlığı, kalbinin katılaşmasını; sonrasında da şeytan tarafından aldatılmasını netice vermektedir. Allah: "Hiç olmazsa kendilerine böyle tazyikimiz geldiği zaman yalvarsalardı ya. Fakat (yalvarmadılar da) kalbleri iyice katılaştı ve şeytan da onlara yaptıklarını süslü gösterdi."(En'am, 6/43) buyurarak bu konuya işaretle bulunur. Allah'a dua ve niyazda bulunma, kalbi taşlaştırmayacak ve insan, şeytan tarafından iğfal edilemeyecektir. Âyette anlatılan insanlar bu kısır döngüye girmiş, Allah'a dayanmamaları, kalb katılığını; kalblerinin katılığı da şeytanın boş vaad ve kuruntularına kanmayı netice vermiştir.

Akla gelen her düşüncelyi Kur'ân ve Sünnetin öğretilerine vurmak, vurup ona göre hayatı düzenlemek selim kalblerin şiarıdır. -Allahu A'lem- imtihanın her türlüşünde başarılı olmanın sırrı da burada gizlidir.

9- Süslemesi ve Aldatması

Şeytanın süslemesi, Kur'ân'da "tezyin" ve "tesvil" kelimeleri ile ifade edilir. Sözlük manası itibariyle tezyin: "Bir şeyin güzelliğini davranış veya sözle açıklamaktır."¹²³ Süslemek, tahsin etmek, sevdirmek, kolaylaştırmak, aldatmak manalarına gelir. Allah süsleme fiilini, bazen kendi zatına, bazen şeytana nispet etmiş, bazen de failini meçhul bırakmıştır.¹²⁴

Tesvil kelimesi ise; nefsin, hırs gösterdiği bir şeyi süslemesi, arzuladığı şeyin çirkin yönlerini güzel bir şekle sokmasıdır. Kur'ân'da hem nefse, hem de şeytana nispet edilir.

Kur'ân'da, insanların hoşuna giden, çok sevip beğendikleri şeyler ifade edilirken, süsleme fiili meçhul kalıpla kullanılmıştır: "İnsanlara; kadınlar, oğullar, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüş, salma atlar, ekinler (kabilinden) arzular süslü gösterildi. Bunlar, dünya hayatının geçici menfaatleridir. Halbuki Allah, (ki) akıbet güzelliği O'nun yanındadır." (Ali İmran, 3/14)

Bu zikredilen şeyler, insanlara çok zinetli gösterildi, bunları pek hoş gördüler, sevicek şeyler bunlar zannettiler.

Bu âyette sayılanların hem meşru birer nimet olması yönü vardır. Hem de gayrı meşru bir şeye sebep olma durumları vardır. Birincisinde süsleyici Allah (c.c.), ikincisinde ise şeytan veya insanların cehaletidir ki bunların âyetin sonunda yerilmesi, bu açıdandır.¹²⁵

Şeytanın tezyin ve tesvilinden murad; onun çirkinlikleri, kötülükleri, fuşşiyatı ve günahları süslemesi, allayıp pulla-

¹²³ Ragıb, a.g.e. z-y-n mad.

¹²⁴ Ali İmran, 3/14; Tevbe, 9/37; Bakara, 2/212.

¹²⁵ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, II. 1051.

ması, bunları önemsiz göstererek arzuları alabildiğine kışkırtmasıdır.

Cenâb-ı Allah, her şeyin yegane yaratıcısı olduğu halde, şeytanın insan üzerindeki tesirine işarette bulunmuş, ona tezyin ve tesvil fiillerini nispet etmiş, onun bu kabiliyetine dikkatlerimizi çekmiştir: "Düşün o vakti ki şeytan, onların (o gururlu müşriklerin) yaptıklarını kendilerine süslendirip demişti ki: "Bu gün o insanlardan size galip gelecek yoktur. Şüphesiz ben de sizin yanınızdayım." Fakat iki taraf birbirlerini gördüklerinde, ardına dönüverdi de "Ben sizin yaptıklarınızdan uzağım, (başınıza gelene karışmam) ben sizin göremediklerinizi de görüyorum, hakikaten ben Allah'tan korkarım." dedi."(Enfal, 8/48)

Şeytan, Mekke müşriklerine bir savaş durumunda Müslümanları yenebileceklerini, bu kadar sayı ve silah bakımından üstünlüğün neticesinin zafer olacağını fitlemişti. Onlara galip gelme kuruntusunu yaldızlamış, hayallerine öyle göstermişti ki onların karşısında güya hiç kimse durmazdı. Zaten kendisi de onlarla beraber bulunacak, yanlarından hiç ayrılmayacaktı. Ama yaşananlar pek de öyle olmadı. İki ordu karşılaşp da, durumun aleyhte geliştiğini görünce şeytan, fıtratının gereğini sergilemiş, müşrikleri terk edip gitmiştir. Giderken de, habersizce bırakıp sıvışıvermemiş, fenalıklarını yüzlerine vurmuş, bütün ümitlerini kesip yeise attıktan sonra, evvelki tatlı hayaller yerine acı acı endişeler saçmış, daha işin başlangıcında iken birdenbire tehlikeyi gözlerinde büyütüp telaş ve ıztıraplarını artırmış, ansızın helecan ve felaketlerini hızlandırmak suretiyle gerisin geriye öylece çekip gitmiştir.

Şeytanın tesvilatına maruz kalanların durumu da, Allah'ın hidayeti kendilerine tebeyyün ettiği, hak ve hakikat açık-seçik gözüktüğü halde, istikamet çizgisini takip etmeyip de küfre veya nifaka kayanların hali olarak beyan edilmiştir: "Kendilerine hidayet açıkça gözüktükten sonra irtidat edip arkalarına dönenler (var ya), şeytan onlara, yaptıklarını güzel göstermiş ve onları birçok arzu ve emelin peşine takmıştır." (Muhammed, 47/25)

Onlar, şeytanın tesvilatına uğramışlardı. Kur'ân'ı düşünüp, kalblerini onunla aydınlatmak varken, Allah Kitabı'ndan hoşlanmayanlara: "Bazı hususlarda size itaat edeceğiz." diyerek Kur'ân'a ihanet ediyorlar, Allah'ın gazabını üzerlerine celbedecek işler beceriyorlardı. O'nun rızasına ermek gibi bir gayeleri de yoktu. Allah da bu münafıkların planlarını ters-yüz ediyor, işlerini boşa çıkarıyordu.

Kur'ân'ı düşünmeme, onun her yönüyle mükemmelliğini göz ardı etme, Allah'a ve Kur'ân'a hıyanet içinde bulunanlarla dirsek temasına geçme, onlara açıktan açığa tâbi olma ve hayat boyu hep yanlış çizgiyi takip etme, şeytanın aldatmacalarına, tezyinat ve tesvilatına maruz kalmaya götüren argümanlardandır.

Anlaşılan odur ki şeytanın kandırmacaları, allayıp pullayıp bazı çirkinlikleri hoş göstermeleri, durup dururken başa gelmemektedir. İnsanların iradelerini hayır ve iyilik adına kullanamamaları bütün bunlara kapı aralamakta ve şeytana davetiye çıkarmaktadır.

Şeytanın tezyini de, tesvili de, aldatması da, bin bir türlü vesvesesi de, insanoğlunun zaafı sonucunda onlara gelip ulaşmakta ve etkilemektedir. Bütün bunlardan korunmak

da, dini hayatı boşluk bırakmadan devam ettirmeye bağlıdır. Bu gerçek, Kur'ân'da, bizzat şeytan tarafından şu şekilde itiraf edilir: "Rabb'im, beni azdırmadan ötürü, ben de yeryüzünü onlara süsleyeceğim ve onların hepsini azdıracığım, Ancak içlerinden ihlaslı olanlar müstesna." (Hicr, 15/39, 40) Bu son sözü, şeytan sanki ağzından kaçırılmış, önemli bir açık vermiştir. Bu ifadeleriyle o, kendisinin müdahaleye yol bulamadığı insan tipini resmetmiş, hayatını boşluksuz yaşayanların süsleme ve aldatmalarla baştan çıkarılmaya çağını baştan kabullenmiş ve ifade etmiştir.

Şeytanın bir özelliği de batılı, hak suretinde gösterip karışıklığa sebep olmasıdır ki buna "şeytanın telbisi" denir. O, bozuk inançların doğru, bayağı olan düşüncelerin iyi olarak algılanmasına çalışır. İnsanların gafletlerinin yanında, uyanık olmalarından, cehaletlerinin yanında bilgilerinden de istifade ederek devamlı bir yanıltma uğraşısı peşindedir. Kendisi en ufak bir fütür göstermeden insanların gevşeme anlarını kollar, o halleriyle yakaladığında da aman vermez, yapabileceği en büyük kötülüğü yapmaktan geri kalmaz. Hasan Basri'ye "Şeytan uyur mu?" diye sorduklarında: "Uyusaydı birazcık rahat ederdik." demiştir.¹²⁶ "Su uyur düşünman uyumaz" sözü şeytan için ne kadar da geçerlidir.

10- Fitlemesi ve Dürtmesi

Şeytan, insanı kendi duygu ve düşünceleriyle çelişkiye düşürmek, insanlar arasında bozgunculuk çıkarmak gibi gayeler için fitler. Kızdırıcı, kıskırtıcı, tahrik edici mahiyette sözler fısıldar, ifsat ve iğfal eder. Fitleme de diyebileceğimiz bu yanılla şeytan, insanın zayıf yönlerini kullanarak onu

¹²⁶ İbnü'l-Cevzi, Telbisü İblis, 36.

baş aşığı getirmek ister. Türkçe'de dürtüklemek, dürtüşlemek gibi kelimeler de bu manaları karşılar ki insanı bir şeye karşı teşvik ve tahrik etmek, bir işi veya bir meseleyi kurcalamak, insanda, onu değişik tepkilere sürükleyen duygular hasıl etmek, gerilime geçirmek demek olur.

Hız. Yusuf, kardeşleriyle arasında geçen hadiseleri anlatırken: "Benimle kardeşlerimin arasını şeytan bozduktan sonra... (böyle oldu)"(Yusuf, 12/100) diyerek, bütün olup bitenleri şeytanın fitlemesine vermiştir.

Yüce Allah da bu dürtüklemelere karşı insanları uyarırken: "Kullarıma söyle en güzel sözü söylesinler. Çünkü şeytan aralarına fit sokar. Şüphesiz ki şeytan insanın apaçık düşmanıdır."(İsra, 17/53) buyurur.

Şeytan, yerli yersiz, vakitli vakitsiz birçok dürtülerde bulunur. Çoğu zaman da insan, bunlardan kurtulamaz. Şeytanın bu tür baskısına karşı yapılabilecek en doğru şey ise Allah'a ilticadır: "Ve şayet, şeytandan bir dürtü seni (emrolunduğunun tersine) kışkırtırsa, (onun şerrinden) hemen Allah'a sığın." Zira, bütün kötülüklerden korunabilme, ancak Mevla'ya sığınmakla mümkün ve müyesser olabilir.

Kur'ân'da, şeytanın dürtmelerinin anlatıldığı hemen her yerde, güzel söz söyleme, ihsan sahibi olma, affedici ve hayra teşvik edici olma gibi güzel hasletler anlatılmaktadır. Kur'ân'ın böyle bir söylemi seçmesinde, insanın, hep iyilik ve hayır çizgisini takip ederek şeytanın fitlemelerine karşı koyabileceğini ihtar ettiği sezilmektedir.

11- Unutturması

Unutma veya Arapça'dan alarak Türkçe'de de kullandığımız nisyan; anma, hatırlama, zikretme, ezberleme gi-

bi kelimelerin anlamca tam zıddını ifade eder ki biz hatırlayamama, hatırdan çıkma, ezberden söyleyememe gibi kelimelerle karşılarız. Unutma bazen uyarı ifade eder. İnsan kendisini bilince Allah'ı da bilir. Kendisini unuttunca Rabb'ini de unuttur: "Unuttuğun zaman Rabb'ini an."(Kehf, 8/24) âyetindeki unutma böyledir. Unutmanın ikinci manası terk etmedir ki ya kalbin zayıflığından ya gafletten veya bir kasıttan kaynaklanır: "Bu güne kavuşmayı unutmanızın cezasını şimdi tadın bakalım."(Secde, 32/14) ve "Sonra Allah ona, tarafından bir nimet verince, önceden kendisine yalvardığını unuttur."(Zümer, 39/8) âyetlerinde hak adına olduğundan ötürü terk edilmemesi gereken, kasıtlı terk edildiği için de sorumluluğu netice veren terk etme manasında kullanılmıştır. Bir de terk edildiğinde mesuliyeti gerektirmeyen, mazur görülen, herhangi bir kasıt olmaksızın sebep-siz yere unutma vardır ki Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Ümmetinden, hata, unutma ve istemediği halde zor kullanılarak kendisine yaptırılan şey(in mesuliyeti) kaldırılmıştır."¹²⁷ ifadesindeki unutmayı, bu manada kullanmıştır.

Kur'ân'ın bazı âyetlerinde nisyân, Allah'a nispet edilir. Cenâb-ı Allah için unutma muhaldir. O zaman mana, Allah'ın cezalandırması, aşağılaması gibi anlamlar kazanır. Örnek olarak: "Bu güne kavuşmayı unutmanızdan ötürü tadın bakalım azabı. Biz de sizi unuttuk."(Secde, 32/14) âyeti verilebilir. Evet onlar unutulmayacak, fakat unutulmuş gibi muamele göreceklerdir.

Meseleye bir başka açıdan bakıldığında unutma ve hatanın mazeret olup olmamasına göre ikiye ayrıldığı görü-

¹²⁷ İbn Mace, Talak, 16.

lecektir ki bu durumda sadece birisinin mazereti geçerlidir. Mesela bir kimse, üzerinde bir pislik görse de temizlemese, bu haliyle kalkıp namaz kılsa, mazur olmaz. Görür görmez temizlemediğinden dolayı kusur işlemiş olur. Fakat o pis olan şeyi görmezse mazereti geçerlidir. Yine aynı şekilde insan, dini vazifelerini bellemeye çalışmaz ve belledikten sonra da unutmamak için tekrar tekrar mütalâa etmeyip unutursa, yine bu unutmaya geçerli bir özür sayılmaz.¹²⁸

İnsan, yaratılışı gereği unutkandır ve unutkanlık her insanda az çok vardır. Peygamberler bile bunun dışında değildir. Allah, Hz. Peygamberi unutmaya karşı uyarılmış, müşriklerle beraber oturmamasını ve şayet unutarak oturmuşsa, hatırlayınca hemen oradan kalkıp gitmesini ihtar etmiştir: "Âyetlerimiz hakkında münasebetsiz konuşmaya dalanları gördüğünde, başka bir söze geçinceye kadar onlardan yüz çevir, eğer şeytan bunu sana unutturursa, hatırlayınca hemen kalk, o zalimler topluluğuyla beraber oturma." (En'am, 6/68)

Yukarıdaki âyette, unutmaya şeytana nispet edilmiş olmanın yanında Allah Resûlü'nün de bazen unutabileceği vurgulanmıştır.

Hz. Musa yanındaki gençle beraber, Hızır'la görüşmeye gitmiş, yolda yorulunca yanındaki gençten yemek için beraberlerinde bulundurdıkları balığı getirmesini istemişti. Genç, balığı yolda unuttuğunu ifade ederken: "Gördün mü, kayaya sığındığımız sırada balığı unuttum. Onu hatırlamamı bana şeytandan başkası unutturmadı." (Kehf, 18/63) demiş, unutmamasını şeytandan bilmişti.

¹²⁸ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, II. 1003.

Hız. Peygamber de unutkanlığa sebep olarak şeytani göstermiştir. Ebu Hureyre hazretleri der ki: "Bir gün Allah Resûlü mescidde namaz kıldığı makama geldi, orada iki saf erkek bir saf kadın veya bir saf erkek iki saf kadın vardı. Onlara: "Eğer şeytan bana namazımdan bir şey unutturursa erkekler tesbih etsin (sübhanallah desin), kadınlar da ellerini çırpınlar." dedi. Allah Resûlü, onlara namaz kıldırdı, namazından hiçbir şey de unutmadı."¹²⁹

Kur'ân'da münafıkların hali anlatılırken: "Şeytan onları etkisi altına aldı da kendilerine Allah'ı anmayı unutturdu. İşte onlar şeytanın yandaşlarıdır. İyi bilin ki onlar, hepten kaybedenlerdir."(Mücadele, 58/19) buyurulmaktadır. Aslında münafıklar, Allah'ı unutmamışlardı. Fakat, sanki unutmuş gibi davranıyor, O'nu ve O'nun dinine hiç aldırış etmeden yaşıyorlardı. Allah'ı anmaya anmaya, iyi duyguları büsbütün körelmiş, sanki şeytanlaşmışlardı. Onlar da zamanında şeytanın yaşadığı kısır döngüye girmişlerdi. Nasıl ki şeytan, Allah'ın emrini tutmayınca, huzurdan uzaklaştırılmış, uzaklaştırılınca, Allah'a karşı iyice bilenmişti. En sonunda da bir daha rahmete eremeyecek kadar O'nunla mesafeyi açmıştı. Münafıklar da Allah'tan gaflet etmişler, bu gafletleri onları şeytana tâbi kılmış, onun peşi-sıra gitmeleri onları iyice haktan uzaklaştırmış, nihayetinde de çukurlarını çıkarmayacak kadar derinleştirmişlerdir.

Halbuki Allah'tan gaflet etme, feci sonun başlangıcıdır. Körlük edip Allah'ın zikrini görmezlikten gelme, Kur'ân'ın irşadını dinlememe, şeytanın tasallutuna davetiye çıkarmak demektir. Zira Kur'ân-ı Hakim: "Kim Rahman'ın zik-

¹²⁹ Ebu Davud, Nikah, 49; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II. 541.

rine karşı göz yumup kör gibi davranırsa ona bir şeytana sardırırız. Artık o, onun yanından ayrılmaz bir arkadaşı olur. O (şeyta) nlar, onları yoldan çıkardıkları halde, bunlar kendilerini hidayet üzere sanırlar. Nihayet, bize geldiğinde: "Keşke aramızda iki doğunun uzaklığına (doğu-batı arası kadar) bir mesafe olsaydı, meğer sen ne kötü arkadaşmışsın." der."(Zuhruf, 43/36-38) buyurur.

Netice itibariyle denebilir ki şeytan, nisyana sebep olur, unutturur. Fakat o, herhangi sıradan bir şeyi unutturmanın yanında Allah, Peygamber, kitap, namaz, niyaz... gibi dünya ve ahiretle alakalı en önemli meseleleri de hatırdan silmek suretiyle insanın dünya ve ahirette bedbaht olmasını arzular.

12- Dokunması

Dokunmak demek olan mesetmek, delirmek manasına da gelir. Deliye ve sar'aliya memsûs denilir. Bunlar, tam bilinemeyen gizli sebeplerle ortaya çıkan fena hastalıklardır. Bu sebeple bu tür hastalıklara yakalanmışlara, cine ve şeytana nispet edilerek cin tutmuş, şeytan çarpmış da denilir. Bunların cin ve şeytana nispetinin hakikat olup olmaması meselesi münakaşaya sebep olmuş ise de asıl mana açıktır.

Faiz ve tefecilik, cahiliye döneminde anormal derecede revaç bulmuş, topluma iyice yerleşmişti. Sosyal hayat onunla sanki içli dışlı hale gelmişti. İslamiyet faizi kaldırırken ona bulaşanların çirkinliğini, işin önemine binaen şeytan çarpmış bir insan benzetmesiyle nazarlara sunmuştur: "Faiz yiyenler, (başka değil) ancak şeytan çarpmış sar'ali ve deli gibi perişanlık içinde kalkerlar."(Bakara, 2/275) Elmalılı:

"Bunlar karınlarını faizle doldurdıklarından dolayı kabirlerinden kalkarken, genellikle sar'alı veya deli gibi kalkacaklar ve bu hal, onları başkalarından ayıran en önemli alamet olacaktır."¹³⁰ der.

Hz. Eyyüb, hastalığı iyice artınca: "... Şeytan bana yorgunluk ve azapla dokundu."(Sa'd, 38/41) demiş, bu halini şeytanın kendisine dokunması olarak nitelemiştir.

Eyyüb (aleyhisselâm)'a şeytanın dokunmasını, Kurtubi: "Vesveseden Hz. Eyyüb'e ulaşabileni,"¹³¹ Elmalılı: "Şeytanın vesveseye yol bulması"¹³² olarak anlamıştır. Fahreddin Râzi: "Şeytan, lezzete, şehvetlere ve Allah'tan başka meşguliyetlere çağırır. İşte bu, şeytanın dokunmasından kastedilen manadır."¹³³ der. Beydavi de şeytanın dokunuşunu cinnet ve sar'a hastalıkları olarak anlamıştır."¹³⁴

Anlaşılan odur ki şeytan, fırsatını yakalayınca, insanı dalâlet vadilerinde dolaştırmak isteyip, çeşitli şekillerde yaklaşarak onun ahiretini mahvetmeye çalışır. İşte İblis'in bütün bu gayretleri onun insana dokunması manasına gelmektedir.

b- Şeytanın İnsana Ulaşma Yolları

1- Şehvet

Şeytanın insanı baştan çıkarmak için kullandığı pek çok yolu ve maşası vardır. O, akla hayale gelmedik entrika-

¹³⁰ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, II. 957.

¹³¹ Kurtubi, el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an, IV. 135.

¹³² Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, VI. 3100.

¹³³ Razi, Mefâtihu'l-Gayb, VII. 90.

¹³⁴ Beydavi, Envâru't-Tenzil, I. 142.

larla bu uğursuz hedefine ulaşabilmek için çabalar durur. Bunun için de, insanın zaafalarını tespit edip bu noktalara yaptığı hücumlarını artırır. İnsana ait zaafların ilk akla geleni ise şehvettir.

Şehvet; bir şeyi çok sevmek, ona düşkün olmak ve rağbet etmek, arzu edilen şeye atılmaktır ki gönül çekmek diye de tabir olunur. Ebu Ubeyd: "Bazı insanlar şehvet denilince sadece karşı cinse ait arzuyu anlamışlardır." der. İbn Manzur ise: "Bana göre, şehveti sadece bir tek şeye indirgemek doğru değildir. O, işleyenin açığa vurmadığı ve ısrar ettiği her türlü günahdır." demektedir. İnsanın, işlediğinde gizlediği, başkalarının muttali olmasından hoşlanmadığı, helal olmayan çirkinliklere de "gizli şehvet" denmiştir.¹³⁵ Aynı paralelde Efendimiz, günahı tarif buyurmuştur: "Günah; senin gönlünde ağırlığını hissettirip yer eden ve insanların muttali olmalarını arzu etmediğin şeydir."¹³⁶ Gizli şehvetle alakalı yapılan tarif, büyük ihtimalle bu hadisten mülhemdir ve şehvet ile günah arasındaki sıkkı irtibat adına iyi bir fikir vermektedir.

Allah da, şehveti sadece karşı cinse duyulan alakaya tahsis etmemiş, çerçevesinin genişliğini şöyle ifade etmiştir: "İnsanlara; kadınlar, oğullar, yüklerle altın ve gümüş yığınlar, salma atlar, davarlar, ekinler kabilinden shehevât sevgisi (bu gibi şeylere aşırı düşkünlük) bezendi. Fakat bunlar hayatın geçici menfaatleridir. Halbuki Allah (ki) akıbet güzelliği O'nun yanındadır." (Ali İmran, 3/14)

Her ne kadar şehvet denilince, karşı cinse olan alaka

¹³⁵ İbn Manzur, Lisan, ş-h-y mad.

¹³⁶ Müslim, Birr, 14, 15; Tirmizi, Zühd, 56.

anlaşılmalı ise de, akla ilk gelen de odur. Yüce Allah da yukarıdaki âyette, insanlara süslendirilip sevdiren şeylerin başında kadınları zikretmiştir. Allah Resûlü de bu hususa parmak basmış: "Benden sonra erkeklere, kadınlardan daha beter bir imtihan vesilesi bırakmadım."¹³⁷ demiştir. Erkekler için kadınlar neyse, kadınlar için de erkekler odur. Ve bu iki karşı cins kadimden bu yana birbirleriyle sınıp durmaktadır.

Efendimiz, aynı duygulara kendisinin de sahip olduğunu ifade etmekte: "Bana dünyada kadınlar ve güzel konu sevdirdi." buyurmaktadır. O da bizim gibi bir insandı. Fakat O'nu bizden ayıran çok önemli bir hususiyeti vardı. O'na vahy geliyordu, semayla arkadaştı. Bununla beraber O (sallallâhu aleyhi ve sellem), yer içer, güler ağlar, konuşur susar, insanlarla içli-dışlı olur, sosyal hayatın içerisinde aktif olarak bulunurdu. İnsanların başlarına gelmesi muhtemel birçok hadise daha önce, O'nun başına gelir, O bu hadiseleri aşar, yapılması gerekeni gösterirdi. Bir gün bir kadın gözüne ilişmiş, sonra eşi Zeyneb'e gelmişti. Hz. Zeynep o esnada deri ovalamaktaydı. Resûlüllah, eşiyile beraberliğinden sonra arkadaşlarının yanına çıkarak: "Şüphesiz kadın şeytan görünümünde gelir, şeytan görünümünde gider. Biriniz, kadının birini görüp de etkilenirse hemen ailesine gelsin. Zira bu, onun nefsinde olan şeyi giderir."¹³⁸ demiştir.

Alimlerin beyanına göre kadının şeytan görünümünde gelip gitmesinden murad; nefsi, fitneye ve değişik arzulara davet ermesinden dolayıdır. Zira Rabbimiz, erkeklerin

¹³⁷ Buhari, Nikah, 17; Tirmizi, Edeb, 31; Zühd, 56.

¹³⁸ Müslim, Nikah, 9; Tirmizi, Rada', 9.

nefislerinde kadınlara karşı bir meyil yaratmıştır.¹³⁹

Erkekleri yoldan çıkarmak için, kendi dünyasına ait her şeyi kullanan art niyetli kadınlar, şeytanlık yapıyorlar, onunla aynı çizgide çalışıyorlar demektir. Yoksa genel anlamda kadın, İslam ile gerçek konumunu bulmuş, hakiki değerini elde etmiştir. Konuya bu şekilde yaklaşılabilecek olursa, kadınları fuhuşa sürüklemek isteyen erkekler de şeytanca davranıyorlar, şeytanın peşi-sıra gidiyorlar demektir.

Sahabeden Osman b. Maz'un, ibadete kilitlenmek, başka duygu ve düşüncelere bütünüyle kapanmak arzusun-daydı. Bunun için de gelip Hz. Peygamber'den izin istemişti. Allah Resûlü, ona izin vermemiş, orucu tavsiye etmişti. Sa'd (radiyallâhu anh) diyor ki: "Eğer ona izin verilseydi biz de kendimizi iğdiş ettirir (şehvetimizi kırmak, bekarlığı kendimize kolaylaştırmak için yapılması gerekeni yapar)dik."¹⁴⁰

Şeytan, fuhuşu emreder, ahlâksızlığı körükler, gayri meşru hayatı cazip gösterir. Flört etmeyi insanların nazarında bezer. Barut ile ateş beraber olunca, artık patlama an meselesidir. Bunların hepsi, İslam'ın çizdiği sınırın dışına çıkmaktır.

Şehvet, insanda potansiyel olarak vardır. Ama onu asgariye indirmek, istenilen seviyeye çekmek, kontrol altına almak her zaman için mümkündür. Bunun formülü de yukarıdaki hadislerde de beyan olunduğu üzere ya evlenmek, ya da oruç tutmak ve perhizli bir hayat sürmektir.

İnsanın karnı, şehvetlerin kaynağı, hastalık ve rahatsızlıkların doğup geliştiği yerdir. Mide dolu olunca, erkek

¹³⁹ Nevevi, a.g.e. IX. 188.

¹⁴⁰ Buhari, Nikah, 8; Müslim, Nikah, 6-7-8.

ve kadının birbirlerine olan düşkünüğü artar. Kişi, açlıkla nefsini terbiye ederse, şeytanın tesir alanını daraltmış olur. Az yemenin en büyük faydalarından birisi, insanı günaha götüren şehvetin önünü alması, nefs-i emmarenin istilasından korumasıdır. Açlık, insanın damarlarında dolaşan şeytanın yolunu daraltır, onu dar mekanlara sıkıştırır. Bu, aynı zamanda onun tasallutundan da kurtulma ve huzura erme demektir. Zira insanın bütün mutluluk ve saadeti, kendisini kontrol edebilmesinde, nefesine hakim olabilmesinde.

2- Şöhret ve Riya

Şeytanın önemli maşalarından biri de şöhret ve makam tutkusudur. Şöhret; bir şeyin çirkin yüzünün ortaya çıkması, insanların da onu o haliyle bilmesidir. Bu tarifi "Kim, şöhret elbisesini giyerse, Allah da ona zillet (alçaklık) urbasını giydirir." hadisi desteklemektedir. Cevheri: "Bir işin ortaya çıkmasıdır." der. Bu kelime "skandal" manasına da gelmektedir."¹⁴¹

Ahret yolcusu, ölüm ötesi hayatı için çalışır, gayret eder, belirli bir seviye kazanır, ibadetinde derinleşir. Sonra -maazallah- yaptığı ibadetin yalnız Allah tarafından bilinmesiyle yetinmez de insanların da buna aşına olmalarını arzular. Çünkü o bilir ki insanlar, onun şehvetleri terk edip şüphelerden sakındığını ve ibadetin meşakkatine dayandığını bilirlerse kendisini övecekler, görmekten haz alacaklar, bir merci kabul edip ona koşacaklar, duasını almak için sıraya girecek, yanında bereket arayacaklar... Neticede de o şahıs, insanların itibarını, Allah'ın rızasına tercih edecek, kendisini Allah'a yakın kimselerden biri zannederken mü-

¹⁴¹ İbn Manzur, Lisan, ş-h-r mad.

nafıklar defterine kaydolduğundan habersiz yaşayacaktır. Gazali buna: "Şeytanların ördüğü en büyük ağlardan biridir." der ve devam eder: "Bundan, çok iyi inanmışlar ancak kurtulabilir. Bu öyle dar ve derin bir yoldur ki buradan ancak Cenâb-ı Allah'a yakın kullar geçebilirler. Bundan ötürü demişlerdir ki ileri gelen sıddıkların kalblerinden bile en son çıkan şey, başa geçme arzusu ve makam sevgisidir."¹⁴²

Şöhret ile riya arasında küçük bir nüans vardır. Her ikisi de, iyi görünmek suretiyle insanların kalbinde yer bulma, gönüllerine girme arzu ve iştiyakı manalarını taşısa da riya, başka yollarla değil sadece ibadetle insanların gönlüne girmeye denir. "Riya en büyük tehlikelerdendir. Zira, karcının ayak sesinden daha gizli kalbe gelir. Kalbin galelerini, nefsin afetlerini bilmeyenler şöyle dursun, fazilet sahibi alimlerin bile ayağı kayabilir."¹⁴³ Şöhrette ise ibadet dışı konularda da bilinme hevesi söz konusudur.

Yüce Allah, namazlarından gaflet edenleri, önemsizce geçiştirenleri anlattığı yerde, riya maksadıyla yatıp kalkanları da anmış ve onları bu olumsuz yanlarıyla nazarlarımıza sunmuştur.(Maun, 107/4-7)

Riya, bir beklenti ve beşeri arzularla amelleri kirletmedir. Fevkalade sakınmayı gerektirir: "Ben, Senden önce hiçbir Peygamber göndermedim ki O bir temennide bulunduğunda, şeytan onun dileğine ille de (beşeri arzular) katmaya kalkışmasın."(Hacc, 22/57) âyeti peygamberlerin de şeytanın katıp karıştırmalarına maruz kalabileceğini anlatmaktadır. "Peygambere temenni yakışmaz. Çünkü vahiy

¹⁴² Gazali, İhya, III. 404.

¹⁴³ Gazali, İhya, III. 444.

tamamen Allah'ın emridir. Ümniyeye ise şeytan karışır. Başkaları şöyle dursun Peygamber bile kazara bir temenide bulunduğu vakit şeytan, onun isteklerine hak olmayan şüpheler karıştırır. Ümniye hevâ ve hayalden arınmaz. Demek ki Peygamberlerin ismeti, yakîni, vahiy ile aralarındaki bağ münasebetiyledir. Yoksa içtihatlarıyla hareket ettiklerinde hata yapmaları muhtemeldir."¹⁴⁴ Halbuki Hz. Peygamber'in şeytanı Müslüman olmuştu ve sadece iyiliği emrediyordu. Gönlü Allah muhabbeti ile doygunlukta ve emirlerine karşı hassasiyette O'nun önünde kimse yoktu. Böyle olmasına rağmen Allah Teala ona: "Allah'ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni saptırmamalarına dikkat et."(Maide, 5/49) ikazında bulunmuş, onun da başına gelebilecek herhangi bir fitneye karşı uyanık olması gerektiğini ihtar etmiştir. Belki de Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): "Benim de kalbim buğulanır. (Bundan ötürü) Günde yüz defa Allah'a istiğfar ediyorum"¹⁴⁵ derken, böyle olması muhtemel hatalara ait kaygılarını da ifade etmiş oluyordu. Peygamberler için bile söz konusu olan şey, diğer insanlar için evveliyetle bahis mevzuudur. Bu yüzden Efendimiz, bu konu üzerinde hassasiyetle durmuş, ümmetine ikaz yüklemesinde bulunmuştur.

İnsanın aklına bazen hiç arzulamadığı düşünceler, hoşlanmadığı hatıralar gelir. Çoğu kere de bunların önünü almak imkansızlaşır. Bu durumda yapılması gereken, böyle düşünce ve hatıraların meydana getirdiği olumsuz çeperi elden geldiğince delmek, onların vicdanda büyümesine fir-

¹⁴⁴ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, V. 3415.

¹⁴⁵ Müslim, Zikr, 41; Ebu Davud, Vitir, 26.

sat vermemek olmalıdır. Bunlardan daha önemlisi de bu tür mülahazaları dışı hiç aksettirmemek, onlarla hayatın akışını değiştirmemektir. Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Allah, ümmetimin gönlünden geçen şeyleri, konuşup dışı vurmadıkları ve onları davranışlarına aksettirmedikleri müddetçe bağışlamış, görmezden gelmiştir."¹⁴⁶ buyurmuştur.

3- Hased ve Kıskançlık

Şeytanın çok işlettiği gizli mekanizmalardan biri de haseddir. Hased; bir insanın başkasında gördüğü bir nimetin ondan yok olup gitmesini istemesi, o nimetin kendisine gelmesini arzulamasıdır. Böylece o şahıs diğer kişiden daha üstün hale gelecektir. Ragıb'a göre hased; "Bir nimetin, ona layık olan kimseden zevalini temennidir." "Hasedde asıl olan mana, bir nimetin, bir faziletin, bir olgunluğun sahibinden zevalini arzu etmek, kendisine geçmesini gerek istesin gerek istemesin başkasında bulunmasını mutlaka çekmemektir."¹⁴⁷ Hased eden insan, aklına gelen bütün kötülükleri yapabilir, bin bir türlü şeytanlık planlayabilir. Bu yüzden tıpkı şeytandan Allah'a sığınıldığı gibi hased edenin şerrinden de Allah'a sığınmalıdır.

Bir de Allah (c.c.)'ın salıkladığı bir yarış vardır. Ahirette yüksek derecelere erişebilme, "gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, hiç kimsenin aklına hayaline gelmeyen"¹⁴⁸ nimetlere kavuşabilme, Allah'ı görme şerefine nail olabilme gibi ölüm ötesi hayat adına yapılan bir yarıştır bu. Salih-

¹⁴⁶ Buhari, İtk, 6; Müslim, İman, 201-202, İbn Mace, Talak, 16.

¹⁴⁷ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, IX. 6404.

¹⁴⁸ Buhari, Bedül-Halk, 8; Tevhid, 35; Müslim, İman, 213; Cenne, 2-5.

lerden olabilmeye yarış. "İyiler elbette nimet içindedirler. Di-
vanlar üzerinde oturup (birbirlerine) bakarlar. Yüzlerinde
nimetin sevinç ve parıltısını sezersin. Onlara mühürlü, halis
bir şaraptan içirilir, ki sonu misktir. (İçildikten sonra misk
gibi kokar.) İşte yarışanlar bunun için yarışsınlar."(Mutaffifin,
83/22-26) âyetleri ile anlatılan böyle bir yarış vesilesiyle aynı
zamanda, insanda potansiyel olarak bulunan mükemmele
sıçrama hissi doğruya ve iyiye yönlendirilmiş olmaktadır.

Hased ve kıskançlığın şeytanla olan alakası, Yusuf sure-
sinde, Hz. Yusuf'un babasının dilinden ifade edilir. Yusuf
(aleyhisselâm), bir rüya görmüş ve bunu babasına anlatmıştı.
Rüyayı yorumlayan Hz. Yakup, oğlu Yusuf'un ileride Pey-
gamber olacağını anlamış: "Oğulcuğum, rüyayı kardeşleri-
ne anlatma, olur ki sana bir tuzak kurarlar. Şüphesiz ki
şeytan, insan için besbelli bir düşmandır."(Yusuf, 12/5) demiş-
ti. O, bu sözlerle şeytanın, insanın içine hased ve kıskançlık
tohumlarını ekebileceğini, bu hased ve kıskançlığın ise in-
sana pek çok fenalığı yaptırabileceğini belirtmiş oluyordu.
Aynı kötü duygu ve his, Hz. Âdem'in iki oğlunun arasını
açmış, nihayetinde biri, diğerini öldürerek bedbaht olmuş-
tu.

c- Şeytanın Kalbe Musallat Olması

Şeytanın oklarına hedef edindiği yer, insanın kalbidir.
Vesvese, ilk önce kalbde başlar. Genel olarak kalb denil-
diğinde iki mana anlaşılır; birisi, göğsün sol tarafında, çam
kozalağına benzeyen, yapısı itibariyle diğer uzuvlardan fev-
kalade farklı bir organ. Diğer manaya göre ise o; insanın
hakikati, Allah'ın emirlerine karşı muhatap, talep olunan,

cezaya veya azarlanmaya maruz kalan ruhani ve Rabbani bir latife. İnsanlık, bu manadaki kalb ile beden arasındaki alakayı henüz çözememiştir.¹⁴⁹

Allah Resûlü, kalbin insan bedenindeki önemine dikkat çeker: "Dikkat edin! İnsanda bir çiğnem et vardır ki, o sıhhatli olunca bütün ceset de sağlam olur, o fesada yüz tutunca da bütün cesed bozulur gider. Dikkat edin! O kalbdır."¹⁵⁰

Hakikaten de kalb, hastalanınca tedavisi çok zor olan bir latifedir. Dört bir taraftan gelebilecek taarruzlara karşı koruma altına alınmazsa, bağırında onulmaz yaralar açılabilir. Bundan ötürüdür ki Kur'ân bize "Rabb'imiz, bizi hidayete erdirdikten sonra kalblerimizi kaydırma ..." (Ali İmran, 3/8) duasını öğretmekte, Hz. Peygamber de: "Ey kalbleri evirip çeviren Allah'ım, kalbimi dinin üzere tespit eyle."¹⁵¹ duasını sabah-akşam söyleyerek bu çok önemli korunmayı hatırlatmaktadır.

"Kalb; iman, ibadet ve ihsan ruhunun asıl vatanı ve her zamanki otağı. Allah-Kainat-İnsan arasında ince ince akıp duran duyguların yüksek debili bir ırmağı olmasına rağmen, bu cihan paha latifeyi yerinden etmek ve bu ırmağın akışını değiştirmek için onun sayılamayacak kadar da düşmanı vardır. Kasvetten küfre, ucbdan kibre, tul-i emelden hırsa, şehvetten gaflete, menfaatten makam düşkünlüğüne kadar yığın yığın düşman, taarruz vaziyetinde onun zaaf ve boşluklarını kollamaktadır."¹⁵²

"Bütün benliğimiz evvela bundadır. Bunun için idrak

¹⁴⁹ Gazali, İhya, III. 43.

¹⁵⁰ Buhari, İman, 39; Müslim, Müsakat, 107.

¹⁵¹ Tirmizi, Kader, 7; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV. 302.

¹⁵² M. Fethullah Gülen, Kalbin Zümrüt Tepeleri, I. 48.

eden "ben", idrak olunan "ben" in içindedir. Ben ruhuma, cismime, aklıma, irademe bundan geçerim. Bu sanki ruhumuzun bir gözüdür. Basiret bunun nazarı, akıl bunun ruhu, irade bunun kuvvetidir. Bunu ruhumuzun kendisi de kabul edenler çoktur. Lisanımızda biz buna yine kalb deriz. Kalbe, gönül de denilir. "Gönlümden geçti" dediğimiz zaman da "kalbimden geçti", "zihnimden geçti" "aklımdan geçti" dediğimiz zaman da hep aynı manayı kastederiz. Bununla beraber kalb ile gönül farklı kullandığımız da olur. Mesela, "kalbin çürük" deriz de aynı manada "gönlün çürük" demeyiz. Bazen yürek kelimesini de bu manada kullandığımız olur ki yürekli adam, şecaatli, kuvvet-i kalb sahibi adam demektir.¹⁵³

"Kalb, Allah ile aralarındaki bağı, O'na yakın olmanın rahatlığını, O'nun yanında ve koruması altında olduğunu hissedince huzura erer. Yalnızlığın kalaklarından, yol şaşkınlığından kurtulur. Yaratılışın, başlangıç ve sonun ne olduğunu kavramakla sükunete erer. Allah'ı anmakla kalbin itminana ermesi meselesi öyle derin bir hakikattir ki onu, iman neşvesi ile kalbleri doymuş olanlar ancak anlayabilirler. Bilmeyenlere, kelimelerle bunu ifade etmek imkansız gibidir. Çünkü o, kelimelerle aktarılamaz. O, kalbe akan bir duygudur. Kalb, onunla huzur bulur. İtminanı ve emniyeti bizzat hisseder. Ve işte o zaman bilir ki o, yalnız değildir, çevresindekiler ona dost ve arkadaşdır. Zira etrafındaki her şey, Allah'ın sanatıdır ve O'nun himayesindedir."¹⁵⁴

Fakat her inanan gönül, itminana erecek diye de bir şart

¹⁵³ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, I. 210.

¹⁵⁴ Kutup, Fi Zilâl, a. y.

yoktur. Şeytan, birçok inançlı kalbe sataşır, vesvese verir, yoldan çıkarmaya, kendisi gibi onların da sapkınlardan olmalarına gayret gösterir. Konuyla alakalı şu hadise gayet manidardır: Peygamberimizin arkadaşlarından Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Amr ile karşılaşır. Ona "Allah'ın kitabında, sana en çok ümit veren âyet hangisidir?" diye sorar. O da: "Ey nefislerini (kötüye kullanarak) israf eden kullarım, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin..." âyetidir" der. O zaman Abdullah b. Abbas: "Bana göre ise: "İbrahim de bir zaman, "Rabb'im, ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster," demişti. (Allah) "İnanmadın mı?" dedi. İbrahim: "Tabii ki (inandım). Fakat itminana ereyim diye (görmek istiyorum)" dedi..." âyetidir. Çünkü burada Allah Teala, İbrahim (aleyhisselâm)'ın "tabii ki" sözünden razı olmuştur. Bu (yaratma mevzuu) ise, insanların akıllarına gelebilecek ve şeytanın da vesvesede bulunabileceği bir meseledir."¹⁵⁵ demiştir.

Öyle kalbler de vardır ki maraza müpteladır, hastadır. "Maraz; insanın normal halinden çıkışıdır. Bedene ait olanı da vardır, ahlak bozukluğu olarak ifade edileni de. İkincisi; cehalet, korkaklık, cimrilik, nifak gibi şeylerdir."¹⁵⁶

Evet kalb sıhhati, selameti, temizliği esastır. Gönüllerin şüpheden, nifaktan, küfürden ve benzeri rahatsızlıklardan arınmış olması, kalbin temizlik ve paklığını gösterir. Kalbi arızalı bir insanın hidayet üzere olması pek zordur: "..Allah, birini şaşırtmak isterse, sen onun için Allah'a karşı hiçbir şey yapamazsın. Onlar, Allah'ın kalblerini temizlemek istemediği kimselerdir. Onlar için dünyada bir rezillik,

¹⁵⁵ İbn Kesir, Tefsir, I. 467.

¹⁵⁶ Ragıb, Müfredat, m-r-d mad.

ahirette de büyük bir azap vardır."(Maide, 5/41) âyetinde de belirtildiği gibi, kalbleri itibariyle bu nezahat ve tahareti elde edemeyenler, dalalet vadilerinde dolaşır dururlar.

Bazı kalbler de vardır ki mühürlüdür. Gaybe imanda ve marifetullahta, bu kalbi sezip tanıyabilme çok önemlidir. Her şeyi bu kalb ile duyup hissedip, sonra da bundan gafil olanlar, bunu mülâhaza edemeyenler, din hususunda putperestlikten ve gözleri önündeki cismaniyete tapmaktan ileri geçemezler. Mühürlü kalbler işte bunlardır.

Kalbler, günahlarla devamlı içli dışlı olursa, pas tutmuş aynalar gibi körleşir, kirlenir, kararır, artık duymaz, hissetmez, görmez ve göstermez olur. Efendimiz: "Mümin, bir günah işlediğinde kalbinde bir siyah nokta meydana gelir. Eğer tevbe eder, çekinir, istiğfar ederse kalbi yine parlar. Döner tekrar işlerse, kalbinin kiri artar. İşte, Allah'ın kitabında "Hayır, bilakis, kazandıklarından ötürü kalbleri paslandı." diye zikrettiği pas budur."

Kalb, dört bir taraftan içine oklar yağdırılan bir hedef; içine muhtelif suretlerin düştüğü bir ayna; pek çok nehrin akıp akıp kendisine boşaldığı bir göldür. Evet kalb, melek ve şeytan tarafından bir o tarafa, bir bu tarafa çekilip durmakta, devamlı ırgalanmaktadır. Bu açıdan o, bütün hayırlara yataklık yapabileceği gibi, akla gelen bütün dürtülere de geçiş izni vermeye müsaittir. Allah Resûlü'nün ifadeleri içerisinde: "Kalbe, iki yönden baskı gelir. Birisi melektendir; hayrı vaad, hakkı tasdiktir. Kalbinde bunu bulan, bilir ki bu Allah'dandır. (Bundan dolayı) Allah'a hamdetsin. Diğer baskı da düşman (olan şeytan) dandır; şerri teşvik, hakkı yalanlama, hayırdan alıkoyma (gibi şeyler) dir. Kim

de bunu hissederse hemen o Şeytan-ı racimden Allah'a sığinsın." buyurmuş ve: "Muhakkak ki Şeytan, sizi fakirlikle korkutur, çirkinliği emreder." âyetini okumuştur.¹⁵⁷

Hasılı; kalbin sıhhatli ve selim olması, her Müslümanın yakalaması gereken bir hedefidir. Bu hedefe ulaşmak için lazım gelen Şeyleri yapmak, bir Müslüman için en önemli vazifeler cümlesindedir.

---

¹⁵⁷ Tirmizi, Kitabı Tefsiri'l-Kur'ân 2.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ŞEYTANIN İBADET HAYATIMIZA TESİRİ

ŞEYTANIN İBADET HAYATIMIZA TESİRİ

Bir tarafta bir ömür boyu Allah'a kulluk vazifesini yerine getirmek yükümlülüğündeki biz Müslümanlar; diğer tarafta ise ömrümüz boyunca bizi bu yoldan çevirmeye çalışan/çalışacak olan aktif ve aksiyon içerisindeki şeytan ve yandaşları. Bir taraftan bu şeytanı ve yardımcılarını alt etme, diğer taraftan ibadetlerin az da olsa var olan zorluğunu aşım hakiki insanlık ufkunu yakalama. Allah'ın "Ey insanlar, sizi de, sizden öncekileri de yaratan Rabbinize ibadet edin."(Bakara, 2/21) emrinin yanında, şeytanın bütün yandaşlarıyla beraber binbir entrikaları ve insanı yoldan çıkarma faaliyetleri. Ve bunların hepsini birden içine alan yaratılış gayesi ve imtihan sırrı. Evet, bunların hepsi birer realitedir. Fakat aşılmayacak, altından kalkılamayacak şeyler de değildir. Allah Teala, hiç kimseye taşıyamayacağı yükü yüklemeyeceğine göre O'nun bizden istedikleri, bizim üstesinden gelebileceğimiz şeyler olmalıdır.

İbadetlere devam etme ve bu hususta ısrarlı olma,

Müslümanlara bir hayli yardımcı olacak vesilelerdir. Zira "Mümin, yolculukta devesini yordığı gibi ibadet ve taatle de şeytanlarını yıpratır, mecalsiz bırakır."¹⁵⁸ Böylelikle, şeytanların insan üzerindeki tesirleri azalır, telkinleri makes bulmaz. Tabir-i diğerle, insan ibadet eder, şeytanın şerrinden korunur. Şeytanın şerrinden korunduğça da daha çok ve daha şuurulu olarak ibadetlerini yerine getirir. İbadet, şeytandan uzaklaşmayı; şeytandan uzaklaşma, ibadeti netice verir. İşte bu, bir doğurgan döngüdür. Bunun tam tersi de olabilir. İnsan, ibadetlerinde gevşeklik gösterir, Allah'a kulluğun kendine has zorluğunu bir türlü aşamaz. Aşamayınca da şeytanın üzerindeki baskısı artar, vesvese ve aldatmaya yol bulur. Güçlü şeytana ibadetlerle mukavemet edemeyen insan da ona yenilir. Günahlarda ısrar, haramlardan sakınmama, şeytanın kuvvetli hale gelmesi; ibadet yoksunu insanın da bu kısır döngü içerisinde eriyip gitmesi demektir. İbadetlerden uzaklaşma, şeytanın avucuna düşmenin; şeytanın oyuncağı hale gelme de, ibadetten soğumanın sonuçlarıdır. Bu konuyu ihtar sadedinde Yüce Rab-bimiz: "Sizden biriniz arzu eder mi ki kendisinin, altından ırmaklar akan, içinde her çeşit meyvesi bulunan, hurmalardan ve üzümlerden oluşmuş bir bahçesi olsun, kendisinin üstüne tam ihtiyarlığın çöktüğü, aciz (elleri ermez, güçleri yetmez) yavrucuklarının da olduğu bir sırada aniden ateşli bir kasırga gelsin de o bahçe yansın kül olsun? Allah düşünesiniz diye âyetleri böyle açıklıyor." (Bakara, 2/266)

Bir gün Hz. Ömer, arkadaşlarına bu âyeti okumuş, sonra da "Bu âyet hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sormuş-

¹⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II. 380.

tu. Oradakiler: "Allah en iyi bilendir." dediler. Bu cevaptan hoşlanmayan Ömer: "Biliyoruz, yahut bilmiyoruz deyin." dedi. İbn Abbas: "Ey Müminlerin Halifesi! Benim gönlümde o âyet hakkında bir bilgi var." deyince Ömer (radıyallâhu anh) de ona: "Kardeşimin oğlu! Kendini hor görmeden onu söyle." dedi. İbn Abbas: "Bir amel için misal yapılmıştır." dedi. Hz. Ömer: "Hangi amel için?" diye sordu. İbn Abbas: "Bir amel için" dedi. Hz. Ömer: "Aziz ve Celil olan Allah'ın taatiyle amel eden zengin bir adam için ki sonra Allah o adama şeytanı yolladı, o da günahlara daldı. Neticede de Allah, o adamın iyi amellerini zayı etti." dedi.¹⁵⁹

Şeytanın insan üzerine en fazla düştüğü anlar, ibadet anlarıdır. Bu açıdan insan, ibadet esnasında bir yandan onun bütün rükünlerini kamil manada yerine getirmeye çalışırken diğer taraftan da şeytanla uğraşmak zorunda kalır. Bu zor işte başarılı olabilmış insanlar ise yaratılış gayelerine uygun bir hayat çizgisi takip ediyorlar demektir.

a- Namaz

Namaz, insanın kulluğu adına yapacağı ibadetlerin en önemlilerindendir. İman ile namaz ikiz kardeş gibidirler. Birbirlerine işte o kadar yakın ve benzerdirler. Şeytan, namazın içindeki secde ile imtihan olmuş, emre muhalefet edip sınavı kaybetmiştir.

İbadetlerde esas olan, ibadet esnasında yapılan bazı hareket ve şekillerin arkasındaki ruhu yakalamaktır. Allah'a kulluk bilinciyle işin özünü elde etmeye çalışma, ciddi ve

¹⁵⁹ Buhari, Kitabü't-Tefsir, 43.

saygılı olmadır. İbadetler, folklora dönmemelı, ruh Şekle fe-
da edılmemelıdır. İhsan Őuurunu yakalama esas olmalıdır. Allah Resũlũ'nũn ifadeleri iĀerisinde: "İhsan; senin gŕrũyor
gibi Allah'a ibadet etmendır, her ne kadar sen O'nu gŕre-
miyorsan da O, seni gŕrũp durmaktadır."¹⁶⁰ İŞte o zaman
işin ruhu kavranmıŐ, ibadetler kamil manada eda edilme
sũrecine girmıŐ demektir. Bŕyle bir seviyeyi yakalayan in-
san, Şeker-Őerbet yudumluyor gibi ibadetleriyle manevi
zevklere ererken, ŕbũr tarafta hafakandan hafakana giren,
hezeyanlar iĀinde kıvranan, Āıldırın birisi vardır; Şeytan.

Hz. Peygamber: "Âdemoğlu secde âyetini okuyup da
secdeye kapanınca, Şeytan bir kŕŐeye Āekilir, ağlar ve der
ki "Vah bana! Âdemoğlu secde ile emrolundu, secde etti
(kazandı). Ona cennet var. Ben de secde ile emrolundum,
yapmamakta direttim, benim iĀin ise ateş (var.)"¹⁶¹ buyur-
muŐtur.

Şeytan, her ne kadar pişman gibi gŕzũkse de, geri adımı
atmamıŐ, yaptığı yanlışlığı affettirecek bir tevbe de etme-
miştir. Aksine o hala, secde emrini yerine getiren insanlara
sataŐıp durmakta, onların da kendisi gibi âsi ve sapkın ol-
malarını iĀin ĀalıŐmaktadır.

Şeytan, en gũĀlũ silahını sayılan vesveseyi abdest anında
kullanır. Abdest alırken tam yıkanmadığı vehmiyle defalar-
ca ellerini ayaklarını yıkayanlar, bu tip vesveseye tutulan-
lardır. Bir hadiste, abdest suyu vesilesiyle insana vesvese
vermeye ĀalıŐan "velehân" adlı Şeytandan sakınılması em-
rolunmuŐtur.¹⁶² Bu hal, aynı zamanda suyun israf edilmesi-

¹⁶⁰ Buhari, İman, 37; Mũslim, İman, 57.

¹⁶¹ Mũslim, İman, 133.

¹⁶² Ahmed b. Hanbel, Mũsned, V. 136.

ne de sebebiyet verir. Efendimiz: "Abdest alırken suyu fazlaca kullanmada hiçbir hayır yoktur. Zira o, şeytandır."¹⁶³ demiştir.

Abdest ile alakalı vesvese, namazda da devam eder. Şeytan, kişiye abdestinin bozulduğunu vehmettirir. O şahıs, namazının sıhhatinden kuşku duymaya başlar. Bu şüpheleri onun namazdaki konsantresini olumsuz etkiler. Şeytanın istediği de budur. Allah Resûlü: "Sizden biriniz namazdayken şeytan ona gelir ve onu bir adamın, hayvanını yakaladığı gibi kısıvrak yakalayır. Sonra o kişinin kalçaları arasından yellenme gibi bir his verir. Biriniz böyle bir durumla karşılaşır, kesin bir ses veya koku duymadıkça namazından ayrılmasın, ondan kuşkulanasın."¹⁶⁴ derken bu olumsuz etkiye değinmiş olmaktadır.

Ayrıca bir ses işitilmediği veya bir koku duyulmadığı müddetçe namazdan ayrılmamayla alâkalı birçok hadis nakledilmiştir.¹⁶⁵

Namaz, insanın, kendi dar ve sınırlı buudlarından çıkarak, sonsuza açılmasıdır. Allah Teala'ya en yakın olunan vakit, namaz vakti, namazın içinde O'na en yakın olunan hal de secde halidir. Allah Resûlü: "Kulun, Rabb'ine en yakın olduğu an secde anıdır. O vakitte duayı çokça yapın." buyurmuşlardır. İnsanın Allah'a olan yakınlığının göstergesi olan namaz, insanı günaha girmekten ve kötülük yapmaktan meneder: "Gerçekten de namaz, kötü ve iğrenç şeylerden alıkor."(Ankebut, 29/45) Kamil manada namazını kı-

¹⁶³ Ali el-Müttakî, Kenz, IX. 26260.

¹⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II. 330.

¹⁶⁵ Buhari, Hayz, 98-99; Vudu, 4-34; Büyü, 5; Ebu Davud, Taharet, 67; Nesai Taharet, 114.

lan bir insan, günün diğer vakitlerinde de namazın kendisinde meydana getirdiği Allah'a yakınlık hissiyle yaşar. Günahlarla karşı karşıya kaldığında, vicdanının baskısı, günah işlemesine fırsat vermez. Bütün bunlar ise, şeytanı çileden çıkaran şeylerdir. Bundan ötürü de o, namazda insanı hiç boş bırakmaz. Efendimiz: "Ezan okunduğunda şeytan, arkasını döner kaçır, (bu esnada) yellenir. Ezan bitince geriye döner. Kamet getirilince tekrar çeker gider, o da bitince bir daha döner gelir. İnsan ile kalbi arasına hatıra sokuşturur. "Şunu da hatırla, şunu da hatırla" der durur. Artık insan öyle bir hale gelir ki üç rekat mı dört rekat mı kıldığını bilemez olur. (Sizden biriniz) Üç mü dört mü kıldığını bilemezse sehiv secdesi yapsın."¹⁶⁶ diyerek bu meseleye dikkatlerimizi çekmiştir.

Şeytan, cemaatle namaz kılan insanlara yaklaşır. Aralarında bir boşluk bulursa hemen oraya girer ve onlara musallat olur. Hz. Peygamber bu meseleyi de ihtar etmiş: "Safları sağlam yapın. Çünkü şeytan boşluğa gelir dikilir."¹⁶⁷ demiştir. Başka bir rivayette de: "Safları sapasağlam yapın, omuzlarınızı tam hizalayın, boşlukları doldurun, kardeşlerinizin ellerine karşı yumuşak davranın, (birisi cemaate geldiğinde safa girebilmesi için saftakilerin omuzlarını yumuşatıp geçişe müsaade etmeleri) şeytanın gelip dolduracağı boşluklar bırakmayın. Kim bir saftaki boşluğu doldurursa Allah da onu rahmetine erdirir. Kim de safta kopukluk meydana getirirse, Allah onunla olan bağını koparır."¹⁶⁸ buyurmuştur.

Namaz, Allah'a boyun eğmenin adeta sembolüdür. Bu

¹⁶⁶ Buhari, Bedü'l-Halk, 11.

¹⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III. 154.

¹⁶⁸ Ebu Davud, Salat, 2.

açından elden geldiğince titizlikle, ciddiyetle ve saygıyla yerine getirilmelidir. Dikkatlice kılınan namaz, şeytanın namaz anında elde edebileceği fırsatların önünü keser. Bundan ötürü onun en sevmediği şeylerden biri de, tastamam eda edilen namazdır. O insana sokulur, konsantrasyonunu bozacak şeyler aklına getirir, onu namaz harici duygu ve düşüncelere meylettirir. Kalbî huzurunu kaybeden insan, bir de sağa sola bakmaya başlarsa işte o zaman, şeytan onun namazından bir şeyler kapıp götürmüş demektir. Hz. Aişe diyor ki: "Ben Allah Resûlü'ne, insanın namazda başını sağa sola döndürmesini sordum. Bana: "O, şeytanın sizin namazınızdan süratle kapıp aşırmasıdır (ihtilas.)" diye cevap verdi."¹⁶⁹

Namaz kılan kişi, başını sağa sola çevirirse şeytan, o anda onu yenmiş ve ibadet dışı şeylerle onu meşgul etmiş olur. Böyle bir durumda o, ya unuttur ya da kalbî huzurunu yitirdiğinden namazını karıştırır. Başı sağa-sola çevirme, hoş görülmeleyen bir davranış olduğundan şeytana nispet edilmiştir. Fıkhen de bu davranış mekruhtur. Tıybi: "Bu baş döndürmeden murad, huşûun gitmesidir. Bu işin çirkinliğini tasvir için "şeytanın kapıp götürmesi" diye mecazen ifade edilmiştir. Namaz kılan kimse, o anda Rabb'ine münacaat etmektedir, O'na sığınmıştır, Rabb'i de ona yönelmiştir. İşte bu anda şeytan, insanın bu durumunu bozmak için pusuda hazır bekler. Kul, sağa-sola bakınca beklediği fırsatı yakalamış olur, namazın faziletlerinden güç yetirebildiğini kapar götürür." İbn Bezîze de: "Namazda sağa-sola dönme şeytana izafe edilmiştir. Çünkü bu davranış, Allah'a teveccüh

¹⁶⁹ Buhari, Bed'ü'l-Halk, 11.

mülâhazalarından bir kesinti ve bir kopukluktur." demiştir.¹⁷⁰

Bir kudî hadiste, Allah ile kul arasındaki, namaza ait münasebet ve paylaşım anlatılır. Ebu Hüreyre, Hz. Peygamber'i şöyle derken iştirmiştir: "Allah şöyle buyurdu: "Namazı kendimle kulum arasında ikiye böldüm. Yarısı benim yarısı kulumundur." Kul: "Alemlerin Rabb'i Allah'a hamdolsun." dediğinde Allah Teala: "Kulum bana hamd etti." der. Kul: "(Rabb'im) Rahmandır Rahimdir." dediği zaman, Allah: "Kulum beni övdü." der. Kul: "O, din (ceza) gününün sahibidir." dediğinde Allah: "Kulum beni yüceltti, buraya kadar benimdir." der. Kul: "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım dileniriz." dediğinde Allah: "Bu, kulumla benim aramdadır." der. Kul: "Bizi doğru yola hidayet eyle, o, kendisine nimetler ihsan ettiklerinin yoluna, kendilerine gadap olunmuşların ve sapmışların yoluna değil." dediğinde ise Allah: "Bu, tamamen kuluma aittir, kuluma isteği her şey vardır."¹⁷¹

İşte insan, kamil manada namazını eda ettiğinde, Rabb'i ile arasında böylesine güçlü bir bağ kurmuş olur. Onun bu fevkalade mertebesini gören şeytanın ise rahat durmaya çağı bellidir. Bu yüzden o, namaza duran her insana ilişir. Hatta bir defasında, Hz. Peygamber'e de ilişmek istemiştir. Hadiseyi, Ebu Hüreyre hazretleri: "Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Bu gece şeytan, namazımı bozmak için musallat oldu. Fakat Allah bana, onu yenmeyi lütfetti..." dedi"¹⁷² şeklinde ifade eder.

¹⁷⁰ Aynı, a.g.e. V. 51.

¹⁷¹ Müslim, Salat, 38-40; Ebu Davud, Salat, 132.

¹⁷² Buhari, Salat, 75; Müslim, Mesacid, 39.

Efendimizin arkadaşlarından Ebu Ravh diyor ki: "Resûlullah bize bir namaz kıldırdı. O namazında Rum Sûresi'ni okudu. Sûrenin bazı yerlerinde yanıldı. Namazını bitirince: "Namaza bazı insanlar abdestsiz geldiğinden (abdestlerini iyi almadıklarından) ötürü, şeytan bize bazı yerleri karıştırttı. (Öyleyse) namaza gelirken abdesti tastamam alın." buyurdu."¹⁷³

Evet şeytan, büyük küçük demeden namaz kılan her insana sokulur, onları vurmak, dini hayatlarını felç etmek ister. Onun bu yıkım faaliyetleri namaz sonunda yapılan tesbihatta da devam eder: "İki haslet vardır ki, onları muhafaza eden her Müslüman, mutlaka cennete girer, (aslında) bu iki haslet kolaydır ama bunlarla amel edenlerin sayısı azdır. (Kişi) Her namazın sonunda on defa sübhanallah, on defa elhamdülillah, on defa da Allahüekber¹⁷⁴ der. Bunların hepsi dil ile yüz elli eder ama onlar(ın sayısı) mizanda bin beşyüzdür. İkinci haslet ise; yatağına girip uzanınca otuz dört defa Allahüekber, otuz üçer defa Elhamdülillah ve Sübhanallah der. Bütün bunlar dille söylenince yüz eder ama mizanda bin (kıymetinde)dir." dedi. Abdullah b. Amr diyor ki: "Ben Resûlullah'ı eliyle sayarken gördüm." Ashab: "Ya Resûlallah, bunlar nasıl bu kadar kolay olur da yapanlarının sayısı az olur?" dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü: "Şeytan uyku vaktinde gelir, bunları söyletmeden onu uyutur. O kişiye namaz vaktinde gelir, daha tesbihatını yapmadan bir ihtiyacını hatırlattırır, (o da tesbih çekmeyi bırakıp kalkar gider.)"¹⁷⁵

¹⁷³ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III. 471.

¹⁷⁴ Buhari, Ezan, 155; Müslim, Zikir, 81.

¹⁷⁵ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II. 161-205; Ebu Davud, Edeb, 109.

Şeytan, insanı namaza yaklaştırmama hususunda, çok sinsice hareket etmektedir. Mesela gece kalkıp namaz kılmaya niyet eden birine daha uykusunda tebelleş olur: "Sizden biriniz uyuduğunda, şeytan, onun ense köküne üç düğüm atar. Her bir düğüm üzerine (eliyle) vurur ve: "Sana uzun bir gece var, uyu." der. O, uyanıp da Allah'ı anınca, düğümlerden biri çözülür. Abdest alınca bir düğüm daha ve nihayet namaz kılınca da üçüncü düğüm çözülür. O, artık içi rahat, gönlü hoş ve neşeli bir şekilde sabaha erer, aksi olursa içi kirli ve tembel olarak sabahlar."¹⁷⁶ buyurulmuştur.

Beydavi, insanın ense köküne şeytanın düğüm atmasını açıklarken: "Bu türlü söylem, şeytanın uykuyu insana süslemesinden ve ona uykuyu sevdirmesinden mecazdır. Düğümlerin üç tane olması da; şeytanın, zikrullahı, abdeste ve namaza karşı olmasından ve bu üç ibadetten, üç iğfal ile alıkoymasından dolayıdır." der. Aliyyü'l-Kâri, hadiste bizzat ense kökünün seçilmesi hakkında: "Burası, insanın değişik vehimlere girdiği ve bu vehimlerine tasarruf imkanını verdiği mahaldir. Hakikaten de insanın, ruhi latifeleri içerisinde burası kadar şeytanın süslemelerine karşı zayıf, onun davetine çabucak icabet eden bir başka melekesi yoktur." demektedir. Tîbî de atılan düğümler hakkında: "Şeytanın gaflet ehlini ağırlaştırması ve bunları sanki bağlamış gibi hareketten alıkoymasındır." demiştir. Ayrıca şeytanın attığı bu düğümleri, büyücünün attığı düğümler gibi hakikata yoranlar da vardır.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Buhari, Bedü'l-Halk, 11.

¹⁷⁷ Kari, Mirkat, III. 295.

Kamil Miras, bu düğümlerin sihir ve efsun ile alakalı olabileceğini ifade ederek şöyle demiştir: "Beşer tarihi ile başlayan bu sihir ve efsun alışkanlığı, her asrın toplumunda çok zararlı etkiler yapmış ve gerçekten de kendisinden Allah'a sığınılacak bir hal almıştır. Hele dua ile bunu ayırt edemeyen saf kalbler üzerindeki tesiri daha derin ve daha tehlikelidir. En garibi de şudur ki, ilim ve fennin doruğa ulaştığı bu yirminci asırda, cahil kavimler şöyle dursun, medenî milletler arasında bile bu uğursuz alışkanlığın eski zamanlardaki zindeliği ile yaşadığını teessürle görüyoruz. Binaenaleyh Ebu Hüreyre'nin bu hadisindeki ukdeyi, "Kalbin ukdesinden, azim ve iradenin felce uğramasından ibarettir." diye tefsir eden alimler isabet etmişlerdir. Güya şeytan, tehecüde kalkmak iştiyakında bulunan müminin gönlüne: "Yat yat! Daha gecen uzundur." diye vesvese ve endişe bırakarak onu gece namazından alıkoymuş oluyor."¹⁷⁸

Şeytanın onca uğraşmasına rağmen, insan kalkıp namaz kılabilirdi ise bu, Allah'ın ona olan bir lütfudur. O, gecesini namazıyla aydınlatmıştır. Rabb'inin rızasına uygun olarak sabahlamıştır. Mutlu ve memnundur. Bunun tam aksi ise, başına tebelleş olan şeytandan kendisini kurtaramamanın, attığı düğümleri çözememenin neticesidir ki uyuşuktur, tembeldir, vicdanen huzursuz ve mutsuzdur.

Yukarıdaki hadiste anlatılan gece boyunca uyuyup hiç namaz kılmadıklarından dolayı, gönülleri puslu, huzursuz olarak sabahlayanlar, gece ibadetine kalkmak niyetiyle yatanlar değildir. Gece uyanmak niyetiyle yatıp da uyanamayanlar buna dahil değillerdir. Onlar uyanamamaları bile,

¹⁷⁸ Kamil Miras, Tecrid, IV. 159.

sanki kalkmışlar gibi sevap kazanırlar. Allah Resûlü: "Bir mümin kul, gecenin bir saatinde kalkıp da gece namazı kılmaya kalben niyet etmiş iken o saatte uyur kalırsa, onun bu uykusu, Allah'ın kendisine ihsan ettiği bir sadakası olur. Aynı zamanda amel defterine niyet ettiği namazın sevabı yazılır."¹⁷⁹ buyurmuştur. Onun için insan, kendisini her gece kalkmaya programlamalıdır.

O, insanları namazdan alıkoymak için boyun köklerine düğüm attığı gibi bazen de onların kulaklarına işer. Bir gün Efendimizin yanında birisi anılmış: "Bu adam sabaha kadar uyur, namaza da kalkmaz." denilmişti. Bunun üzerine Resûlüllah: "O, şeytanın kulağına işediği birisidir."¹⁸⁰ dedi.

Ebu Cafer Tahavi: "Buradaki uykudan kastedilen, Allah Teala'nın farz kıldığı yatsı namazından alıkoyan uykudur. Zaten Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) kaçırabileceği endişesiyle yatsıdan önce uyumayı hoş karşılamamıştır. Namazı zayi etme Allah'ın emrine ters, şeytanın da istediği bir şeydir. Bu işeme fiili, şeytana nispet edilmiştir. Zira namaz gibi önemli bir ibadetin yerine getirilmemesi onun en çok hoşlandığı şeydir. "İşedi" denilmesine gelince; "Uyuyana yapılabilecek en kötü işi yaptı." demektir. Yoksa gerçekten onun kulağını hela gibi kullandı demek değildir. Bu, anlamı misal veya mecaz yoluyla ifade etmektir."¹⁸¹ demiştir. Kadı İyaz ve Kurtubi gibi zatlar da hadisin manasını hakikate yormuşlardır.¹⁸²

İnsan, bazen erken yatıp gece kalkar ve yatsı namazı-

¹⁷⁹ El-Farisi, El-İhsan, VI. 2588.

¹⁸⁰ Buhari, Bedül-Halk, 11; Teheccüd, 13; Müslim, Müsafirin, 205.

¹⁸¹ Tahavi, Şerhu Müşkili'l-Asar, X. 144.

¹⁸² Nevevi, a.g.e. VI. 310; Miras, Tecrid, VIII. 111.

nı eda eder. Bazen yatsı namazını kılmış olur ama, gece namazı kılmak için uyanır. Ya da güneş doğmadan önce uyanıp sabah namazını eda eder. Bu açıdan, hadiste ifade edilen uykuyu, bu üç namazdan veya herhangi birinden alıkoyan uyku şeklinde anlamak hem daha uygun olur, hem de manayı daraltmamak adına önem arz eder. Hadiste ifade edilen mana, mecazi de olsa hakiki de olsa, bir realiteyi ihtar etmektedir ki o da, şeytanın, insanla devamlı uğraşıp durduğudur. O, insanın uyanırken de peşini bırakmaz, uyurken de; ağlarken de onun mahvına çalışır, gülerken de.

Sabah namazını vaktinde kılamama ihtimali, yatsı namazını eda edememe ihtimalinden daha fazladır. İnsanlar gece istirahat için odalarına, çoğunlukla yatsı namazlarını kılmış olarak çekilirler. Vakti girince uyanmak ve hazırlanmak gereken namaz, sabah namazıdır. Bundan ötürü o, ayrı bir özen ister. Ebu Hüreyre: "Resûlullah Hayber Gazvesi'nden dönerken, bütün gece yürüdü, uykusu gelince de dinlenmek için mola verdi. Bilal'e: "Sen bizim için geceyi gözetle (gece uyuma da bizi sabah namazına kaldır.)" dedi. Hz. Bilal, uyumamak için bir müddet oyalandı. Bu arada Allah Resûlü ve ashabı uyumuşlardı. Bilal (radıyallâhu anh), vakit yaklaşınca, doğu tarafına yönelerek oturdu, bineğine yaslandı, o haldeyken gözleri yavaş yavaş kapandı. Güneşin sıcaklığı yüzlerine vuruncaya kadar ne Bilal, ne Hz. Peygamber, ne de ashabdan birisi uyanabilmişti. İlk önce Allah Resûlü ürpertiyle uyandı: "Ey Bilal (ne oldu sana)!" dedi. Bilal: "Ya Resûlallah, sizi tutan şey (uyku) beni de tuttu." dedi. Hz. Peygamber: "Herkes kendi bineği-

ni tutup bir miktar yürüsün. Zira burası şeytanın yanımıza geldiği bir yerdir." dedi. Sonra su istedi, abdest alıp sabah namazını kıldırıldı. Arkasından da: "Kim namazını unutursa, hatırladığı zaman hemen kılsın. Çünkü Allah: "Beni anmak için namazı tastamam eda et." buyurmuştur." dedi.¹⁸³

Bir gazadan dönülüyordu. Herkes aşırı derecede yorgun ve bitkindi. İçlerinde yaralıları vardı. Gece boyunca da yürünmüş, yorgunluk iyiden iyiye artmıştı. Herkesin uykusu gelince Hz. Peygamber, müsait bir yerde konaklamış, mola vermişti. Mola vermişti ama birkaç saat sonra sabah namazı vakti girecekti. Efendimiz, namazı vaktinde eda edemedi endişelenmiş, kaçırmamak için Hz. Bilal'i görevlendirmişti. Bu, o an için alınabilecek tedbiri almaktır. Fakat buna rağmen, namaz vaktinde kılınamayınca Efendimiz, mola yerini terk etmiş ve namazı kaçırmalarını şeytana nispet etmiştir. Namazı vaktinde eda edememe ile şeytan arasında bir bağ kurmuştur.

Evet, ibadet adına nerede bir kusur, bir kopukluk, bir arıza varsa, orada şeytan tam bir aksiyon içerisinde mevcut ve faal, insanı tepe taklak etmek için bütün fakülteleriyle işin içinde ve aktif demektir.

Bir defasında Hz. Peygamber, kendisine hediye edilen bir ipek gömlekle namaz kılmıştı. Namazını eda ettikten sonra, onu hiç hoşlanmamış bir tavırla üzerinden hızlıca çıkardı ve: "Bu, müttakilere yakışmaz."¹⁸⁴ dedi. Bütün bunlarla O (sallallahu aleyhi ve sellem) namazın ruhu adına bizlere mesaj veriyor, namazda, bizi onun dışına taşıyacak meşgu-

¹⁸³ Müslim, Mesacid, 310; Nesai, Mevakit, 55.

¹⁸⁴ Buhari, Salat, 16; Libas, 12; Müslim, Libas, 23; İbn Mace, Kible, 19.

liyetlerden şiddetle kaçınılması lazım geldiğini ihtar ediyordu. Ne pahasına olursa olsun, Yüce Yaratıcı'ya karşı saygı kaybedilmemeliydi.

Namaz kılan bir insanın önünden geçme de, büyük ihtimalle onun namaza ait titizlik ve saygısını bozacak, dikkatini dağıtacaktır. Onun için, namaz kılanın mekan iyi seçilmelidir. Bazen, insanların önünden geçme ihtimalinin olduğu açık bir mekanda namaz kılma zarureti hasıl olur. "Böyle durumlarda insan, önünden gelip geçene siper olmak üzere bir şey edinmelidir. Buna "sütre" denir ki örtünme ve sakınma manalarına gelir. Sütre, ayakta duran veya oturan insan veya binek gibi her dikili şey olabilir. "Namaz kılan kişinin, önüne elbisesini veya kitabını koymasına bile sütre için yeterlidir."¹⁸⁵ Sütre olmak üzere, dikecek bir çökmek veya koyacak bir şey bulamayan kişi, önüne bir çizgi çizer ki bununla zihnini tek bir yerde toplamış olsun. Kişi böylelikle dikkatini dağıtacak şeylerin kısmen de olsa önünü almış, namaza ait mülahazalardan uzaklaşmamış olur. Sütre, gözlerin sağa sola kaymamasına da yardımcı olur.¹⁸⁶

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): "Sizden biriniz namaz kılıyorken, bir başkasının kendi önünden geçmesine müsaade etmesin, gücü yettiğinde ona engel olsun. Eğer o, hâlâ diretirse o zaman onunla kavga etsin. Çünkü o şeytandır."¹⁸⁷ buyurmuştur. Hadisin bir diğer versiyonunda: "Sizden biriniz sütreye doğru namaz kıldığında ona yaklaşsın ki şeytan onun namazını kesmesin."¹⁸⁸ denmiştir.

¹⁸⁵ Zihni Efendi, Nimet-i İslam.

¹⁸⁶ Zuhayli, El-Fıkhu'l-İslami, I. 752.

¹⁸⁷ Buhari, Salat, 39; Müslim, Salat, 258-260.

¹⁸⁸ Ebu Davud, Salat, 107; Nesai, Kible, 5.

Namaz kılan insanın önünden geçene veya geçmeye çalışana şeytan denmesi mecazdır. Çünkü bu durumdaki bir insan, hayırla uzaktan yakından alâkası olmayan bir iş yapıyor demektir.¹⁸⁹

Namaz kılanın önünden geçen kimse, işaretle veya hoş bir davranışla geçmekten alıkonur. Fakat hadisin zahirinden anlaşılıyor ki geçmek isteyen kimse işaret veya buna benzer şeylerden anlamaz da kendisini menetmek için sertçe çıkışmaktan başka çare kalmazsa nihayet ona da başvurulur. Çünkü bu derece inatlık gösteren kimse olsa olsa bir şeytandır. Resûlüllah burada, işaretten anlamayan inatçıyı, şeytana benzetmiştir. İnatçı kimselere Türkçe’ mizde bile şeytan dendiği bilinen bir şeydir. "Yapı ve karakter itibariyle bozulmuş, tüm iyi ve güzel taraflarını yitirmiş, kötülüğün kölesi olmuş, artık kendisi şeytanın vazifesini yapar hale gelmiş, kısacası şeytanlaşmış insanlara da mecazen şeytan denildiğini bilmekteyiz."¹⁹⁰

Ayrıca Allah Resûlü: "Sizden biriniz namazından şüphelenirse şüpheyi atsın da onu sağlama oturtsun, (namazının tamam olduğuna) kati bilgisi olursa, o zaman iki secde etsin. Eğer namazı tamam idiyse bu secdeler nafîle olur, eğer namazı eksik idiyse, böylece tamamlanmış olur. Bu iki secde, şeytanın burnunun yere sürtülmesidir." buyurmuştur.¹⁹¹

b- Oruç

İbadetlerin altında yatan bir mana da itaattir. Müslüman, kendisini yaratan ve sayısız nimetler veren Yarata-

¹⁸⁹ Nevevi, a.g.e. IV. 471.

¹⁹⁰ Ateş, a.g.e. 198.

¹⁹¹ Ebu Davud, Salat, 190; İbn Mace, İkamet, 132.

cı'sının dediğini yapmak suretiyle O'nun rızasını arayan insandır. Kıskanç şeytan ise, onu bu yoldan çevirmek ister. O, bu işini gerçekleştirebilmek için sadece, kendisinin kaybetme kuşağı olan namaz ve secde ile yetinmez de müminlerin dini hayatları adına neleri varsa hepsine müdahale eder. Onların bütün yollarını sarpa sardırarak ister. Müminin namazıyla uğraştığı gibi orucuyla da uğraşır.

Oruç; imsaktan gün batımına kadar ibadet niyetiyle yemek, içmek ve cinsel münasebetten kendini tutmaktır.¹⁹² Oruca, insanlığın etik yönden büyük bir ihtiyacı ve onun hayata geçirilmesinde birçok faydalar vardır. Nefis, bu mücadele ile güzel ahlak sahibi olur. Onun fenalığa olan hırsları bununla yatışır. Oruç, hayatın lezzetini ve iradenin kıymetini artıran en güzel bir haslettir. Şehveti kırar, nefsanî hevesleri asgariye çeker, azgınlıktan ve çirkin davranışlardan alıkor, dünyaya ait lezzetleri, mevki ve üstünlük davalarını horlar, hayatın lezzetini, kalbin Allah'a meylini artırır.

İnsanları her derde sokan şehvetlerin esası, midesine ve karşı cinse olan düşkünlüğüdür. İnsanın insanlığı da bunlara hakim olmasına bağlıdır. Oruç ise öncelikle bu ikisini kırar, onları atalete iter. Onların zorlamalarını ızdırardan ihtiyara çevirir. Bu kadar çok faydası olan orucun kudsi hadisteki ifadesi ise: "Oruç benim içindir, ecrini de ben veriririm."¹⁹³ şeklindedir. Oruç, insanı savaşta düşmanın saldırılarından koruyan bir kalkandır ki sahibini cehennemden korur. Zira oruç, insanın bayağı arzularının önünü almasına yardımcı olur. Cehennem ise şehvetlerle çevrilidir. Tıp-

¹⁹² Buhari, Savm, 2; Tevhid, 35; Libas, 78; Müslim, Sıyam, 41; İbn Mace, Edeb, 58.

¹⁹³ Buhari, Savm, 2; Tevhid, 35; Müslim, Sıyam, 162, 163.

kı cennetin (başlangıç itibariyle nefse hakimiyet ve ibadet gibi) hoş gitmeyen şeylerle kuşatılmış olması gibi. Yani insan, dünyada, oruç tutarak şehvetini kontrol altına alabilirse, ahirette de kendisini cehennemden korumuş olur. Orucun böyle yapıcı bir faydası vardır. Ramazan ayı bütünüyle oruca ayrılmıştır. Hz. Peygamber: "Ramazan ayı girdiğinde cennetin kapıları açılır, cehennem kapıları kapatılır, şeytanlar da zincirlere vurulur."¹⁹⁴ buyurur. Kadı İyaz: "Hadisin, zahirine ve hakikatına haml edilmesi mümkündür. Cennetin kapılarının açılması, cehennem kapılarının sürmelenmesi, bu ayın girdiğinin ve bu aya verilen değer göstergesidir. Şeytanların sıkı sıkı bağlanması ise onların, müminlere eziyet etmeden alıkondukları manasına gelir. Böyle olmakla beraber mecaz kastolunmuş da olabilir ki, sevabın ve affin çokluğuna işaret manasına gelir. Şeytanların aldatmaları ve eziyetleri öyle azalır ki sanki onlar zincire vurulmuşçasına, hareket sahaları daralmış, tesirleri bazı eşyaya ve bazı insanlara etkiden öteye geçmemeye başlamış demek olur. Bu söylenenleri "Cennet kapıları açılır" sözü desteklemektedir. Bu ifadeden Allah'ın bu ayda, kullarına oruç, teravih namazı, fakirleri görüp gözetme gibi ibadet kapılarını açması ve razı olmadığı birçok fenalıklardan el etek çektiği manaları anlaşılır. Zaten bunlar, cennete girmenin vesileleri hükmündedir."¹⁹⁵ der.

"Cennetin kapılarının açılması" rahmet sağanağından, insanların amel kapılarının kapanmamasından kinayedir. Bu, bazen Hakk'ın hoşnutluğunun her tarafı sarması, bazen

¹⁹⁴ Buhari, Savm, 5; Müslim, Sıyam, 1; Tirmizi, Savm, 1.

¹⁹⁵ Nevevi, a.g.e. VII. 194.

de hüsn-ü kabulü şeklinde tezahür eder. "Cehennem kapılarının sürmelenmesi" ise oruçlu gönüllerin çirkinliklerden korunması, günah ve isyanı çağrıştırıp şehveti kamçılaman dürtülerin kırılması gibi manalardan ibarettir. "Şeytanlar zincirlere vurulur" hadisinin manası hakkında Aliyyü'l-Kari: "Şeytanların azgınları zincirlerle bağlanır demektir, insanların, şeytanların süslemelerinden korunmaları, onların vesveselerini kabule kapanmalarıdır. Oruçla, insanın öfke gibi, kötülüğe meyil gibi cismanî duyguları körelir. Allah'a ibadet gibi insanı taate yönlendiren aklî melekeleri güçlendirir. Bütün bunlar, Ramazanda müşahede edilen şeylerdir. Gerçekten de Ramazan, günahın en az işlendiği, ibadetin en fazla yapıldığı aydır." demektedir.

Bazen "Eğer şeytanlar, Ramazanda zincire vuruluyorsa, o zaman niçin hâlâ insanlar günah işliyorlar?" diye bir soru akla gelebilir. Bu konuda Buhari şarihi Bedreddin el-Ayni şunları söylemiştir: "Bu, orucun şartlarına ve edebine dikkat eden insanlar hakkındadır. Buradaki zincire vurulanlar -yukarıda da ifade edildiği üzere- şeytanların hepsi değil, azgın olanlarıdır. Bundan kastedilen mana ise bu ayda onların yaptıkları kötülüklerde meydana gelen azalmadır. Bu aya mahsus bir şeydir. Bu ayda işlenen günahlar, diğer aylara nispetle daha azdır."¹⁹⁶

"Şeytanlara bukağılar geçirilir." ifadesi hakkında Halimî: "Şeytanlar" dan murad, ihtimal, onların semada, melekelerin sırlarından çalanlarıdır. Bunların Ramazan günlerinde değil de sadece Ramazan gecelerinde bağlanmaları muhtemeldir. Çünkü şeytanların bu kısmı, Kur'ân nazil olur-

¹⁹⁶ Ayni, a.g.e. IX. 22.

ken sır çalmaktan menedilmişlerdir. Bu sözden şeytanların, Müslümanları başka aylarda olduğu gibi adamakıllı bozgunculuk yapamamaları da kastedilmiş olabilir. Zira Müslümanlar Ramazanda oruçla, Kur'ân okumayla ve Allah'ı anmayla meşgul olurlar. Bu gibi şeyler ise şeytanları hayal kırıklığına uğratar. "¹⁹⁷ demiştir.

c- Hacc

Mekanın hangi bölümünde ve hangi zaman diliminde bulunulursa bulunulsun, şeytanlar, hiçbir zaman tesirsiz hale gelmeyeceklerdir. Bunun aksine ihtimal vermek, imtihan sırrının bazı yer ve vakitlerde geçerli olmayacağı fikrini akla getirir ki yanlıştır. İnsan, Kabe'nin içinde veya Allah Resûlü'nün huzurunda oturuyor bile olsa yine ona şeytan bir şeyler fısıldamak, değişik şüphelerle aklını kurcalamak için gelir, başına tebelleş olur. Bu yüzden her yerde onun şerrinden korunmaya çalışmak gerekmektedir. Böyle olmasaydı Hz. Peygamber mescide girerken bile şeytandan Allah'a sığınır mıydı? Bu açıdan bizler, ömrümüz boyunca şeytanla yaka-paça olma durum ve mecburiyetindeyiz.

Bununla beraber bazı zamanlarda ve bazı mukaddes mekanlarda şeytanın ve yandaşlarının tesirleri kırılabilir. Sosyal hayatta karşılaşılan suç oranının Ramazan ayında düşmesi, verilerle sabittir. Bu da "Şeytanlar zincire vurulur." ifadesiyle paralellik arz etmektedir. Anlaşılan o ki imtihan sırrı hiçbir zaman ortadan kalkmayacak, irade ve seçme hürriyeti insanın elinden hiçbir zaman alınmayacaktır.

İnsan, Kabe'de tavaf ederken veya Arafat'ta affa maz-

¹⁹⁷ İbn Hacer, a.g.e. IV. 137; Davudoğlu, a.g.e. VI. 13.

har olabilmek için dikilirken bile şeytanın hücumuna maruz kalabilir. Hacc; belirli bir mekanı, hususi fiillerle, belirli bir zaman diliminde ziyaretir. Ziyaret etmenin manası oraya gitme; hususi mekan Kabe ve Arafat dağı; hususi zaman dilimi; hac ayları ki şevval, zü'l-ka'de ve zü'l-hicce'in ilk on günüdür. Her bir yapılacak fiilin belirli bir vakti vardır. Vakfe için arefe günü fecrin doğuşundan, kurban kesilen günün sabahına kadar ki zaman dilimi gibi. Belirli fiile gelince o da; hacc niyetiyle belli mekanlara ihramlı olarak gitmektir.¹⁹⁸

Haccın vaciplerinden biri de şeytan taşlamaktır. Ziyaret tavafından sonra Mina'ya dönülür ve cemrelere taş atmak için üç gün kalınır. Taş atma günlerinde Mina'dan başka bir yerde kalmak mekruhtur. Bayramın ikinci gününde güneş zeval vaktine gelince Mescid-i Hayf'ın yakınındaki birinci cemreden başlanarak cemrelerin üçüne de yedişer taş atılır. Sonra da Cemretü'l-Akabe'ye gidilir orada da şeytan taşlanır. Kurban Bayramı'nın üçüncü gününde yine zevalden sonra belirtilen şekilde cemrelere taş atılır.¹⁹⁹

Şeytan taşlamanın hikmeti olarak Hz. Peygamber şöyle bir olay zikreder. Cebrail, İbrahim (aleyhisselâm)'i Cemretü'l-Akabe vadisine götürmüştü. Burada şeytan ona gözükte. İbrahim de ona yedi taş attı. Şeytan o taşların tesiriyle toprağa gömüldü. Hz. İbrahim sonra Cemretü'l-Vüstâ'ya geldi. Şeytan burada da ona göründü. Burada da ona yedi taş atınca o yine toprağa battı. Cemretü'l-Kusvâ'ya varınca aynı hadise tekrarlandı.

Hz. İbrahim, oğlunu Allah'ın emri doğrultusunda kesme-

¹⁹⁸ Zuhayli, a.g.e. III. 8.

¹⁹⁹ Zihni Efendi, Nimet-i İslam, 627.

ye götürürken de şeytan ona bir insan şeklinde gözükmiştir. O'nu Allah'ın emrinden alıkoymak için bir şeyler fısıldamıştır. Onu kandıramayınca oğluna sataşmış, aradığını onda da bulamayınca bu defa Hz. Hacer'e yönelmiş, hiç olmazsa onu kuşkulandırmak istemiştir. Onu da aldatamadığı için eli boş, kin ve nefret içerisinde geri dönmüştür.²⁰⁰

Hz. İbrahim'in şeytanı görmesi çok yadırganacak bir husus değildir, Hayrın ve iyiliğin telkin edicisi Cebrail'i gördüğüne göre, Yüce Allah, şerrin temsilci ve telkincisi şeytanı da ona gördürmüş olabilir.

d- Zekat

Şeytanın önünü almaya çalıştığı ibadetlerden birisi de zekattır. Sözlükle artmak ve temizlenmek manalarına gelir. Malın zekatı, temizlenmesi demektir. Bir de "tezkiye" vardır ki temizleme manasına "Senin malından onu temizlemek için çıkardığın şeydir." demek olur. "Temizlenenler felah buldu." âyetinde de zekat, sözlük manasında kullanılmıştır. Dini bir terim olarak zekat ise hususiyeti olan bir malın belirli bir miktarını yine hususiyeti olan bir şahsın mülkiyetine Allah rızası için geçirmektir. Burada belirli bir miktardan maksat, zekat oranı; hususi maldan maksat, nisap miktarı kadar veya daha fazla olması; hususi şahıstan kastedilen ise kendisine zekat verilebilecek durumda olan kimsedir.²⁰¹

Zekatın birçok hikmetleri vardır: O, malı veren Allah'a bir teşekkürdür. Fakir ve muhtaçlara yardım elini uzatmanın ifadesidir. Nefisleri cimrilik hastalığından kurtarır. Müs-

²⁰⁰ Taberi, Tarihü'l-Ümem, I. 260.

²⁰¹ Zuhayli, a.g.e. II. 730.

lümanları cömertliğe alıştıırır. İnsanlar arasındaki ekonomik ve sosyal farklılıkları asgari seviyeye çekmede çok önemli bir rol oynar. İnsanların, başkalarının mallarında olan beklentilerini ortadan kaldırır. Zekat sayesinde dilencilerin sayısı azalır. Bu şekilde yapmakla, muhtemel birçok kötü hadiselerin önüne geçilmiş olur. Karnı aç bir insan her suçu işleyebilir. Değişik zaafların gün yüzüne çıkması önlenmiş olur.

Zekat, zenginın malına karışan fakirin hakkını, hak sahibine vermesi demektir. Ve zekat hakikat ehline göre Allah'ın bir imtihanıdır. Müslüman, Allah'ın her emrettiğini yapacağına, her menettiğinden kaçınacağına ve yalnız Allah'a inanacağına söz veren insandır. İşte zekat Allah'a inanma hususunda kulun sadık olup olmadığını denemek için farz kılınmıştır. Zekatını veren zengin, Allah'a verdiği sözde durduğunu ispat etmiş ve imtihanı kazanmıştır. Vermeyen ise yalancı çıkmış, Allah'tan başka bir de mala kıymet verdiğini ortaya koymak suretiyle dünya ve ahiretini harap etmiş demektir.²⁰²

Diğer ibadetler gibi zekat da nefsin ve şeytanın rağmına eda edilir. Namaz ve oruç gibi ibadetler, sadece bedenle yapılır. Zekat ise canın yongası olan malın belirli bir parçasını kendi mülkiyetinden çıkarıp başkasının mülkiyetine geçirmekle yerine getirilmiş olur. Bu noktada şeytanın kuvvetli bir baskısı söz konusudur. O, kendilerine zekat farz olanları vesveselendirir, onları züğürtlükle korkutur: "Şeytan sizi fakirlikle korkutup çirkin çirkin şeylere teşvik ediyor."(Bakara, 2/268) Şeytan, fakirlikle korkutup zekatın ve sadakanın önüne geçmekle kalmaz, yapılacak harcamayı

²⁰² Zuhayli, a.g.e. II. 732.

Allah'ın hoşnut olmayacağı yerlere yaptırtmayı da arzular.

"O şeytan, Allah'ın rahmetinden ümidini kesmiş, hayır işlerine karşı gizliden veya açıktan ümitsizlik telkin ederek yanlış ve aldatıcı fikirler saçan her çeşit şeytanlar veya nefs-i emmare, size fakirliği vaad eder, aman hayır yapmanın züğürtlersiniz der. Ve size çirkinlikleri emredip cimriliğe sevk eder. Mallarınızı fenalıklara, heveslere, fuhşiyata, isyanlara sarf ettirmek için teşvikte bulunur."²⁰³ Hz. Peygamber sevapça sadakanın en büyüğünü ifade ederken: "Sihhatli, mala karşı düşkün olduğun, cimriliğinin üzerinde olduğu, fakirlikten korktuğun ve zenginliği umduğun bir haldeyken verdiğin sadakadır. (Bu işi) Can gırtlığa gelip de filana şu kadar, filana da şu kadar (verilsin) deyinceye kadar geri bırakma. Dikkat et ki o mal zaten filanın olmuştur."²⁰⁴ buyurmuştur.

Demek ki zekat ve sadakanın daha faziletli bir hal alması, biraz da onu verirken şeytan ve nefisle yaka-paça olmaya bağlı. Sihhatte ve afiyette iken mal toplama, dünyada muvaffak olma ve belki de kendini ispat etme konumundayken çıkartıp Allah rızası istikametinde sadaka verme. İşte Allah Resülü'nün salıkladığı infak yolu. Bu, aynı zamanda şeytanın oyununa gelmemenin ve Allah'a olan güvenin de bir göstergesi.

²⁰³ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, II. 913.

²⁰⁴ Buhari, Zekat, 11; Müslim, Zekat, 92, 93.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ŞEYTANDAN KORUNMA YOLLARI

ŞEYTANDAN KORUNMA YOLLARI

Ekseriyet itibariyle hidayet ve hayırlı işler, olumlu ve yapıcı; buna karşılık dalalet ve şer, olumsuz ve yıkıcıdır. Tahrip çok kolay, buna karşılık tamir çok zordur. Birçok insanın aylarca çalışıp yaptıkları bir binayı, bir küçük çocuk bir kibrit çakmakla birkaç saat içinde yakıp tahrip edebilir. Şeytan da, dalalet ve şer cephesinde bulunduğundan yıkıcı ve bozguncudur.

Fethullah Gülen Hocaefendi, şeytanın şerrinden korunabilme adına en önemli hususun, manevi donanım ve iç dış bütünlüğüne ermek olduğunu söyler. Ona göre iç dış bütünlüğünün manası, bir anlamda kalb ve davranış birliği ile çok alâkalıdır.²⁰⁵

Şeytandan korunma yollarını üç bölüm halinde incelemeye çalışacağız.

---

²⁰⁵ M. Fethullah Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu,

a- Manevi Donanım

1- İbadet Etme

İbadet; niyete bağlı olarak yapılmasında sevap olan ve Allah'a yakınlık ifade eden özel işlerdir. İnsanın cesediyle ruhuyla, içiyle dışıyla, bütün mevcudiyetiyle yalnız Allah'a yaptığı şuurlu bir taat ve yakınlıktır. Ubudiyet, boyun eğme, ibadet bunun daha kuvvetlisi olarak saygı ve özenin en son derecesidir. Buna müfessirler; yapılabilecek en yüksek saygı ve hürmet derler. Bu da, niyesini niçinini düşünmeden, hikmeti hususunda kafa yormadan, Mevla'nın hoşnut olacağı çizgide yaşamaktan ibarettir.²⁰⁶ "Niyete bağlı olarak yapılmasında sevap olan ve Allah'a yakınlık ifade eden hususi taate denir. İnsanın ruhuyla cesediyle, içiyle-dışıyla. bütün mevcudiyetiyle yalnız Allah'a yaptığı şuurlu taatidir."²⁰⁷ "Hz. Allah'a boyun eğme ve inkıyadın ifadesidir."²⁰⁸ Kudret-i Sonsuz'la insanın arasındaki bağın göstergesidir. İnsanın yaratılış gayesi Allah'a kullukta bulunmaktır. "Ben cini ve insanı bana ibadet etsinler diye yarattım." âyeti gayet açık olarak bunu anlatır.

İbadet, Allah'ın razı olduğu şeyleri yine sadece O'nun için yapmaktır. Ve Elmalılı'nın da ifade ettiği gibi, sebebini sormadan en mükemmel anlamda yerine getirmeye çalışmaktır ki buna "taabbüdilik" denir.

Allah Resûlü, bir kudsî hadiste Allah Teala'nın şöyle buyurduğunu haber vermektedir: "Kim beni tanıyan ve ihlas ile bana ibadet eden bir kuluma düşmanlık ederse ben de

²⁰⁶ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, I. 196, 197.

²⁰⁷ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, I. 95.

²⁰⁸ Ragıb, Müfredat, a-b-d mad.

ona harp ilan ederim. Kulum, kendisine yapmasını farz kıldığım ibadetlerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşamaz. O kulum, nafilere devam etmek suretiyle de bana yaklaşmaya devam eder. Öyle olur ki artık ben onu severim. Sevince de onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden bir şey isterse, istediğini veririm. Bana sığınırsa onu korurum. Ben yapmayı dilediğim hiçbir şey hususunda müminin ölümü karşısındaki tereddüdüm gibi tereddüt etmedim. Fakat kulum ölümden hoşlanmıyordu. Ben de kuluma acı gelen şeyi sevmiyordum."²⁰⁹

Allah (c.c.) kendine ibadet edenlere "kullarım" diyerek sahip çıkmaktadır. Farzları tastamam yerine getirmenin yanında nafilerle de ciddi meşgul olma, beraberinde Allah'ın sevgisini getirecektir. Yüce Mevla tarafından sevilen bir insanın, şeytanın yalan vaadlerine kanması, onun vartalarına düşme ihtimali ise yok gibidir. Zira artık onu Allah tutuyor, her türlü fenalıktan koruyor demektir. Öyle ki, artık o kişi hep doğruyu görür, doğruyu tutar, hak ve istikamet üzere hayat çizgisini devam ettirir. Bu insan, Allah'ın halis bir kuludur ki şeytan böyle insanlara tesir edemez. O, bunu ağzından kaçırmış: "Rabb'im, beni azdırmandan ötürü, andolsun ki, ben de yeryüzünde onlara (günahları) süsleyeceğim ve onların hepsini azdıracığım. Ancak içlerinden ihlase erdirilenler müstesna."²¹⁰ demiştir. Allah da: "İşte benim korumayı üzerime aldığım yol budur. Benim halis kullarıma karşı senin hiçbir gücün yoktur. Sen, sadece sana uyan azgınları sapıtırabilirsin."(Hicr, 15/41, 42) buyurmuştur.

²⁰⁹ Buhari, Rikak, 38; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II. 256.

²¹⁰ Hicr, 15/39, 40; Sa'd, 38/83.

Böyle bir seviyeyi yakalamanın kolay olmadığı bellidir. Yoğun çalışmalara, büyük fedakarlıklara, bıkip usanmadan sarf edilen gayretlere bağlıdır. Bununla beraber bu konuda birkaç adım atma da, işi belli ölçüde kolaylaştıracaktır. Zira kulun böyle bir adım atması, Allah'ın yardımına davetiye çıkaracaktır. Bu sadedde Allah Teala: "... Kulum bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım. Kulum bana bir arşın yaklaşırsa ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim."²¹¹ demektedir. Cenâb-ı Hakk, mecaz ifadelerle kulun birazcık gayret etmesine karşılık, kendisinin ona fazlaca yardım edeceğini, hedefine ulaşmasında işlerini kolaylaştıracağını haber vermektedir. Bu, Yüce Yaratıcı'nın koyduğu bir kanundur. Dünya adına, ahiret hesabına her konuda insan, kendini ispat edebildiği ve iradesinin hakkını verebildiği ölçüde Allah'ın yardımına mazhar olacaktır. Böylelikle insan, şeytanın bin bir türlü ayartmalarına karşı kendini karantinaya almış, Allah'ın koruması altına girmiş olmaktadır.

2- Kur'ân-ı Kerim Okuma

Kelamcılara göre Kur'ân, Allah kelamı olup kadimdir. Bu yüzden sonradan meydana gelen şeylerden ayırmak gereklidir. O, kelimelerin nefsidir. Fatihâ'dan Nâs sûresinin sonuna kadar, hükmî kelimelere bağlı kadim sıfattır. Yani bu kelimeler zihni ve ruhi harfler ve seslerle tasvir edilen haki ki lafızlar değildir.²¹²

Usulcüler ve dilciler ise Kur'ân'ı şöyle tarif ederler: "Allah Teala tarafından, Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e

²¹¹ Buhari, Tevhid, 15, 50; Müslim, Zikr, 20-22; Tirmizi, Daavat, 131.

²¹² Zerkani, Menahil, I. 17.

Arapça olarak, ceste ceste ve veciz bir üslupla indirilen, sayfalarda yazılan, bize tevatüren naklolan ve tilavetiyle ibadet olunan yüce kitabın adıdır."²¹³

Yüce Allah, kendi kelamını bize anlatırken: "Ey insanlar! Size Rabb'inizden bir öğüt, göğüslerde olan (sıkıntılar) a bir şifa, inananlara bir yol gösterici ve bir rahmet gelmiştir."(Yunus, 10/57) buyurur. Bu âyete göre Kur'ân; insanları kötülük ve günahlara karşı uyarıcı, ikaz eden bir öğüt; insanın ruhî-bedenî her türlü rahatsızlıklarını giderici bir şifa; insanların dünyada değişik saplantılara girmeden, istikamet üzere yaşamalarını temin eden bir kılavuz ve rehber; içindekileri okumak, anlamak, yaşamak ve başkalarının da yaşamasına vasıta olmak suretiyle, merhameti gadabının önünde olan Yüce Yaratıcı'nın affını, yarlıgayıcılığını ve müzahamasını celbeden bir rahmettir.

"Biz Kur'ân'dan öyle âyetler indirip duruyoruz ki müminler için şifa ve rahmettir."(İsra, 17/82) âyetinde de aynı mana vardır. Bu âyette dünya, türlü türlü hastalıklar ve belalarla dolu bir hastaneye, Peygamber bir tabibe, Kur'ân da hastalıklara şifa veren bir kimseye benzetilmiştir. Şüpheli, nifak, küfür, zulüm, düşmanlık, hırs, yeis, atalet, cehalet, taklit, taassub, kötü niyet gibi ahlâki, sosyal ve psikik hastalıklara karşı Kur'ân'ın aynı şifa ve rahmet olduğu şüphesizdir. Bundan başka tıbbın aciz kaldığı nice cismani hastalıklara karşı da Kur'ân'ın şifa olduğu bilinmektedir. Fakat bütün bunlar müminler içindir. Kur'ân, zalimlerin sadede hüsrânını artırır.²¹⁴

²¹³ Zerkani, a.g.e. I. 19.

²¹⁴ Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, V. 3195; Taberi, Tefsir, XV. 152.

Efendimizin arkadaşları arasında en bilgili olanlardan Abdullah b. Mes'ud hazretleri: "Bu Kur'ân, Allah'ın bir ziyafetidir. Gücünüz yettiğince bu ziyafetten istifade etmeye bakın. Bu Kur'ân, Allah'ın yapışılacak ipi, bir nur, faydalı (dertlere derman) bir şifadır. Kendisine tutunanı korur, tâbi olanı kurtuluşa erdirir ve saptırmaz, hoşnut bırakır. Ayağı kaydırmaz, aksine sağlamlaştırır. Orijinallikleri bitip tükenmez. Kendisine çok müracaat edilmesinden dolayı yıpranmaz. Onu okuyun, zira onun tilaveti size sevap kazandırır."²¹⁵ diyerek bizleri ona teşvik etmekte ve onun bir şifa kaynağı olduğunu vurgulamaktadır.

Ebu Hüreyre (radiyallâhu anh) de şöyle der: "Kur'ân okunan ev, ehline genişler. Melekler orada hazır bulunur, şeytanlar orayı terk eder, o evin hayrı artar. Kur'ân okunmayan ev ise, ehline dar gelmeye başlar. Melekler orayı terk edip şeytanlar doldurur ve hayrı da azalır."²¹⁶ Kur'ân'ın okunduğu eve bu kadar yararı dokunuyorsa, Onu yaşayan, başkalarının da yaşaması için çalışan insanlara nasıl faydalı olduğu/olacağı her türlü izahtan azadedir.

Hz. Peygamber: "Evlerinizi kabirlere çevirmeyin. Şüphesiz ki şeytan, içinde Bakara sûresi okunan evden kaçır."²¹⁷ buyurmuştur.

Numan b. Beşir (radiyallâhu anh)'in naklinde de Efendimiz: "Bir evde üç gün 'Amene'r-rasûlü' okunmazsa o eve şeytan yaklaşır."²¹⁸ demiştir.

Allah Resûlü'nün arkadaşlarından bazıları, bir yolculu-

²¹⁵ Darimi, Fedailü'l-Kur'ân, I .

²¹⁶ Darimi, a. y.

²¹⁷ Müslim, Müsafirin, 212; Tirmizi, Kitabu Fedailü'l-Kur'ân, 2.

²¹⁸ Tirmizi, Kitabu Fedailü'l-Kur'ân, 4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV. 274.

ğa çıkmışlar, reisleri yılan tarafından sokulmuş bir kavme rastlamışlardı. Ashab'dan birisi ona Fatiha sûresini okumuş üflemiş, o zat da eski sağlığına tekrar kavuşmuştu.²¹⁹

Şeytan, insana değişik yollar kullanarak yaklaşır. Onu farklı farklı stratejilerle baştan çıkarmak ister. Sinesine vesvese verir. Hayır yapmasına engel olur. Nerede şer ve hayırsız işler varsa, onları gönlüne güzel gösterir. Değişik bas-kılar yaparak ruhî ve kalbî rahatsızlıklara iter, bunalımlara sürükler, karanlık düşüncelere salar. Ebediyet için yaratılan insan, şeytanın peşi sıra giderken aradığı mutluluğu ve huzuru bulamaz. Arzularının çoğuna yetişemediğinden, psikolojik sıkıntılara maruz kalır. İşte tam bu anda Kur'ân, onun imdadına koşar. Ondaki ebed arzusuna cevap verir. Burada ulaşamadığı arzularına, öte tarafta kavuşabileceğini fısıldar. İçini huzur ve itminanla doldurur. Hem dünya, hem de ukba mutluluğuna erdirir. Şeytanın devamlı olarak aldatma yörüngeli vaadlerine karşılık Kur'ân, ona iki cihan saadetini vaad eder. İnsanın maddi- manevi hastalıklarına Allah'ın izniyle şifa olur.

3- Takva Sahibi Olma

Takva kelimesi semantik yönüyle; bir şeyi, kendisini rahatsız eden ve zarar veren şeylerden korumak, siyaneti altına almak, himaye etmek demektir. Takva; insanın korktuğu şeylerden sakınması, korunmasıdır. Bundan ötürü takva ve korku (havf), manaca birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Dini bir terim olarak ise; kişinin kendisini günaha sokacak şeylerden koruyup muhafaza etmesi, hatta mahzurlu şeyle-

²¹⁹ Buhari, İcare, 16; Tirmizi, Tıb, 20.

ri bırakmanın ötesinde, mubah şeyleri bile terk etmesi gibi manaları içermektedir.²²⁰

"Hakk'ın en çok beğendiği iş takva, en temiz, en nezih kulları da müttakilerdir. Takva adına müttakilere en saf, en duru mesajı da Kur'ân-ı Hakim'dir. Bu ulu kullar burada Kur'ân'la beslenir, ötede de Sonsuz Şefkat Sahibi'nin rızasıyla. Buradaki zevk, oradaki ruhanî haz, takvadaki derinliğe bir ikinci mevhibe olması itibariyle Cenâb-ı Hakk: "Allah'a karşı olabildiğince takva dairesinde olun!" buyurarak bu manadaki takvanın önemini hatırlatır. Bütün hayır vesilelerini değerlendirme, bütün şer yollarına karşı kapalı kalma veya kapalı kalmaya çalışma manalarına gelen takva sayesinde insan, aşağıların aşağısına yuvarlanmaktan kurtulur ve "a'lâyı illiyîn" yolcusu olur. Bu itibarla denebilir ki takvayı bulan, bütün hayırların, yümünlerin, bereketlerin kaynağını da bulmuş olur."²²¹

Havf, başa gelmesi istenmeyen bir zarardan ötürü duyulan endişe ise; takva, duyulan bu endişenin başa gelme ihtimalini tamamen ortadan kaldırmak veya onu asgariye çekmek adına gerekli önlemleri almaktır.

Gerçek takvaya ulaşabilmek için, Allah'a iman etme ve bu imanı inkişaf ettirme önemli hususlardandır. İman; Allah'ın varlığını ve birliğini kalben tasdik etmek ve bunu dille söylemektir.²²² İmanın inkişafı ise, farzları bütünüyle yerine getirme ve büyük günahlardan kaçınma ile mümkündür. "Onlar ki iman ettiler, sonra da salih ameller işlemeye koyuldular."(Yunus, 10/9) ve "Onlar, günahların büyüklerinden

²²⁰ Ragıb, Müfredat, v-k-y mad; İbn Manzur, Lisan, v-k-y mad.

²²¹ M. Fethullah Gülen, Kalbin Zümrüt Tepeleri, 75.

²²² Cürcani, Tarifat, İman mad.

ve fuhşiyattan kaçınırlar." (Şura, 22/37) âyetleri, takvanın vazgeçilmez kaidelerini anlatırlar.

Bunların dışında bir de, "sağâir" denilen küçük günahlar vardır ki bunlara karşı da ciddi tavır almak gereklidir. Bütünüyle takvayı elde edebilmek ise, mubahlardan bile kaçınmakla ancak mümkün olabilecektir. Peygamber (sallâllâhu aleyhi ve sellem): "Kul, şüpheli şeylere girme endişesiyle bir kısım sakıncalı olmayan şeyleri terk etmedikçe gerçek takvaya ulaşamaz."²²³ buyurarak bunlara karşı da titiz olmayı hatırlatmıştır.

Takvalı olabilmek için, kaçınılması gereken günahlar, düşülebilecek vartalar hakkında bilgiye ihtiyaç olduğu gibi, Hz. Allah hakkında da az çok malumata ihtiyaç vardır. Bu bilgi, Allah'a karşı bir saygı hissi meydana getirecektir. Bu, takvanın bir buudu olan "haşyet"tir. "Kulları içinde Allah'tan hakkıyla ancak alimler saygıyla dopdoludurlar"(Fatır, 35/28) âyeti, ilim olmadan gerçek takvanın da olamayacağına işaret eder.

Allah marifeti, helal-haram bilgisi ve elden geldiğince yasaklardan kaçınma, hakiki takvanın üç mertebesidir. Esasen bunlardan birinin varlığı, diğerlerini de iktiza eder: Allah'ı bilen, O'nun emir ve nehyelerini de öğrenecek, öğrendiği şeyleri titizlikle hayatına uygulamaya gayret edecek, onun bu gayretleri de takvayı netice verecektir.

Hasılı; "Sizin Allah nezdinde en şerefliiniz, takvada en ileri olanınızdır." (Hucurat, 49/13) âyetinin de ifade ettiği gibi, Allah'ın en çok beğendiği kulları, en takvalı olanlarıdır.

Hayatlarını takva yörüngeli sürdürenler, şeytanın bir

²²³ İbn Mace, Zühed, 24; Tirmizi, Kıyame, 19.

hücumuna maruz kaldıklarında yaşadıkları hayat seviyeleri, onların bu vartaya düşmelerine engel olur. Tıpkı kamil manada eda edilen namazın, sahibini büyük kusurları yapmaktan alıkoyduğu gibi.

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlara şeytandan bir hayal sinyali ilişince hemen düşünüp kendilerini toparlar, basiretlerine tam sahip olurlar."(A'raf, 7/201) âyetinde anlatılan da budur. Onlar, böyle bir durumda, derhal kendilerini yoklayıp, nerede hata ettiklerini düşünürler. Şeytanın hilelerini farkederek ve gerekli tedbirleri alarak Allah'a sığınır.

Hayatlarını bu çizgide devam ettirmeyenlerin ise böyle bir avantajları yoktur. Şeytan, her zaman için onları kandırıp başaşağı getirebilir. Onun peşi-sıra sürüklenir giderler ki bunlar, Ku'ran'da "şeytanın kardeşleri" olarak vasıflanmışlardır: "(Şeytanların) kardeşlerine gelince, (şeytanlar) onları azgınlığa sürüklerler. Sonra yakalarını hiç mi hiç kurtarmazlar."(A'raf, 7/202)

Takvada ileri olanlar, şeytana karşı koymada en muvaffak olanlardır. Zira şeytana karşı kazandıkları bu başarıları, onları Allah nezdinde en değerli insanlar seviyesine yükseltmiştir.

Şeytana karşı bir Müslümanın zırhı, Kur'ân tezgahında yapılan takva; siperi, Efendimizin yaşayışıyla hayatı aydınlatma; silahı ise, istiâze, istiğfar ve Hakk'a ilticadır.²²⁴

4- Hayırlı İşlerle Aralıksız Meşguliyet

Gerçekten şeytan, daha ziyade âtil insanlara hücum eder, hiç bir iş yapmayan, din adına aktif olmayan ve din adı-

²²⁴ Bediüzzaman Said Nursi, Lem'alar, 72.

na yer yer dolup boşalmasını bilmeyen kimselerle uğraşır. Öyleyse biz de bu noktadan hareketle, ataletten kurtulma ve aktif olma yollarını araştırarak işe başlamalıyız.

Madem şeytan, daha ziyade ataletimizden istifade ediyor, boş durduğumuz zamanlarda içimize uygun olmayan kuruntular atıp, fena şeyleri düşündürerek bizleri fena şeyler yapmaya zorluyor; öyle ise biz de lâhuti bir meşgaleyle sürekli onun kurcalayıp durduğu boşlukları doldurarak ona karşı koymalıyız; yani ister düşünce, ister fiille, tepeden tırnağa dolmak ve ona, içimizde el atacağı bir yer bırakmamalıyız.

Kendi yaratılışını ve kendi dışında ne varsa işte onların yaratılmalarını düşünen, yani afâkî ve enfüsî tefekkürde bulunup, sürekli Rabbiyle irtibatını yenileyip duran bir insana, şeytan -Allah'ın izniyle- yol bulup vesvese veremez.

Gece, gündüz Dîn-i Mübîn-i İslâm'ın dört bir yanda bayraklaşıp şehbâl açması uğruna çırpınıp duran bir dava adamını da şeytan kendine ram edemez.

Bütün his ve duyguları, yakîni imanla itmînana kavuşmuş bir insanın, İlâhî vâridat kaynağı gönlüne de şeytanın uğursuz eli uzanamaz.

Hasılı biz, Rabbimizle irtibat içinde olursak, O da bizi, bizim ve O'nun düşmanı olan şeytana terk etmeyecektir. Evet, hiç mümkün müdür ki biz vefalı davranıp O'nun dinine omuz verelim de, (Haşa) Cenâb-ı Hak bize karşı vefalı davranmasın?.. O vefalılarının en vefalısı olduğuna göre, elbette bizi arzularımızla baş başa bırakmayacak ve çürümeye terk etmeyecektir. Evet O, kitabında: "Siz, sö-

zünüzü tutun, Bana karşı vefalı olun ki Ben de size vefalı olayım."(Bakara, 2/40) diyor. O halde biz, Allah'ın dinine yardım edip dururken hiç Allah bize şeytanı musallat eder mi? Hayır ve asla! Aksine O, böyle bir durumda en azından bir âyetini lisanımızda temessül ettirecek, bizi kendimize getirecek ve o şeytanî girdaptan uzaklaştıracaktır. Tıpkı, Allah Resûlü'nün bir kısım güzide ashabını uzaklaştırdığı gibi. Evet, onların da, insan olarak bakışlarının bulandığı, başlarının döndüğü anlar olmuştur ama, hemen Rabbin bürhanı karşısına çıkmış ve nazarlarını meâliye ve uhrevîliklere çevirmiştir. Hak davasına samimi olarak gönül veren herkes hayatına az dikkat etse görecektir ki, iradesini kötüye kullandığı veya bilmeyerek bir uçurumun kenarına sürüklendiği nice zamanlar olmuştur ki, bir inayet eli uzanıp onu tutmuş, desteklemiş ve düşmesine imkan vermemiştir. Evet her birerlerimiz, Cenâb-ı Hakk'a karşı sadakat ve vefamız ölçüsünde mutlaka O'nun desteğini görmüş ve "Siz Allah'a yardım eder, O'nun dinine sahip çıkarsanız, O da size yardım eder."(Muhammed, 47/7) sırrını irademizin nasiye ve çehresine yazıldığını müşahede etmişizdir.

Bizim irademizin çerçevesi yok denecek kadar dardır. Buna rağmen, O bizim bu irademizi şart-ı âdi yapmış ve şeytana ait bütün içfalleri ters-yüz etmiştir.

Evet, şeytan ve nefsin içimize attığı şeylerin ta baştan önünü kesersek, bir ölçüde onların muharebe zeminine hakim olmuş oluruz. Çeşitli zamanlarda, sizi ciddi bir baskı altında tutup, artık altından kalkamayacağınız hale gelen hayalleriniz; bazen de bir an altında kalsanız da hemen sıyrılıp uzaklaşabileceğiniz hayallerinizi bir düşünüp, mu-

hakeme edin; zannediyorum dediklerime hak vereceksiniz. Çünkü öyle yerler, öyle durumlar vardır ki, orada kendi kalbimizin hayatîyet ve canlılığı bizi canlı ve diri tutmaya yetmeyebilir. Bir de çehresi hakikat gamzeden ve iradesinde Allah'ın iradesi çağlayan öyle kimseler vardır ki, onların yanına gittiğimiz zaman sanki Nebi ile diz dize oturmuş gibi kuvvet kazanırız. Onların söz ve sohbetleri bir iksir olur; içimizde buz bağlamaya başlamış kötü duygu ve düşünceleri bir anda eritir. Bazen de biz, kendimiz aynı hal ve havaya mazhar oluruz. Bu defa da bir başkası bizim atmosferimize sığınır, bize dayanır ve varlığını sürdürmeye çalışır. Allah, insanı topluluk içinde yaşayacak bir fitrat üzere yaratmış ve sonra da onu toplumun içine salmıştır. İnsan, maddi-manevi dünyasını ancak ve ancak kendi gibi bir toplumun içinde yaşayabilir. Bu noktada bize düşen vazife iyi arkadaşlardan uzak kalmamaktır. Çünkü iyi arkadaş, her zaman nasihatlarıyla yüreğimizi hoplatıp içimizde aşk ve heyecan uyandırabilir. Böyle bir arkadaşlığı, çarşıda-pazarda gezerken ve uzun yola çıkarken hep devam ettirmek lazımdır. İnşaallah, bu şekildeki bir arkadaşlık fanusu, serası içimize şeytanların girmesine fırsat vermeyecektir.²²⁵

5- Nasihatten Mahrum Kalmama

Konuyla alakalı olarak Fethullah Gülen Hocaefendi sunları ifade etmektedir: Bir diğer husus da, mümkün meretebe, kalpleri inceleyecek nasihatları kulak vermektir. Evet, dinleyince ahiretle bütünleşeceğimiz ve ötelere arzusuyla coşup heyecanlanacağımız nasihatlar çok önemlidir.. ve bu manadaki nasihat aynen dindir. Seleflerimiz vaaz ve na-

²²⁵ M. Fethullah Gülen, Tereddütler, IV. 180, 181.

sihat ederken, cami, aşkla, heyecanla dolardı. Koca Fahreddin-i Râzi, felsefe kitaplarını devirmiş bir insandı ama, kürsüye çıktığında hıçkırıklarından ne dediğini adeta kimse anlayamazdı. Biz bu türlü nâsihleri, dinlemeden mahrum, bu itibarla da bir bakıma talihsiz bir cemaat sayılırız. Oysa ki insan aynı zamanda, yüreği hoplamaya, gözü yaşarmaya muhtaç bir varlıktır. Evet, insan iç alemi itibariyle her gün birkaç defa incelemeye, inceliş kendi içinde derinleşmeye ihtiyacı olan bir yaratıktır. Ağlamak da o ihtiyaçlardan biridir. Kur'ân "Onlar ağlar ve yüzüstü kendilerini secdeye atarlar." diyerek hep iç inceliğinden, yaşaran gözden, rikkatli kalpten bahsediyor. Binaenaleyh, mümkünse, her gün Sahabî, Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiîn Efendilerimize ait, evet, gerçekten İslami hayatı yaşamış o insanlardan bir kısım sayfalar mütalaa ederek, hayatımızı onlarla renklendirmeli ve çarşıya, pazara öyle çıkmalıyız. Bu sayede, hem zaman zaman gönül dünyamız düzelecek hem de gerçek gönül insanları ile kendimizi mukayese etme fırsatını bulacağız: "Onlar da Müslümandı, biz de Müslümanız; onlar nasıl öyle olmuştu, biz neden böyleyiz?" gibi mülâhaza ve murakabelerle yenilenebileceğimizi tahmin ediyorum; hiç olmazsa haftada birkaç defa bu şekilde bir inceleme ve kalplerin yumuşaması, -inşallah- içimizde yer yer mevcudiyetini hissettiğimiz pasları izale edip giderecektir. Biz de bu sayede kalbimize akseden İlahî tecellileri, bütün aydınlığıyla duyacak ve şeytanın vesveselerinin dışında, uzağında kalabileceğiz. Bu durum bazen bir şahsı dinleme, bazen Kur'ân okuma, bazen de tefsirleri karıştırma şeklinde olabilir... Yenilenme şeklinde sınır yok ama, bizim buna en az

hava, su ve ekmek kadar ihtiyacımız var. Evet, yüreğimizi hoplatacak bir insanı dinlemek, onunla diz dize gelmek, "Bize nasihat et" demek; kalbimizde, Efendimiz sallallahu aleyhi vesellem ve sadık dostlarını bir kere daha duymak, bizi ayakta tutacak dinamiklerdendir. Sakın sakın, ülfet ve ünsiyet hastalığı ile: "Ben bunu biliyorum, bir kere daha, okusam ne olur okumasam ne olur." demeyelim! "Dinlesem ne olur, dinlesem ne olur" demek bir gaflet, bir aldanmışlıktır. İhtiyacın tekerrür etmesiyle, yemenin içmenin tekerrür etmesi gibi, manevî hayatımızın, kalb, vicdan ve sair duygularımızın da bu türlü şeylerle, beslenmeye ihtiyacı vardır. İşte bütün bunları düşünerek her zaman kendimizi, bir rehberin kucağına atmalı ve onun bütün fenalıkları eriten kutsi atmosferi içine girerek, kendimizi yenileme yollarını araştırmalıyız. Bu, bazen okuma, bazen tefekkür ve bazen da ölümü düşünme ile olabilir. Bunları yapabildiğimiz ölçüde de insî ve cinnî şeytanlardan korunmuş olacağız. Her zaman dua ve niyazımız, Cenâb-ı Hakk'ın bizleri nefis ve şeytanın şerrinden koruyup muhafaza etmesi istikametinde olmalıdır.. olmalıdır ki, hayatımızı hep inayet seralarında sürdürebilelim.²²⁶

b- Allah'a Sığınma (İstiâze)

Şeytandan korunma deyince ilk akla gelen, ondan Alemlerin Rabb'ine sığınmadır. Çünkü Kur'ân'da iki yerde, bizzat Hz. Peygamber'e hitap edilerek: "Ne zaman şeytandan bir kötü düşünce seni dürtüklerse derhal Allah'a sığın. Çünkü O, hakkıyla işiten, her şeyi en iyi bilendir."²²⁷ bu-

²²⁶ M. Fethullah Gülen, Tereddütler, IV. 182, 183.

²²⁷ A'raf, 7/200; Fussilet, 41/36.

yurulmuştur. Şeytanın dürtülerine ve her türlü aldatmalarına karşı Allah'a ilticanın önemi sadece bu âyetlerle vurgulanmakla kalmamış: "Ve de ki Rabb'im, şeytanların dürtmelerinden sana sığınırım. Onların yanımda bulunmalarından da sana sığınırım Rabb'im." (Müminun, 23/97, 98) denilerek meseleye bir kez daha dikkatler çekilmiştir.

İstiâze, lügat manası itibariyle: Bir şeyden bir kimseye sığınmak, onun korumasına girmek demektir. Terim manası da: "Eûzü billahi mine'ş-şeytani'r-racim" diyerek Allah'ın huzurundan kovulan şeytanın şerrinden, Allah'ın koruması altına girmek, O'na sığınmak demektir.²²⁸ İstiâze, eûzü'yü bizzat söyleyerek Allah'ın korumasını isteme şeklinde tefsir edilmiştir.

Kur'ân'da; Allah'a sığınma, O'nun himayesi altına girme hususu, değişik yerlerde, farklı söylemlerle ifade edilmiştir. Musa (aleyhisselâm), Firavn'un azgınlığı karşısında: "Ben hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabb'im sizin de Rabb'inize sığındım." (Mümin, 40/27) demiştir. Kibir, şeytanın kullandığı silahların en etkililerindedir. Bu yüzden kibirden ve kibirli insanların şerrinden Allah'ın koruması altına girilmelidir. "Kendilerine gelmiş hiçbir delil olmaksızın Allah'ın âyetleri hakkında ileri geri tartışanların durumu, sırf bir büyüklük kompleksinden başka bir şey değildir. Sen, onların şerrinden Allah'a sığın. Çünkü O her şeyi tam manasıyla işitir, görür." (Mümin, 40/56) âyeti bu korunmayı ifade eder.

Üstad hazretleri şeytandan Allah'a sığınma hususunda şu bilgileri vermektedir: Şeytanların kainatta icad cihetinde, yani ortaya bir şey koyma ile alakalı olarak hiçbir yetki

²²⁸ Müncid, Daru'l-Meşrik, a-v-z mad.

ve tasarrufları yoktur. Cenâb-ı Hakk, rahmet ve inayetiyle ehl-i hakka taraftardır. Ayrıca hem hak ve hakikatin cazibedar güzellikleri ve iyilikleri ehl-i hakkı teyit ve teşvik etmektedir. Üstelik dalaletin çirkinlikleri dalalet ehline karşı nefret uyandırmaktadır. Fakat bütün bunlara rağmen, şeytan ve ekibi çoğu defa galebe çalmakta olup, ehl-i Hakk her zaman şeytanın şerrinden Allah'a sığınmaktadır. Bu böyledir çünkü: Ekseriyetle dalalet ve şer, menfidir, tahriptir, yokluk ve yıkımdır. Ve çoğunlukla hidayet ve hayır, müsbettir, vücudîdir, imar ve tamirdir. Herkesçe malûmdur ki, yirmi adamın yirmi günde yaptığı bir binayı, bir adam bir günde tahrip eder. Evet, bütün azaları ve hayatın şartları ile vücud bulan ve hayatı devam insan, Hâlık-ı Zülcelâlin kudretine mahsus olduğu halde, bir zalim, bir uzvu kesmesiyle, hayata nisbeten ademî olan mevte o insanı maruz bırakır. Onun için, "tahrib kolaydır" darb-mesel olmuştur.

İşte bu sırdandır ki, ehl-i dalalet, hakikaten zayıf bir kuvvetle pek kuvvetli ehl-i hakka bazan galip gelebilmektedir. Fakat ehl-i hakkın öyle sağlam bir kalesi vardır ki, o kalede korundukları zaman, o korkunç düşmanlar yavaşamazlar, bir halt edemezler. Eğer muvakkat bir zarar verseler bile "güzel netice, müttakilere aittir." sırrıyla, ebedi bir sevap ve menfaatle o zarar telafi edilir. O sağlam kale, o hısn-ı hasîn ise, Efendimizin getirdiği din ve O'nun sünnetidir.

Şöyle bir soru akla gelebilir: bütününüyle şer olan şeytanların icadı, iman ehline musallat olmaları ve onların yüzünden birçok insanın küfre girip cehenneme girmeleri, gayet müthiş ve çirkin görünüyor. Acaba en kamil ve mutlak manada Cemîl, Rahîm ve Rahmân olan Allah (c.c.)'un rahmet ve

cemâli, bu hadsiz çirkinliğin ve dehşetli musibetin meydana gelmesine nasıl müsaade ediyor ve nasıl cevaz gösteriyor? Şu meseleyi çoklar sormuşlar ve çokların hatırına geliyor?

Bu soruya şöyle bir cevap verilebilir: Şeytanın vücudunda küçük ve cüz'î şerhler olmakla beraber birçok büyük ve külli ve hayırlı maksatlar ve insanı kemalata taşıyan vesileler de vardır. Evet, bir çekirdekten koca bir ağaca kadar ne kadar mertebeler varsa insanın mahiyetindeki istidatta dahi ondan daha ziyade mertebeler vardır. Belki zereden güneşe kadar dereceleri var. Bu kabiliyetlerin inkişafı, elbette bir hareket ister, bir muamele iktiza eder. Ve o muameledeki terakki zembereğinin hareketi, mücahede ile olur. O mücahede ise, şeytanların ve muzır şeylerin vücuduyla olur. Yoksa, melekler gibi, insanların da makamı sabit kalır, binlerce farklı seviye ve mertebeler bulunmamış olurdu... Bir cüzi şerrin gelmemesi için binlerce hayrı terk etmek, hikmet ve adalete muhalif ve terstir.

Gerçi, şeytan yüzünden birçok insan dalalete düşer. Fakat ehemmiyet ve kıymet, ekseriyetle keyfiyete ve kabiliyete bakar; sayıya ya az bakar veya hiç bakmaz. Nasıl ki, binlerce çekirdek ve tohumu olan bir zat, o tohum ve çekirdekleri toprak altında bir kimyevi muameleye tâbi tutsa, ondan on tanesi ağaç olmuş, gerisi bozulmuş olsa, o on ağaç olmuş tohum ve çekirdeklerin o adama verdiği menfaat, elbette, bozulmuş tohum ve çekirdeklerin verdiği zararı hiçe indirir. Öyle de, nefis ve şeytanlara karşı mücahede ile, yıldızlar gibi insanoğlunu şerefliendiren ve nurlandıran on kamil insan yüzünden mazhar olduğu menfaat, şeref ve kıymet, elbette, haşarat nevinden sayılacak derecede sefil,

ehl-i dalaletin küfre girmesiyle insanoğluna vereceği zararı hiçe indirip göze göstermediği için, İlahi rahmet, hikmet ve adalet, şeytanın vücuduna müsaade edip insana musallat olmalarına izin vermiştir.²²⁹

Cehalet de, şeytanın tuzaklarına düşmeyi kolaylaştırıcı bir unsur olduğundan, ona karşı da istiâze edilmiştir: "Musa, kavmine: "Allah size bir inek kesmenizi emrediyor." demişti. "Bizimle alay mı ediyorsun?" dediler. "Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım." dedi."(Bakara, 2/67)

Nuh (aleyhisselâm), oğlunun boğulanlardan olmaması için Allah'a yalvarmıştı. Allah: "Ey Nuh! O senin ehlinde değil, onun yaptığı yaramaz bir iştir. Bilmediğin bir şeyi benden isteme, sana cahillerden olmamanı öğütlerim" deyince, Hz. Nuh: "Rabb'im, bilmediğim bir şeyi senden istemekten sana sığınırım, eğer beni bağışlamaz bana acımazsan, herşeyi kaybedenlerden olurum"(Hud, 11/46, 47) diyerek cehaletten Allah'a sığınmıştır.

Hız. Yusuf, kadın kendisine musallat olunca, yanlışlık yapmaktan korkmuş, Allah'ın korumasını talep etmişti.(Yusuf, 12/23) Kardeşi Bünyamin'i yanında tutabilmek için de, diğer kardeşlerine karşı bir çareye başvurmuş, zalimlerden olma endişesiyle istiazede bulunmuştu.(Yusuf, 12/79)

Yukarıdaki âyetlerde kibir, cehalet ve zulümden Allah'a sığınılmış, bunların şeytanın önemli vartaları olduğuna dikkat çekilerek bunlara karşı Cenâb-ı Hakk'ın koruması altına girilmesinin ehemmiyetine işarette bulunulmuştur.

İmran'ın karısı, doğum yapıp bir kız çocuğu dünyaya getirince, ona Meryem adını koymuş, onu ve zürriyetini, ra-

²²⁹ Bediüzzaman Said Nursi, Lemalar, 70, 71.

cim şeytanın şerrinden koruması için Allah'a ismarlamıştı.
(Ali İmran, 3/36)

Hz. Meryem de, Cebrail (aleyhisselâm)'i endamlı bir insan şeklinde görünce irkilmiş ve: "Ben" demişti, "Rahman'a sığındım senden. Eğer Allah'dan korkup haramdan sakınan bir kimse isen çekil yanımdan." (Meryem, 19/18)

Hz. Peygamber'e ise, biraz önce geçtiği üzere, bizzat kendisi muhatap alınarak, şeytandan Allah'a sığınması emredilmiştir. Hatta, konuyla doğrudan alakalı olmak üzere iki de sûre indirilmiştir.

Felak ve Nâs sûrelerine "muavvizeteyn", ihlas süresiyle beraber "muavvizât" denilir ki "sığındırıcı sûreler" demektir. Allah Resûlü, bir rahatsızlık duyduğunda ve her gece yatağına yatması esnasında bu üç sûreyi okuyup, ellerine üfleyerek başını ve yüzünden başlayarak aşağıya doğru ellerinin yettiği her yerini sıvazlar ve bunu üç defa tekrarlardı.²³⁰

Felak sûresinde, bütün şerlerden Allah'a sığınılmış, sonra da önemine binaen bunların en aşırıları nazara verilmiş; karanlığı çöktüğü zaman gecenin; düğümlere üfleyip tüküren büyücü kadının; hased ettiğinde hasedçinin şerrinden ayrı ayrı Allah'a sığınılarak O'nun himayesine girilmesi salık verilmiştir.

Nâs sûresinde ise, Allah; Rab, Melik ve İlah isimleriyle zikredildikten sonra, gerek insanlardan, gerek cinlerden olsun, insanların sinelerine kötü şeyler fısıldayan, sinsî vesvesecilerin bütününün şerrinden Allah'a sığınılmıştır.

İstiazede bulunulması tavsiye edilenlerin başında, şerlerin en aşırısı olan şeytan gelmektedir. O, hiç olmadık

²³⁰ Buhari, Fedailü'l-Kur'ân, 15; Tirmizi, Dua, 21; İbn Mace, Dua, 12.

zaman ve mekanda bile insanların göğüslerini zararlı düşüncelerle doldurmanın planlarını yapar. Kur'ân okurken akla türlü türlü şeyler getirir. O esnada bile, Kur'ân dışı şeylerle meşgul eder. Âyetler üzerinde düşünüp, manasından derinleşmekten insanı alıkor. Kur'ân'ın âyetleri, süreleri hakkında şüpheler sokuşturur. Daha başka birçok yollar kullanarak, insanı Kur'ân'ın atmosferinden uzaklaştırmaya çalışır. Allah Teala, Kur'ân okumaya başlamadan önce ondan kendisine sığınılmasını: "Kur'ân okuyacağın zaman, racim şeytandan Allah'a sığın."(Nahl, 16/98) buyurarak şeytanın, Kur'ân okuma esnasında da, kalbe olumsuz dürtülerde bulunabileceğini ihtar etmiştir.

İstiaze ile emir, manası ile emirdir; Kur'ân okumaktan istifade edebilmek için, öncelikle, şeytandan Allah'a sığınmak lazımdır. Bu ise esasen kalbin fiilidir. Onun için cumhur "eûzü" demeye vacip değil, müstehap demişlerdir.

Şeytandan Allah'a sığınma, aynı zamanda Allah'a karşı bir tevekkülün de ifadesidir. İnsanın bu en büyük düşmanına karşı, Allah'ın korumasını istemesi, o kişinin Hakk'a olan itimadını gösterir. İstiaze eden birisi bilmekte ve inandırmaktadır ki Allah'ın her şeye gücü yeter. İsterse kendisini şeytandan korur, onun bütün tesirlerini kırar. Bu mana: "Aslında, iman edip Rabb'lerine güvenen ve dayananlar üzerinde onun bir nüfuzu yoktur."(Nahl, 16/99) âyetinde açıkça görülmektedir.

Allah'ın, şeytandan kendisine sığınılması hususunu ifade ederken, bizzat Hz. Peygamber'e hitap etmesi dikkat çekicidir. Şeytanı kendisine teslim olmuş birisinin, Kur'ân okurken başka düşüncelere kayması mümkün değildir. Al-

lah Teala bu hakikati, böyle bir üslubla seslendirerek, işin önemine daha bir dikkat çekmiş olmaktadır. Bu konuda Hz. Peygamber'in bile ikaz edilmesi, diğer insanların takınmaları gereken tutumu ifade etmesi bakımından önemli ve hayli manidardır.

Kur'ân, istiâzenin üzerinde önemle durduğu gibi, Hz. Peygamber de istiâze üzerinde durmuş, onu tavsiye etmiştir. Hatta bizzat kendisi, şeytandan Allah'a sığınmış, O'nun himayesine iltica etmiştir. Böylelikle hem kendine verilen emri yerine getirmiş, hem de ümmetine örnek olmuştur.

Gerçekten de Allah Resûlü'nün hayatında, dua ve istiâze çok önemli bir yer işgal etmektedir. Hayatının hemen her safhasında duaları işiten ve yerine getiren Cenâb-ı Hakk'a, ya bir duası veya bir istiâzesi vardır. Biz burada O'nun, Allah'a sığınma adına yaptığı tavsiyelerinden ve bizzat kendi istiâzelerinden birkaç misal vermek istiyoruz:

a. "Sizden birinize şeytan gelir: "Şunu kim yarattı, şunu kim yarattı der durur, hatta (en sonunda) Rabb'ini kim yarattı?" der. Bu hal kime gelir ulaşırsa hemen Allah'a sığınsın ve o hali terk etsin."²³¹

b. Efendimiz: "İnsanoğlu için hem şeytanın ve hem de meleğin telkini vardır. Şeytanın telkini, şerri vaad etmesi ve hakkı yalanlaması, meleğin telkini ise iyiliği vaad edip hakkı tasdik etmesidir. Kim vicdanında bunu (meleğin telkini) duyarsa bilsin ki bu Allah'tandır, (bundan ötürü) Allah'a hamdetsin. Kim de diğerini hissederse, hemen o kovulmuş şeytandan Allah'a sığınsın" demiş, sonra da: "Şeytan size fakirliği vaad eder, fuhşiyatı emreder"²³² âyetini okumuştur.

²³¹ Buhari, Bedü'l-Halk, 11; Müslim, İman, 213, 214.

²³² Tirmizi, Tefsirü'l-Kur'ân, 36.

c. Hz. Ebu Bekir (radıyallâhu anh): "Ya Resûlallah. bana sabah-akşam okuyacağım bir şey (dua) söyle." dedi. Allah Resûlü de: "Şöyle de: Ey görüneni de, görünmeyeni de bilen, gökleri ve yeri yoktan vareden, her şeyin terbiyecisi ve sahibi! Şehadet ederim ki Senden başka tanrı yoktur, nefsimin ve şeytanın şerrinden, onun beni şirke düşürmesinden Sana sığınırım." dedi ve: "Bunu sabah-akşam ve yatağına uzandığında oku."²³³ buyurdu.

d. Hz. Peygamber, ölüm anında şeytanın aldatmasından da Allah'a sığınmıştır. O (sallallâhu aleyhi ve sellem), yüksekten düşmekten, yıkık altında kalmaktan, suda boğulmaktan ve yanmaktan Allah'a sığındığı aynı yerde: "Ölüm anında şeytanın çarpmasından sana sığınırım." diye dua ederdi.²³⁴

e. Efendimiz mescide girerken: "Racim şeytandan, Azim Allah'a, O'nun pek yüce zatına, O'nun ezeli saltanatına sığınırım." derdi. Aynı hadisin devamında: "Birisini bu duayı mescide girerken okursa, şeytan: "Günün sair vakitlerinde benden korunmuş oldu." der." buyurulmaktadır.²³⁵

Allah Resûlü'nün mescide girerken bile şeytandan istîâzesi oldukça manidardır.

f. Allah Resûlü: "Sizden biriniz, hanımına yaklaşacağı zaman: "Allah'ım! Şeytanı benden de, bana rızık olarak lütfedeceğin çocuktan da uzaklaştır." der de bir çocukları olursa, şeytan ona zarar veremez, o çocuğa musallat edilmez." dedi.²³⁶

²³³ Tirmizi, Daavat, 14.

²³⁴ Ebu Davud, Vitr, 32.

²³⁵ Ebu Davud, Salat, 18.

²³⁶ Buhari, Bedü'l-Halk, 11; Müslim, Nikah, 116.

c- Az Yeme

Şeytanın bin bir türlü alt etme çalışmalarına karşı pratikte alınabilecek önlemlerden birisi de yeme-içmeye dikkat etmektir.

Yeme-içmede dengeyi yakalama, hayatı sağlıklı, rahat, iktisatlı ve enerjik geçirmenin belki de birinci şartıdır. Gıda almada ölçülü olma, insan bedeninin sıhhati adına alınacak tedbirlerin en önemlilerindendir. Gerçi ne kadar dikkat ederse etsin, hemen herkes hastalık geçirmiş, ağrıyla sızıyı tatmıştır. Fakat, yeme-içmede ölçüyü kaçırmanın, birçok hastalığa davetiye çıkarmak manasına geldiği de herkesin malumudur. Fazla kilolu olma, aynı zamanda psikolojik olarak da insanı rahatsız eder. Őiřmanlık, beraberinde getirdiği hastalıklarla, bazen, insana bir hayli yüklü masraf açar. Herhangi bir rahatsızlık olmasa dahi fazla kilolarını atmak için birçok insan, yüklü paralar harcamaktadır. Bazı insanların şu dünyadaki en önemli problemi, fazla kilolarından kurtulmaktır.

Ölsüzce yeme-içme, dünya hayatını olumsuz etkilediği gibi, dini hayatı da olumsuz yönde etkiler. Beraberinde fazla uyku, gaflet, lüzumsuz konuşma, çok gülme, unutkanlık, zihinsel faaliyetlerde donukluk, ibadetlere karşı arzusuzluk gibi istenmeyen sonuçlar doğurur.

Bunlara karşılık; insan yeme-içmeyi kontrol edebilirse daha canlı ve dinamik hale gelecek, zihni daha cevval, kalbi daha parlak, ibadetlere karşı daha duyarlı ve titiz olacaktır. Dikkatli beslenme, şeytanın oyun sahasını daraltacak, buna mukabil, insanı ona karşı daha dikkatli olmaya sevk edecektir.

Şeytanın en güçlü silahlarından olan şehvetin önünü alabilmek için en pratik çözüm, alınan kalori miktarını azaltmaktan geçer. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), insanların şehvî duygularını dengelerken, gücü yetenlerin evlenmelerini, evlenemeyeceklerin ise oruç tutmalarını salık vermiştir.²³⁷

İmam Gazali, dikkatli beslenmenin faydalarını şu şekilde maddeleştirir:

a. Kalbin parlamasına, terkip kabiliyetinin canlılığına ve kalb gözünün açılmasına vesile olur. Tokluk, kalın kafalılığı ve kalb körlüğünü netice verir. Bir konuyu anlamadaki intikal hızını keser.

b. Kalbe rikkat kazandırır. Yumuşak ve hassas bir kalbî hayata götürür. İbadetlerden alınan lezzeti artırır.

c. Hakk'a itaati kolaylaştırır. Fazla neşe ve şımarıklığı kırar. Kişinin aczini anlayıp Allah'a teveccüh etmesini sağlar. Kendi yetersizliğine karşılık, Rabb'in azamet ve kibriyasını vicdanında daha iyi duymasına yardımcı olur.

d. Kişiyi, etrafında müşahede ettiği hadiselerle karşı daha duyarlı hale getirir. Olaylar, vicdanında daha iyi yer eder ve onlardan ibret alır. Fakir-fukaraya karşı şefkati artar.

e. İnsan ömrünü alıp götüren uykuyu azaltır.

f. İbadetlere devamlılığı sağlar.

g. Bedenin sıhhatini ve hastalıklardan azade yaşamayı temin eder.

h. Geçim kolaylığına sebep olur. İnsanın daha iktisatlı

²³⁷ Buhari, Savm, 10; Müslim, Nikah, 1-3.

olmasını sağlar. Bu suretle yetim ve fakirlere daha çok yardımda bulunmasına vesile olur.

i. İnsandaki şehvet duygusunu ve kötülöklere karşı me-yil arzusunu kırar. İnsanı, Allah'a isyana götüren şeylerin başında şehvet duygusu gelir. Her organın kendine göre bir şehveti vardır. Şehvetin en şiddetlisi ise, karşı cinse duyulan cismani istektir. Beslenmede ölçülü olma ve açlık, bütün bu temayülleri kırıp, asgariye indirecek en kuvvetli sebeptir.²³⁸

İnsan, karnını iyice doyurduğunda, şehvetine sahip olamaz. Karşı cinse duyulan şehvet ile, midenin doluluğu arasında ters orantı vardır. İnsanın karnı tok olduğu ölçüde şehveti aç olur. Karnının açlığı nispetinde de şehveti tok demektir. Dünyada birçok insan, bu konudaki gevşekliğinin cezasını, sonradan çok ağır bedellerle ödemektedir. Oburluğundan dolayı aldığı fazla kiloları başına dert olmuş, sıkı diyet ve perhizlerle ömrünü geçirmektedir. Veya oburluğunun neticesi olarak değişik yanlışlıklara girmiş, onların ve-bal ve utancıyla yaşamaktadır. Halbuki biraz kendini kontrol ve riyazet ile, hem kalbî ve ruhî hayatı inkişaf ettirmek, hem de daha sonra onulmadık dertlere maruz kalmamak mümkündür. Fakat, şeytanın rağmına yaşamak, nefsi em-marenin aleyhinde olmak çok zordur. Bu zoru aşamayan-lann ise, hem dünya hem de ahiretlerini berbat etmeleri kaçınılmaz gibidir.

Bir başka açıdan ise şunlar söylenebilir: Bediüzzaman hazretlerinin ifadesiyle "umuru hayriyenin muzır manileri çok olur. Şeytanlar, bu hizmetin hadimleri ile çok uğra-

²³⁸ Gazali, İhya, III. 128-134.

şır.¹²³⁹ Aslında şeytanlar, değil bir toplumun, tek bir ferdin bile Rabbisi ile olan münasebetinden dolayı çıldıracak hale gelirler. Dolayısıyla birbirleri ile uyumlu bir şekilde, din-i mübin-i İslâm için koşturan insanlar karşısında şeytanların çıldırmaması düşünülmemelidir.

---

²³⁹ Bediüzzaman Said Nursi, Lemalar, 222.

ALTINCI BÖLÜM
BAZI SORU VE CEVAPLAR

ŞEYTAN HAKKINDA MERAK EDİLEN BAZI SORU VE CEVAPLAR

1- İnkârcı Cinler Şeytan Kavramına Girer Mi?

Evet, Kur'ân-ı Kerim ve hadislerde Ehli Sünnet âlimlerinin tesbitine göre cinlerin kafirlerine şeytan denmektedir. Cinlerin müslümanları, kafirleri, iyileri, kötülerini, kadın ve erkek ayırımı vardır. Büyük şeytan diyebileceğimiz İblis ise cinlerden yaratılmıştır. "Meleklerle, Âdem'e secde edin demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmişti. O (İblis) cinlerden idi. Rabbinin buyruğu dışına çıktı"(Kehf, 18/50) buyruğularak cinlerden olduğu bildirilmektedir.

Hz. Süleyman (aleyhisselâm)'ın cinlerin kafir olan kısmını Allah Teâlâ hikmeti gereği onun emrine verip görev yaptırmıştır: "Süleyman'a da, sabah gidişi bir ay(lık mesafe), akşam dönüşü bir ay(lık mesafe) olan rüzgarı boyun eğdirdik ve onun için erimiş bakırı da kaynağından sel gibi akıttık. Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun önünde çalışırdı. Onlardan kim buyruğumuzdan sapsa, ona alevli azabı tat-

tırırdık. O'na dilediği gibi kaleler, heykeller, havuzlar kadar (geniş) leğenler, sabit kazanlar yaparlardı..."(Sebe, 34/12-13)

Bediüzzaman Said Nursi hazretleri "Hz. Süleyman'ın cinlere hükmetme" durumunun bir mucize olduğunu, mucizelerin de ilmin varacağı en son nokta olduğunu beyan etmekte ve kafir cinlerin şeytan kavramına girdiğini anlatmaktadır; "İnsanlarda şeytan vazifesini gören cesetli ervâh-ı habîse (cesetli kötü rûhlar) bilmüşâhede bulunduğu gibi, cinlerden cesetsiz ervâh-ı habîse (cesetsiz kötü rûhlar) da bulunduğu, o katiyettir. Eğer onlar maddi ceset giysydiler, bu kötü insanların aynı olacaktılar. Hem eğer bu insan sûretindeki insî şeytanlar cesetlerini çıkarabilse idiler, o cinnî iblisler olacaktılar."²⁴⁰

2- Hz. Peygamber'in "Hasta Eden Şeytanlar" İfâdesini Nasıl Anlamalıyız?

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait lavabo ve tuvâletlerde fazla kalmayın, oralar şeytanların çok olduğu yerlerdir, şeytanlar hasta ederler, ağız açık sürahiden su içilecekse üstünde şeytanlar barınacağından suyun dökülüp içilmesi, ellerinizi yemekten sonra yıkayın, tırnaklarınızı uzatmayıp kesin tırnak diplerinde şeytanlar barınırlar sizi hasta ederler,²⁴¹ gibi ifâdelerdeki şeytan kavramından mikroplar anlaşılması gerekir.

Şeytan kavramına peygamberimiz insanlara zarar veren şeylerden olan mikropları yüklemiş, insanlara verdiği zararı anlatırken şeytan demiştir. Bu ve benzer hadislerde geçen şeytan kavramını muhakkik Ehl-i Sünnet âlim-

²⁴⁰ Nursi, Bediüzzaman Said, Lem'alar-1, 13. Lem'a, 10. İşâret, sh.121.

²⁴¹ Bkz. Ebu Davud, Edeb 173; Müsned, 5/417.

leri "Mikroplar" olarak açıklamışlardır. Çünkü o dönemde mikrop kavramı olmadığından Allah Resülü zararlı şeylere şeytan demiştir. Bu tür hadislerdeki şeytan kavramına mikroplar olarak mana verilmesi gerekirken yanlış mana yüklenmesi sonucu bazı kişilerce elde, suda, çöplerde, banyo ve tuvaletlerde iblis veya cinler aranır olmuştur.

Halbuki böyle yerlerde mikroplar olurlar. İblis ve Cin gibi varlıkları hele hele müslüman cinleri tuvalet ve banyoda aramanın "inananlar üstündür" düstürunca müslüman varlığa hakaret içerir. İblis ve cin gibi varlıkların âlemi başka, bizim âlemimiz başkadır. İnsan ve cinlerin âleminin Rabbi olan Allah Teâlâ Kur'ân'da bu durumu anlatmakta, O'nun açıklayıcısı olan ekmel tefsirci Allah Resülü de yukarıdaki hadislerinde açıklamaktadır.

3- İnsanların inkârcıları, Kötüleri Şeytan mı?

Âyet ve hadislerde insanların kötüleri veya kafirlerine şeytan denmiştir. "Her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık."(En'am, 6/112) "Pusuya çekilen insan ve cin şeytanının şerrinden..."(Nâs, 114/6)

İbn Abbas, Ata, Mücahit, Hasan Basri ve Katade gibi âlimler gerek insandan ve gerek cinden olsun inatçı, kibirli, fitneci, ele avuca sığmaz, kaypak, yola gelmez olanların hepsine şeytan denilir, demişler, "Cinlerin de şeytanları vardır, insanların da. Cin şeytanı mümini aldatamazsa insan şeytanına gider, ona fısıldar, onu mü'mine saldırtır." demişlerdir.²⁴²

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ebu Zerr'e: "Cin ve

²⁴² Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, 3/2029.

insan şeytanlarından Allah'a sığındın mı?" dediğinde Ebu Zerr, "İnsandan da şeytan var mı?" diye sorar. Peygamberimiz de: "Evet, onlar cin şeytanlarından daha tehlikelidirler"²⁴³ diye cevap verir.

4- "Şeytan Mâtemi" ne demektir?

Cahiliyye âdeti olan mâtem; ölünün arkasından üzüntüsünü belli etmek demektir. Ölünün arkasından feryad üfiganla ağlamadır. Peygamberimizin ücretli matemci kadına, onu dinleyene de lanet ettiği rivâyeti vardır.²⁴⁴

Cahiliyyede olduğu gibi ölünün bir takım iyiliklerini sayıp dökerek vay benim yiğidim, arslanım, evimin direği, gibi sözlerle bağırp çağırarak ağlamak, saçını başını yolmak, başına, yüzüne veya dizine vurmak, saçını başını yolmak, elbiselerini yırtmak gibi matemler câiz değil, haramdır.²⁴⁵ "Benim çocuğumu veya kocamı Allah niye aldı" vs. gibi ifâdeler bir nevi kadere itiraz manası içereceğinden câiz görülmemiş, Allah Resülü böyle davranışları "Şeytan Mâtemi" olarak vafsetmiştir.²⁴⁶ Bir yakını ve sevdiği kişileri kaybedenlerin eğer güçleri yetiyorsa sabretmeleri ve ağlamamaları en iyi harekettir. Buna güç yetiremeyenlerin ise sessizce ağlamaları ve gözden yaş akıtmaları da câizdir.²⁴⁷

5- Horozun Ötmesi Meleğe, Eşeklerin Anırması Şeytan'a Neden Nispet edilir?

Horoz ve Eşek, insana hizmeti çok dokunan evcil hayvanlardandır. Eşeğin taşıma vasıtası olarak kullanıldığı

²⁴³ Nesai, İstiâze 48; Müsned, 5/178, 265.

²⁴⁴ Bkz. Ebû Dâvud, Cenâiz 20; Müslim, Cenâiz 9

²⁴⁵ Buhâri, Cenaiz 36, 39, 40, Menâkib 8; Müslim, Imân 165; Tirmizî, Cenaiz 22.

²⁴⁶ Tirmizi, Cenâiz 25

²⁴⁷ Bkz. Oral, 100 Soruda Âhîret Hayatı, s.18-19.

Kur'ân'da geçmekte, (Bkz. Cuma, 62/5) sesi ise, "Seslerin en çirkinini" (Lokman, 31/19) olarak anlatılmaktadır. Horoz, diğer hayvanlardan farklı bir özellik taşır. Bilhassa geceleri ötüşünü belli zaman aralıklarıyla yapar ve bunu hiç değiştirmez. Her gün fecirden önce ve fecirden sonra düzenli olarak ötüşleri vardır. İnsanları namaza kaldırdığından Horoza kızılmaması, sövülmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bir hadiste şöyle buyrulur: "Horozların öttüğünü işittiğiniz zaman, Allah'tan lütuf ve ikramını talep edin. Çünkü onlar bir melek görmüştür. Eşeğin anırmasını işittiğiniz zaman şeytandan Allah'a sığının, Çünkü o da bir şeytan görmüştür."²⁴⁸

Geceleyin köpeklerin havlaması ve eşeklerin anırmasını duyduğumuzda bizim görmediklerimizi gördüklerinden dolayı Allah'a sığınmamız tavsiye edilmektedir. Yakın tarihte olan Erzincan ve Düzce depremlerinde zelzeleyi, sarsıntıyı hayvanların önceden hissettikleri, hayvanların önceden huzursuz oldukları anlaşılmaktadır. Hz.Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'de sorumlu oldukları için insanlar ve cinler hariç bütün canlıların kabir azâbını işittiğini belirtmektedir.²⁴⁹

Âlimler horozdan öğrenilmeye değer beş şey olduğunu söylerler: 1- Güzel ses, 2-Seher vakti erken kalkmak, 3-Cömertlik, 4- Cinsî kısıkançlık, 5- Âile bereketi.

6- Kuş Uçurtmak Şeytan İş mi?

Hz. İbrahim (aleyhisselâm) kalbinin tatmin olması için ölüleri nasıl diriltildiğini Allah'dan göstermesini istemiş, Allah Teâlâ da: "Dört kuş tut, onları kendine alıştır. Sonra kesip her dağın başına onlardan birer parça koy. Sonra da onla-

²⁴⁸ Buhâri, Bed'ül-halk 15; Müslim, Zikr 82; Ebû Dâvud, Edeb 115.

²⁴⁹ Buhâri, Cenâiz 66; 85.

rı (isimleriyle) çağır. Koşa koşa sana geleceklerdir..."(Bakara, 2/260) buyurmuştur.

Ehl-i Sünnet âlimleri, yavru ve yumurta elde etmek veya mektup taşımak vs. için kuş beslemeyi caiz görmüşler, küçüklerin kuşlarla oynamasını da uygun görmüşlerdir. Yeter ki eziyet edilmesin, atış için hedef yapılmasın.²⁵⁰ Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), çocuk değil de büyük kişilerin güvercin vs. ile oyalanmasını, eğlenmesini, boş, faydasız ve malayâni gördüğü için şeytana nisbet etmiş, uçurttuğu kuşa da şeytan demiştir.

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Allah Resûlü bir güvercinin peşine düşüp onunla eğlenen bir adam görmüştü. "Bir şeytan bir şeytaneyi takip ediyor!"²⁵¹ buyurdular. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuşlarla oynayan kölesi Zeyd'in oğlu çocuk Hz. Üsâme'ye: "Ey Üsame, acıkan ciğer sahibi her hayvan hususunda dikkatli ol, Kıyamet günü Allah'a şikâyet edilirsin"²⁵² buyurarak kuşlarla eziyet edilmesi durumunda hakkını kıyâmet günü alacağını belirtmiş, çocuk Üsâme'ye kuşla oynadığı için kızmamış, yalnızlıktan sıkılan bir sahabîye de güvercin veya horoz beslemesini tavsiye etmiştir.²⁵³

7- Şeytan Secde'den Niçin Korkar?

Secde; boyun bükmedir. Allah'a yaklaşımdır, gururu, kibiri kırma iradesidir, şuurudur. Allah, ilk insan Hz. Âdem'i yarattığında meleklere ve İblis'e ilk insana boyun bükmeyi, saygı duymayı yani secde etmeyi emretmiş, İblis

²⁵⁰ Müslim, Sayd 58; Tirmizî, Sayd 1.

²⁵¹ Ebû Dâvud, Edeb 65; İbn Mâce, Edeb 44.

²⁵² Nesai, Dehaya 42.

²⁵³ Bkz. Müsned, 4/112

etmemiştir. "Allah: Ey İblis! Secde edenlerle beraber olmayışının sebebi nedir? Dedi. (İblis): Ben kuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattığın bir insana secde edecek değilim, dedi." (Hicr, 15/32-33)

Secde edilince, emre karşı diretme, böbürlenme, (Bkz. Bakara, 2/34), kendini başkalarından hayırlı, iyi görme (Bkz. Araf, 7/12), kendini yüksek görme (Bkz.Hicr, 15/33) büyüklük tasalama, (Bkz.Sa'd, 38/74) gibi şeytanın sıfatlarına itiraz edilmiş olur. Hz. Peygamber de kişi namazda yanılıp sehiv (yanılma) secdesi yaptığında şeytanın burnunu sürçme olacağını haber vermiştir.²⁵⁴

"Âdemoğlu secde âyeti okur, dinler ve secde ederse şeytan ağlayarak ayrılır ve: Yazık bana, insanoğlu secdeyle emredildi ve secde etti, karşılığında ona Cennet var, ben de secdeyle emrolundum itiraz ettim, benim için de ateş var, der."²⁵⁵

8- Şeytan'ın Doğru Söylediği Hiç Olmuş mu?

İnsanlardan belli bir kısmını yalanlarla kendi peşine takıp azdıracağını, onlardan bir pay alacağını şeytan doğru olarak söylemiştir. "Şeytan: "Yemin ederim ki, kullarından belli bir pay edineceğim, onları mutlaka saptıracağım, muhakkak onları boş kuruntulara boğacağım.." (Bkz. Nisâ, 4/118-119)

Buhârî'de rivâyet edilen bir hadis-i şerif'te, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ramazan zekâtını -veya ganimet malını- muhafaza etmesi için Ebû Hureyre'yi görevlendirir. Kara çirkin bir adam muhafızlık ettiği maldan almaya çalışır. Ebû Hureyre adamı yakalar, adam yalan söyleyerek

²⁵⁴ Bkz. Müslim, Mesâcid 88; Nesâi, Sehv 24; Ebû Dâvud, Salât 197.

²⁵⁵ Müslim, İmân 33.

kendini bıraktırır. Sabah olunca Allah Resûlü "... dün akşam ki esiri ne yaptın?..." diye sorar. Ebû Hureyre'de bıraktığını söyler. Bu böyle üç gece devam eder.

Ebû Hureyre üçüncü kez aynı hırsız yakalar ve: Seni mutlaka Hz. Peygamber'e götüreceğim. Bu üçüncü gelişin, üstelik sıkılmadan -başka gelmeyeceğim- deyip yine de geliyorsun, der. O kişi de: "Bırak beni, sana birkaç kelime öğreteyim de Allah onlarla sana fayda ulaştırırsın". Nedir onlar? diye Ebû Hureyre sorduğunda: "Yatağa girdiğinde Âyete'l-Kürsi'yi sonuna kadar oku. Bunu yaparsan, Allah senin üzerine muhafız bir melek diker, sabah oluncaya kadar sana şeytan yaklaşamaz.." der. Ebû Hureyre'de tekrar onu serbest bırakır.

Sabah olunca Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ebû Hureyre'ye "Esir'i ne yaptığını sorar. Ebû Hureyre'de şunları şunları söyledi, o yüzden serbest bıraktım, der. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de: "Üç gecedir konuştuğun şeytandı. (veya hırsızlık yapan biriydi) O, koyu bir yalancı olduğu halde, bu sefer doğru söylemiş Ebû Hureyre"²⁵⁶ buyurur.

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in açıkladığı gibi şeytan Âyete'l-Kürsi'nin faydası konusunda doğruyu söylemiştir. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de doğruyu nerede olursa olsun almış, şeytan (veya büyük günâhı yapan hırsız) dan bile doğruyu kabul etmiştir. Hadis-i Şerif'te bize şu ders verilmektedir: Doğruyu kim söylerse söylesin hatta şeytan bile söylese doğru doğrudur, alınır, uygulanır.

²⁵⁶ Buhâri, Vekâle 10.

9- "Keşke-Eğer" Kelimeleri Şeytana nasıl Kapı Açar?

Hadis-i şerifte: "... Sana faydalı olan şeye karşı gayret göster. Allah'tan yardım dile, acz izhar etme. Bir musibet başına gelirse: "Eğer, keşke şöyle yapsaydım bu başıma gelmezdi!" deme. "Allah takdir etmiştir. O'nun dilediği olur!" de. Çünkü "eğer" kelimesi şeytan işine kapı açar."²⁵⁷ buyrulmuştur.

Eğer kelimesi ile İblis, cin ve insan şeytanlarının, kade-re çatmayı kalbe atar ve vesvese verir, demektir. Kader, varlıkların ve olayların bütün halleri ve vasıflarıyla, sebepleri ve şartlarıyla, hâiz olacakları kuvvet ve kabiliyetleriyle, varlık âlemine gelecekleri zaman ve mekânlarıyla Cenâb-ı Hak tarafından ezelde tâyin buyurulması ve bir tertip ile kaydedilmesi demektir.²⁵⁸

Kaza ise, ezelde takdir olunan her şeyin Cenâb-ı Hakk'ın yaratması ve icadıyla vücud sahasına çıkmasıdır. Kader, Cenâb-ı Hakk'ın ilminde eşyaya biçilen bir plan ve projedir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kader konusunda tartışan sahabilere, "Ben bunun için mi aranıza gönderildim."²⁵⁹ diyerek çıkmıştır. İmam-ı Azam Ebû Hanife de "Kader, insanların karşısına dikilmiş güç bir meseledir. Bu öyle kapalı bir meseledir ki, anahtarı kaybolmuştur. Kade-re bakan Güneşe bakan gibidir, baktıkça gözleri kamaşır, şaşkınlığı artar"²⁶⁰ demektedir.

Geçmişe âit "Kaderimdir" diyebiliriz. "Eğer şöyle şöyle olsaydı" gibi düşünce ve ifâdeler geçmişe değiştirme imkanı

²⁵⁷ Müslim, Kader 34

²⁵⁸ Bkz. Cürcâni, Seyyid Şerif, Ta'rifât, s.152.

²⁵⁹ Bkz. Tirmizî, kader 1; İbn Mâce, Mukaddime 10.

²⁶⁰ Bkz. Ebû Zehrâ, Ebû Hanife, 204.

olmadığından kadere itiraz olacak, -Allah korusun- kaderi inkara doğru bizi götürecektir.²⁶¹

Hız. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuda bizi uyar-
makta ve "Eğer, şâyet, keşke" kelimeleri ile kullanılan cümle-
lerle geçmişe âit işlerin değişme imkanı olmadığını, geçmişle
uğraşırken şu ânın faydasız geçmesiyle zamanın boşuna ge-
çebileceğini, zamanın boşu boşuna geçmesiyle şeytana kapı
açtığını, "Şeytanın arkadan aldatması"(Bkz. Araf, 7/16-17) oldu-
ğundan günâha doğru gittiğimizi anlatmaktadır.

10- Sol Elle yemek Şeytan İşi mi?

"Sizden kimse sakın sol eliyle yiyip içmesin. Çünkü şey-
tan soluyla yer içer"²⁶²

Sol elin sağ ele nazaran daha zayıf olduğu, sol elle ye-
nirse dökülebileceği, rahat yenilemeyeceği, isrâf olacağı,
sol tarafın daha çok şeytana nisbet edilmesiyle kötülöklere,
çirkinliklere, çok yeme ile kapı açılacağı, yemek esnasında
da unutulmaması, sağlam irâde sahibi olması gereği Allah
Resûlü tarafından belirtilmiştir.

Ayakkabı, elbise giyinme, başını tarama, temizliklerde
bütün işlerde sağdan başlamayı²⁶³ Hatta küçük abdest boz-
ma esnasında sağ eli ile zekerine (cinsel organına) doku-
nulmaması tavsiyesi yapan Hız. Peygamber (sallallâhu aleyhi
ve sellem) pisliklerin temizlenmesi, kirletici işlerin dâima sol
elle yapılmasını istemektedir. Meselâ, istinca (tuvâlet te-
mizliği)'nın,²⁶⁴ abdest alırken burun temizliğinin,²⁶⁵ banyo

²⁶¹ Bkz. Oral, Osman, 100 Soruda kader İnancı, s.3 vd.

²⁶² Müslim, Eşribe 106-107; Buhâri, Etime 2-3; Ebû Dâvud, Et'ime 20.

²⁶³ Buhâri, vudu 31; Nesâi, tahâret 42.

²⁶⁴ Bkz. Buhâri, Vudu 20; Müslim, Tahâret 57; Nesai, Tahâret 23.

²⁶⁵ Bkz. Nesâi, Tahâret 74.

yaparken vücûdun pis yerlerinin,²⁶⁶ pisliklerin hep sol elle yapılması istenmiştir.

11- Yıldızlarla Şeytanların İrtibatı Var mı?

Yıldızlar; Kur'ân-ı Kerim'de de çokça zikredilmiş; "Karanın ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulasınız diye yıldızları sizin için var eden de O'dur..."(En'am, 6/97) âyetiyle yıldızların yaratılma sebebi açıklanmıştır. Yıldızlar insanlara hizmet için yaratılmış mahluklardır.²⁶⁷ Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'ın Yıldızları üç şey için yarattığını, onları semanın süsü kıldığını, semaya yükselip haber toplayan şeytan, cinlere atılacak taşlar ve kendileriyle istikamet, yön tayin edilen işaretler kıldığını belirtmektedir.²⁶⁸ "Andolsun biz, en yakın göğü lambalarla donattık ve onları şeytanlar için taşlamalar yaptık."(Mülk, 67/5)

Yani yıldızları şeytanlara zan ve hayallerine göre saçma şeyler söylemeye vesile yaptık. Münecimler, astrologlar bunlara bakıp birtakım saçmalar atarlar. Yıldızları baha ne ederek islam dışı, akıldışı bir takım efsânevi şeylerle insanlara gelecekte gazeller okumak şeytanın ayak oyunları olarak tarif edilmiş, falcılık, kehanet, rûh çağırma vs. gibi gaybtan haber vermeğe yönelik her çeşit uğraşmayı İslâm reddetmiş, küfürden bir şu'be, bölüm saymıştır.

Yıldızlar ilminden yasaklanan, münecimlik denilen henüz ortaya çıkmadan gelecekle ilgili kehânetlerde bulunmak ilmidir. Dünyadaki her şeyin yıldızlarla olacağını iddia etmek Kur'ân ve Sahih sünnete ters bir inanıştır. Ehl-i Sün-

²⁶⁶ Bkz. Buhâri, Gusl 11; Nesâi, Tahâret 155.

²⁶⁷ Buhâri, ezân 156; Megâzi 35; Tevhid 35; Müslim, İmân 125.

²⁶⁸ Bkz. Buhâri, Bed'ül-halk 3.

net âlimleri müşahede ve rasat yoluyla anlaşılan ve kıble cihetinin bilinmesi gibi faydalı hususların bilinmesine yardımcı olan yıldızlar ilmi yasağa dahil değildir, demişlerdir. Yasağa dahil olan Yıldızlar İlmi ile ilgili peygamberimiz (sal-lallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim, Allah'ın zikrettiğinin gayrısı için yıldızlar ilminden bir şey kazanmışsa sihirden bir şube kazanmıştır. Müneccim kâhindir, Yıldız ilmi arttıkça sihir ilmi de artar."²⁶⁹

Yıldız falı gibi gelecekle ilgili fal çeşitleri ilgilenmenin, bu sözlere inanmanın veya "inanmıyorum ama vakit geçsin diye bakıyorum, okuyorum diyenlere Tevhid inancının zedelenmesi bakımından hadiste şöyle buyrulmuştur: "Kim bir kâhine gider ve onun sözlerini tasdik ederse Muhammed'e indirileni terketmiş olur, kim de gider inanmazsa kırk gün namazı kabûl olunmaz."²⁷⁰

12- Şeytan'ın Dügüm Atması ve İşemesi ne demektir?

Hadisçilere göre Şeytan'ın düğüm atmasından maksat; tembellik ve uyuşukluğu kötölemek, salih amele de teşvik etmektir.

Ebû Hureyre anlatıyor: Resûlullah buyurdular ki: "Biri-niz uyuyunca ensesine şeytan üç düğüm atar. Her düğümü atarken, düğüm yerine eliyle vurarak "üzerine uzun bir gece olsun, yat" dileğinde bulunur. Adam uyanır ve Allah'ı zikrederse bir düğüm çözülür, abdest alacak olursa bir düğüm daha çözülür, namaz kılarsa bütün düğümler çözülür ve böylece canlı ve hoş bir hâlet-i rûhiye ile sabaha erer. Aksi halde habis rûhlu (içi kararmış) ve uyuşuk bir halde

²⁶⁹ Ebû Dâvud, Tıbb 22

²⁷⁰ Müslim, Selâm 121,125; Buhâri, Tıbb 46; Ebû Dâvud, Tıbb 22.

sabaha erer."²⁷¹ Sanki şeytan zikir, abdest ve namaz gibi ibâdetleri enseye attığı düğümle bu şeylerin her birinden kişiyi men etmektedir.

Şeytan'ın işemesine gelince "işeme" ifâdesinin "Şeytan kişinin kulağını bâtil şeylerle doldurup, iyi-güzel şeyleri, zikri dinlemesine engel olmasından kinâyedir" demişlerdir. Peygamberimizin bu ifâdesi Abdullah b. Mes'ud'un kendisi olduğunu, bir gece namaza kalkamaması üzerine durumu Resulullah'a "bir adam" diye hikâye edince Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Allah'a yemin olsun, geceleyn şeytan arkadaşınızın kulağına işemiştir." buyurmuştur.

Âlimler, bu bir temsildir, uykunun ağırlığı sebebiyle namaza kalkamayanlar için getirilir, tıpkı kulağına bevl kaçıp da ağırlık basan ve işitme hissi fesada uğrayan kimse gibi, demişlerdir. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir halk deyimini şeytana temsil ederek kullanmış, şeytanın işemesini kişinin tembelliğine, uyuşukluğuna yormuştur.

13-Siyah Köpek ve Çan'ın Şeytan ile Alakası Nedir?

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "...siyah köpek şeytandır"²⁷² buyurmasını bazı âlimler siyah köpek, diğerlerinden daha zararlıdır, rengiyle daha çok korkutur, bu sebeple şeytan denmiştir, demektedirler. Hadislerde hıffı-sıhha denilen koruyucu hekimlik bakımından köpeklerden uzak durulması istenmektedir.

Hadisin sebab-i vürûduna, niçin-neden söylendiğine bakıldığında görülmektedir ki hadislerde namazı bozan,

²⁷¹ Buhâri, Teheccüd 12; Bed'ül-halk 11, Müslim, Müsâfirîn 207.

²⁷² Buhâri, Salât 22; 99; 102-108; İstizan 37; Müslim, sSalât 267.

Allah ile irtibatı kesen, engelleyen her şeye "Şeytan" denmekte ve sabırla namaza devam edilip, engellerle mücadele edilmesi istenmektedir.²⁷³

Hz.Peygamber ve sahabiler sabah namazında bir yerde uyuyakalmışlar, o yeri terketmişler "..Size gaflet veren bu yeri terkedin. Çünkü burası bize şeytanın musallat olduğu bir yerdir"²⁷⁴ buyrulmuş, namazı engelleyen şeye şeytan denilmiş, Hz. Bilâl'in uyuyakalmasına "Şeytan (bu gece) namaz kılmakta iken Bilâl'e geldi ve onu yatırdı, uyuttu..." buyurarak namazı kaçırdığı için uyku Şeytan'a nisbet edilmiştir.

"Kişi, önüne semer başı kadar bir şey bırakmadan namaz kılsa, (önünden geçtiği takdirde) siyah köpek, kadın, eşek, namazını bozar..²⁷⁵ Namaz kılacağımız yeri seçerken, dikkatimizi çekecek şekilde hayvan ve insanların gelip geçeceği, onlar tarafından rahatsız edilebileceğimiz veya başkalarını rahatsız edebileceğimiz yerlerden uzak yerlerde namaz kılmamız istenmektedir. Çünkü namazımız daha huzurlu olacak ve başkalarını rahatsız etmeyecektir.

"Biriniz sütresiz olarak namaz kılsa (önünden geçtiği takdirde) şunlar namazını bozar: Eşek, domuz, yahudi, mecûsi ve kadın... Namazın bozulmaması için onun önünden, bunların bir taş atımlık uzaktan geçmesi kifayet eder."²⁷⁶ "Eğer namaz kılanın önünden geçen, işlediği cürmün (suçun) şuurunda olsaydı, kırk sene bekler yine o insanın

²⁷³ Bkz.Buhâri, Salât 100, Bed'ül-halk 11; Müslim, Salât 259.

²⁷⁴ Buhâri, Mevâkit 35, tevhid 31; Müslim, Mesacid 309, 310, 311; Ebû Dâvud, Salât 11, Tirmizî, Salât 130;Nesai, Mevâkit 53-55; İmamet 47.

²⁷⁵ Müslim, Salât 265; Ebû Dâvud, salât 110; Tirmizî, salât 253; Nesai, kible 7.

²⁷⁶ Buhâri, Salât 90; ilim 18; Cezau's sayd 110-113; Tirmizî, Salât 252.

önünden geçmezdi."²⁷⁷ "Biriniz sütreye karşı namaz kılınca ona yakın olsun tâ ki şeytan namazını bozmasın."²⁷⁸

Hız. Âişe'nin yanında namazı bozan; Kadın, eşek, köpek zikri geçince Hız. Âişe (radıyallâhu anha): "Bizi yine eşeklere ve köpeklere benzettiniz. Vallahi ben Resûlullah'ı kiblesiyle arasında yatakta yatar olduğum halde namaz kılariken gördüm. İhtiyacım hâsıl olduğunda oturup onu rahatsız etmek istemezdim. Yatağın ayak tarafından sıyrılıp çıkardım."²⁷⁹

Namazdaki huzuru, huşuyu bozduğu için dikkat çekici çıplak vaziyette kadın, bir anda koşarak insanı korkutan köpek vs. iyiliğe götürücü namazdaki huzuru, huşûyu bozduğu için şeytana nisbet edilmiştir. Bazı âlimler bu hadislerle dayanarak siyah veya beyaz köpeğin içinde cin ve şeytanları aramışlardır. Yoksa siyah veya beyaz köpeğin şeytan olması akli, fiziki ölçülere uygun düşmemektedir. Büyük sahabî İbn Ömer (radıyallâhu anh), "köpekler Resûlullah devrinde mescidin içinde gidip gelirlerdi. Bu sebeple mescidi yıkamak için içine su serpmezlerdi"²⁸⁰ demekte, temiz olan köpek ve kedi'nin de necis olmadığını anlatmaktadır.²⁸¹

Bir hadiste peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Melekler, içinde köpek ve çan bulunan kabileye arkadaşlık etmezler."²⁸² buyurmuş, yolculuk esnasında serbest olan köpeğin geçtiğimiz yerlerde onları ısırarak veya havlamakla insanları rahatsız etmesinin meleklerin hoşuna gitmeyece-

²⁷⁷ Buhâri, Salât 101; Müslim, Zekât 261; Ebû Dâvud, Salât 108.

²⁷⁸ Ebû Dâvud, Salât 107.

²⁷⁹ Buhâri, Salât 22; 99; 102-108; İstizan 37; Müslim, Salât 267.

²⁸⁰ Buhâri, Vudu 33; Ebû Dâvud, Tahâret 139.

²⁸¹ Ebû Dâvud, Tahâret 38; Tirmîzî, Tahâret 69; Nesai, Tahâret 54.

²⁸² Müslim, Libas 103; Tirmîzî, Cihâd 25.

ği anlatılmıştır. "... Deve damlarında namaz kılmayın, zira onlar şeytanlardır."²⁸³ hadisi de oraların diğer ahırlara göre daha pis, zararlı olduğunu açıklamakta,²⁸⁴ köpeğin yemek kabını yaladığında yedi defa (yani çok kere) yıkanması tavsiye edilmekte mikrop yuvası olan şeylere şeytan denmektedir.²⁸⁵

Cenâb-ı Allah susuz kalan köpeğe su verdiği için Allah ahlâksız bir kadını Cennete koymuştur.²⁸⁶ Yoksa siyah veya beyaz köpeğin, kedinin, çan vs.nin şeytanla alakası yoktur. Mecâzen, verdiği zarar yönü ile, kötülüğe meyyâl olduğu için şeytan denmiştir. Allah'ın yeryüzünün halifesi, en şerefli varlığı insanların yararına, hizmeti için yarattığı kedi, köpek vb. gibi mahlukların şeytan vs. ile doğrudan hiçbir alakası yoktur.

14- Hacc'da Şeytan Taşlama'nın Hikmeti Nedir?

Hacc ibâdeti esnasında Şeytan taşlama'nın fıkıh'taki adı "Remy" dir. Lugat olarak atmak demek olan remy, sadece hacc ibâdetinde olan umre'de olmayan bir vacibedir. Remyü'l-Cimâr tabiri taşların atılması demektir. Cemre-i Akabe=Büyük Şeytan, Cemre-i Vusta=Orta Şeytan ve Cemre-i Ulâ=Küçük şeytan olarak taş atılır. Bayramın birinci günü cemre-i Akabe'ye yedi (7) taş atılır. Bayramın 2. 3. ve 4. günleri her birine 7'şer taş atılır.²⁸⁷ Peygamberimiz de Şeytan taşlamıştır.²⁸⁸

²⁸³ Ebû Dâvud, Salât 25; 255.

²⁸⁴ Bkz. Müslim, Hayz 97; Ebû Dâvud, Tahâret 72; Tirmîzî, Tahâret 60.

²⁸⁵ Bkz. Müslim, Tahâret 91.

²⁸⁶ Bkz. Buhâri, Enbiya 54.

²⁸⁷ Bkz. Buhâri, Hacc 135; 136; 137; 138; Müslim, Hacc 305; Tirmîzî, Hacc 64.

²⁸⁸ Bkz. Buhâri, Hacc 134; Müslim, Hacc 313; Tirmîzî, Hacc 59.

Bir gece Hz. İbrahim (aleyhisselâm) rüyâsında oğlunu kurban etmekte olduğunu gördü. Bunu Allah'tan emir olarak telakki etti. (Saffat, 37/102) Bu rüyâ üç defa tekrar etti. Oğlunu kurban etmeye Mekke'ye gelirken yolda bir adam "... bu rüyânın şeytanın rüyâsı olduğunu.." söylüyordu. Hz. İbrahim hemen onun Allah'ın düşmanı şeytan, İblis olduğunu anladı. Ve kovdu. Şeytan bu defa küçük çocuk İsmâil'in annesi Hacer'in gözüne gözüktü. İbrahim'in çocuğunu kurban edeceğini anlattı. Hz. Hacer annemizin Allah'a teslimiyeti bütün kadınlara örnek oldu ve yeri-göğü titretti. ".. Eğer bunu Allah emretti ise yapmalıdır. Bize düşen Allah'ın emrine teslim olmaktır.." ²⁸⁹ Hz.Hacer de şeytanı kovmuştu.

Şeytan bu defa küçük çocuk İsmâil'e gözükmüştü. İsmâil'i de şeytan kandıramadı. Nihayet İsmâil Şeytan'ı babası Hz. İbrahim'e şikayet etmek zorunda kalmıştı. Hz. İbrahim: "Onu taşla oğlum" buyurdu. Hz. İsmâil babasının tavsiyesiyle yerden aldığı taşları ona doğru fırlattı. Bu taşlama ile uzaklaşan Şeytan biraz sonra ikinci defa görüldü. Tekrar taşlandı. Üçüncü defa gözüktü, tekrar taşlandı. Üçüncü taşlamadan sonra Şeytan ümidini kaybederek uzaklaştı.

Bir rivâyette taşlar bir gözüne isabet ederek kör oldu. Bu yüzden "Kör Şeytan" denilmektedir. ²⁹⁰ Bundan sonra Hz. İbrahim'de oğlu İsmâil'i kurban etmeye yöneldi... Allah Teâlâ emre itaate mükâfat olarak kurbanlık koç (Bkz. Saffat, 37/107) lutfetmişti.

Şeytan taşlama ve kurban, bundan böyle Zilhicce ayının onuncu gününe rastlayan Hacc günlerinde yapılmak-

²⁸⁹ Taberi, Tarih, 1/274.

²⁹⁰ Bkz. Kazancı, Ahmet Lütü, Peygamberler Tarihi, 1/231 vd.

tadır. Sanki Şeytan taşlanarak bir nevi günâhlarımıza taş atılmakta, sembolik olarak kötülükler taşlanmaktadır. Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmâil (aleyhimesselem) 'ın Allah'a olan teslimiyetleri, Hz. Hacer annemizin yeri, göğü titreten, bütün kadınlara örnek olan vahye, kocasına olan itimadı, itaati şeytan taşlama ile sembolik olarak zihinlerde hatırlanmakta, hac yapanlar için yaşama sevinci olmaktadır. Zaten Hacc'daki bir çok sünnetler, bu büyük zâtların Allah katında razı olunan hareketlerinin sembolik hatırlanmasıdır.

15- Esneme ve Hapşırma Şeytandan mıdır?

Esnemek ve hapşırma vücudün durumlarından biridir. Esnemek esnasında içeriye hava alınıp verilir. Hapşırma ise burundaki sümük bezlerinin burnu kapatmasından dolayı olur. Dışarıya (sümük) çıkar.²⁹¹ Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bu pislığe "Şeytan" demiş,²⁹² Şeytan'ın burunun içinde gecelediğini söylemiş, üç kere sümükürmesini istemiş, elle burunda oynamayı uygun görmeyip: "Sizden biriniz uykusundan uyandığı zaman abdest alsın ve üç defa buruna su çekip iyice temizlesin! Çünkü şeytan (zararlı yaratıklar) o kimsenin burun deliklerinde gecelemiş olabilir"²⁹³ buyurmuştur.

Esnemenin şeytandan olması, şeytanın bunu sevmesindedir. Peygamberimiz hapşırıktan sonra hamd etmeyi yani Elhamdulillah, Allaha Şükür denmesini, teşmitte bulunulmasını öğütlemiştir.²⁹⁴ Teşmid; tebrik manasındadır. Teşmid; düşmanı sevindirecek duruma düşmemesi için

²⁹¹ Bkz. Özkul, Haluk, Kulak, Burun, Boğaz Hastalıkları, Âile Sağlığı Ans.,2/73.

²⁹² Bkz. Buhâri, Bed'ül-halk 11; Müslim, Tahâret 23; Nesai, Tahâret 73.

²⁹³ Buhari, Bedü'l-Halk 96.

²⁹⁴ Bkz. Buhâri, Edeb 127; Müslim, Zühd 53; Ebû Dâvud, Edeb 102.

yapılan duâ demektir. Yani hapşırıp da hamdedince şeytani üzecek bir hal ortaya koymuş, şeytanın hâli sebebiyle de kişi sevinmiştir.

Hadis-i Şerifte: "Allah hapşırmayı sever, esnemenen hoşlanmaz. Öyleyse sizden biri hapşırır ve Allah'a hamderse, bunu işiten her müslüman üzerine, Yerhamukallah (Allah sana merhamet etsin) demesi hak olur. Ancak esneme gelince, işte bu şeytandır. Biriniz namazda esneyecek olursa, imkan nisbetinde kendini tutsun ve haah!. diye ses çıkarmasın, havlamasın. Zira bu, şeytandır, şeytan kendisine gülüyor demektir."²⁹⁵ ".elini ağzına tutsun. Çünkü şeytan bu esnada ağzına girer."²⁹⁶ buyrulmuş, esneme ve hapşırma esnasında yapılması gereken adâb, usûl anlatılmış, esneme esnasında ses çıkarılması köpeğin havlamasına benzetilmiştir.

Kulak-Burun-Boğaz doktorlarının dediğine göre burundan nefes alınınca burunda bulunan kıl ve sümük bezleri burundan içeriye giren mikropları tutmakta, girmesini engellemektedir. Çok soğukta bile burunla nefes alınıp verilirse soğuk hava ısıtılıp öylece ciğerlere gittiğinden hastalanma vs. olmamaktadır. Ama ağızdan giren havada bulunan mikroplar boğaz vs. hastalandırmakta, çünkü havadaki mikropları tutan cihazlar ağızda yoktur. Burundan değil de ağızdan nefes alınırsa boğaz sistemi hasta olmaktadır.²⁹⁷ Hapşırmanın namazda olanıyla namaz dışında olanı ayrılmıştır. Namaz içinde hapşırma da şeytandan sayılmıştır.

²⁹⁵ Buhâri, Edeb 125-128, Bed'ül-halk 11; Müslim, Zühd 56.

²⁹⁶ Tirmizî, Salât 271, 272, 273; Müslim, Zühd 55, 57.

²⁹⁷ Bkz. Özkul, Kulak-Burun-Boğaz Hastalıkları, Âile Sağlığı Ans, 2/64 vd.

"Namazda hapsırma, uyuklama ve esneme şeytandır."²⁹⁸

Esnemenin şeytandan olması, şeytanın insana gaflet veren, hayrını azaltan, namazını kesen her şeyi sevmesindedir. Esneme genellikle çok yemekten meydana gelen bir durumdur. Çok yeme de şeytan işidir, çok zararlıdır.

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) daha önce de açıklandığı gibi namazı bozan, engelleyen, takvayı kaçıran her şeye "şeytan" tabirini kullanmış, namazda sağa-sola bakana Şeytanın hırsızlığı olarak vasıflandırmıştır. Ebû Hureyre'nin anlattığına göre Allah Resûlü hapsirdiği zaman, yüzünü elleriyle veya elbisesiyle örter ve sesini de kısırdı.²⁹⁹

Yahudiler, Allah Resûlü'nün huzurunda zoraki hapsirirler ve bununla kendileri için Yerhamukallah = Allah merhamet etsin, demesini umarlardı. Allah Resûlü ise onlara "Allah size hidayet versin ve aklınızı ıslah etsin" derdi.³⁰⁰

16- Tırnakların Uzunluğu ve Kısallığı ile Şeytanın İrtibatı Nasıl Olur?

Yüce Allah'ın kullarına verdiği nimetlerden biri de her işimizi yaptığımız parmaklardır, uçlarına da tırnaklar konulmuştur. Tırnaklar parmakların hareketlerini kuvvetlendirir ve aşınmalarını önlerler. Tırnakların uzayan kısımlarının kesilmesi gerekir. Çünkü uzayan tırnakların içerisinde pislik kalır ve hastalıklara sebep olurlar. Uzun tırnak içinde kalan maddeler yoğunlaştıkça içerisine su geçirmez olur, böylece banyo, gusül yaparken içine su girmez.

²⁹⁸ Tirmizi, Salât 272

²⁹⁹ Bkz. Ebû Dâvud, Edeb 98; Tirmizi, Edeb 6.

³⁰⁰ Ebû Dâvud, Edeb 101; Tirmizi, Edeb 3.

H.z.Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) tırnakları kesmenin peygamberlerin sünneti, fitrattan olduğunu söylemiş,³⁰¹ bu koltuk ve etek altı traşının kırk günü aşmamasını istemiştir.³⁰² H.z. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) uzun tırnaklar hakkında:"Ey falan, uzayan tırnaklarını kes, zira şeytan (zararlı şeyler) tırnaklar içinde barınırlar. Sizden biriniz bana gökten haber soruyor. Halbuki tırnaklarını kuş tırnağı gibi uzatıyor ki, içinde cünüplük, pislik ve yemek kırıntıları kalmıştır"³⁰³ buyuruyor.

Uzun tırnak bırakmanın câiz, fakat tırnak altlarının temiz, bakımlı olması, tırnak altlarının pislik, mikrop, şaytanlardan temizlenmesi bilhassa elleriyle çalışan kişilerin kısa tırnaklı olmasının gereği anlatılmakta, saç ve kesilen tırnakların da kötü niyetli kişilerin eline geçip büyü gibi şeylerde kullanılmaması için İslâm âlimleri tarafından gömülmesi, yakılması orta yerlere atılmaması istenmektedir.

17- Nefis, Şeytan mı?

Nefis, insanın "ben" dediği hakikattir. Güzelliğe de açık ve her iki taraf açısından gelişmeye elverişlidir. İnsanı kötülüğe meylettiren nefis, şeytan ile aynı kategoride ele alınagelmıştır.

"Nefse ve onu şekillendirene, ona bozukluğunu ve korunmasını ilham edene andolsun ki nefisini yücelten kazanmış, onu alçaltan da ziyana uğramıştır."(Şems, 91/7-10)

Nefsin arzu ve isteklerine hevâ denir. İnsanın dünyadaki imtihan sırlarından birisi de nefsin bayağı ve suflî arzula-

³⁰¹ Bkz. Buhâri, libas 63, 64; İsti'zan 51; Müslim, Tahâret 39; Tirmîzî, Edeb 14.

³⁰² Müslim, Tahâret 51; Ebû Dâvud, Tereccül 16; Tirmîzî, Edeb 15.

³⁰³ Müsned, 5/417

rı bulunan hevaya muhalefet etmesi Allah'a kul olmasıdır. "Kim nefisini kötü heveslerden alıkoymuşsa onun barınağı cennettir." (Nâziat, 79/41)

"İnsanda rûh komutan durumunda olup nefis onun seviyesi düşük arzuları peşinde koşan askeri mesâbesindedir. Eğer rûh nefse, bedene hakim olup hükmünü geçirebilirse ferdin manevi hayatında îmân ve bunun semereleri olan ibâdet, iyilik ve güzel ahlâk husûle gelir ve o şahsın insanlığı, hayvanlığını bastırarak açığa çıkar. Rûh nefisini terbiye edip kendisine itaat ettirdiği nisbette insanlıkta yücelmiş olur."³⁰⁴

"Cihad, Allah yolunda verilen uğraşın adıdır. İç ve dışa doğru olmak üzere ikiye ayrılır. İçte doğru olanı, insanın kendi özüne erme gayreti, dışa doğru olanı da; başkalarını özlerine erdirme uğraşdır. Birincisine büyük cihad, ikincisine küçük cihad denir."³⁰⁵ Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafından da nefsiyle yapılan mücâdele "Büyük Cihâd"³⁰⁶ olarak açıklanmaktadır.

18- Nefis ile Şeytan Arasındaki farklar Nelerdir?

* İblis'in zâtî varlığı vardır. Allah'a karşı gelmiş, cennetten kovulmuş, Allah'tan kıyamete kadar mühlet istemiş, insanoğlunun ebedî düşmanı olduğunu ant içerek ilân eden, baş âsidir.

Nefsin varlığı rölatifdir. O, ruh, akıl, beden ve diğer cihazları gibi insanın bir parçasıdır.

* İblis, Hz. Âdem'den önce yaratılmış, maddesi ateşten, Cin taifesine mensup bir varlıktır. Kendisi bir tane olup, insan-

³⁰⁴ Bkz. Bağçeci, Muhittin, Nesefî'ye Göre îmân, 85.

³⁰⁵ Gülen, M. Fethullah, Cihad, 6, 13.

³⁰⁶ Aclûni, Keşfü'l-Hafa, 1/424.

dan ve cinden yardımcıları vardır. Şeytan, insanlık var olduğu müddetçe varolacak, onlar ikinci bir defa daha dirilmek üzere öldüklerinde o da ölecek, haşır için tekrar diriltilecektir.

Nefsin yaşamaının başlangıcı ve bitişi, parçası olduğu insana bağlıdır.

* İblis, insana düşmanlıktan asla ve asla vazgeçmez. Nefis, ilk başta emmâre iken İblis'le aynı çizgidedir. Arındırma, tezkiye, terbiyeye tabi tutulursa düşmanlıktan vazgeçip iyiliği emreder hâle gelebilir.

* İblis, bütün insanlarla birden uğraşır. Her birisini bir tarafından yakalayıp yıkmak ister. Yardımcılarıyla beraber iş bölümü yapar.

Nefs-i emmâre ise yalnız çalışır ve sadece beraberinde bulunduğu insanın başının belasıdır.

* İblis'in yeri belli ebedi cehennemde kalacaktır.

Nefis ise Allah'a itaat edip etmemesine göre değerlendirilmeye tabi tutulacak, ona göre muâmele görecektir.

* İblis, daha çok dışarıdan çalışır, insanı günah atmosferine çekmeye gayret eder.

Nefs-i emmâre ise, kendisinde barınan inat, kıskançlık, kin, nefret gibi mekânizmaları işleterek içten içe zarar verir.³⁰⁷ Bu yüzden bununla mücâdele "Büyük Cihad" diye isimlendirilir.

19- Satanizm Ne demektir, Tarihi Nasıldır?

Şeytan'ın Fransızca karşılığı olan Satanizm, düşünce ve edebiyatta şeytana ve kötülüğe gösterilen bağlılık, onları yüceltme demektir.

³⁰⁷ Bkz. Şeker, Şeytan Gerçeği ve Satanizm, s. 35-36.

Şeytana tanrı diye tapmak şeklinde tanımlanan Satanizm, özellikle 1880'li yıllardan itibaren başta Amerika olmak üzere Fransa, İngiltere, Almanya gibi ülkelerde, Hıristiyanlığa ve Hıristiyan din adamlarının ortaçağ ve sonrasında temsil etmiş oldukları din anlayışlarına ve dini tahakkümlerine karşı başlatılan bir reaksiyonun adı olmuştur.³⁰⁸

"Ey Âdem'in evladları, size emretmemişmiydim Şeytana tapmayın sakın."(Yasin, 36/60)

"Onlardan kim sana uyarıya, taparsa..."(A'raf, 7/18; İsra, 17/63) gibi âyetlerle Şeytana tapma gerçeği Kur'an'da geçmekte ve Cehennem ile tehdit etmektedir.

Satanizmin tarihi ortaçağlara kadar götürülmektedir. Bu hareketin ortaçağdaki büyü ve büyücüler ile bağları olduğu sanılmaktadır. Hıristiyan din adamlarının engizisyon mahkemeleri yoluyla yaptıkları büyük baskılar sonucu kiliseye karşı bir başkaldırı, isyan ve meydan okuma anlayışı gelişmiştir. Özellikle Hıristiyan din adamlarının hıristiyanlık adına yaptığı yanlış uygulamalar, bazı insanları hıristiyanlığa karşı tavır almaya yöneltmiştir. Bir diğer görüşe göre ise Satanizm âyin vs.- ve tavsiye ettiği kurallara bakılırsa hıristiyan din adamlarının halkı kiliseye çekmek için kendilerinin uydurdukları bir akımdır.³⁰⁹

İslâm Tarihi'nde Satanizm'in temsilcisi Yezidiler olmuşlardır. Bu inanışın sahipleri şeytana Melek-i Taus deyip, Şeytana ilah olarak tapmışlardır.³¹⁰

Satanizm, Tanrı'nın tam karşısında, kötülüğün tam tem-

³⁰⁸ Bkz. Güç, Ahmet, Satanizm, s.17.

³⁰⁹ Lavey, Anton, The Devil Work In Obuluous Ways, 3; Güç, Ahmet, Satanizm, s.17.

³¹⁰ Bkz. ORAL, İslâm Mezhepleri Tarihi, s. 126; Bkz. Tarhan, Nevzat, Satanizm, s.47.

silcisi olarak bulunan şeytana ibâdet etmektir. Bu ibâdet, Yahudi ve Hristiyan dinine karşı bir isyan hareketi olarak tanımlanmaktadır. Satanizm, bilinçli olarak bir şeytana tapınma etkinliği olmaktan çok, tepki sonucu sırf inat olsun diye şeytanın yanında yer alma hareketidir.³¹¹

Günümüzde Satanizmin en büyük hareketi 1960'lar da Amerika'da başlamıştır. Şeytan kilisesini Kafkas kökenli Anton Szandor Lavey (11 Nisan 1930'da doğmuş) 30 Nisân 1966 yılında San Fransisko'da Şeytan Kilisesi'ni kurmuş ve oranın başrahibi olmuştur. Örgüt, seçkin, zengin, eğitilmiş, üretken, eksantrik kişilerden oluşuyordu.

Hristiyan din adamlarının halkı kiliseye çekmek için kendilerinin uydurdukları bir akım diye tarif edilen Satanizm; Şeytana tapıcılık, Türkiye'de de başta İstanbul ve Anadolu'nun bir çok ilinde Satanistlerle yapılan tartışma ve sohbetlerden onların bu görüşlerini seçmelerinin asıl sebebinin bilgi ve eğitim eksikliğinden olduğu göze çarpmaktadır. Maddi imkanları iyi olan gençlerin, manevi boşluk ve tatminsizliklerinden dolayı hemen isyana, manevi boşluğa itilmekte ve satanizmin kucağına düşmektedirler. Uyuşturucu ve alkolizmin etkisinde kalarak nefislerinin esiri olmakta, bu şekilde de şeytanın tuzağına hemen düşmektedirler. Bazı gençlerin merak ve ilgi sahalarının okullarda yeterince tatmin edilmemesinden dolayı dikkat ve ilgiyi çekmek için şuursuzca, bir şey olmaz diye bulaştıklarını belirtmektedirler.

Müslüman toplumlarında şeytana tapma ve şeytanın tuzaklarına düşme bilgi ve iman zayıflığından kaynaklan-

³¹¹ Bkz. Ünal, Ali, Modern Kültür ve Satanizm, s. 37.

maktadır. Satanizmin tuzađına dűŐen gençlerin bunalım ađı olan akıl baliđ çađındaki dűnemde olmaları da ayrı bir yűndűr. Satanizmin etkilerinden korunmak için her Őeyden űnce Anne-Baba'ların çocuklarına sahip çıkmaları, onlara para ile deđil sevgi ile yaklaŐmasını iyi yapmaları, dini eđitimlerini iyi vermeleri, rűhlarını doyurmaları, arkadaŐ çevrelerini iyi yűnde Őemeleri için onlara yardımcı olmaları gerekmektedir.

SONUÇ

İnsanın başı şeytanla derttedir. O, yeni dünyaya gelen bebeğe dürter. Hayata yeni gözleri açılmaya başlayan genç günahları süsler. İnsanın uyanırken peşini bırakmadığı gibi uykusunda da rüyalarına müdahale imkanı arar. İbadet esnasında insana sokularak konsantresini bozma yolları araştırır. Hayatın en özel ve mahrem dilimlerine parmağını sokar. Vefatı anında ona yaklaşarak, ahiretini berbat etmeye çalışır. Çok hilekar, aşırı sinsî, koyu yalancı ve insanın en büyük düşmanıdır.

Şeytana ait özellikleri şöyle özetleyebiliriz:

O, âsî ruhlu, egoist ve kibirlidir.

İlahî emir karşısında kendini aşamamış, içindeki fenalıklar dışı aksetmiş, isyan ederek Allah'ın gazabına uğramıştır.

Olup bitenleri Âdem (aleyhisselâm)'den bilmiş, başına gelenlerin O'nun yüzünden olduğu vehmine kapılarak O'na ve nesline azgın bir düşman kesilmiştir.

Őeytan, Allah'a isyanında ne kadar hatalı ve haksız ise Hz. Âdem'e dűőmanlıđında da o kadar hatalı ve haksızdır.

Őeytan, emri tutmadıđından Allah'a isyan etmiő, sorgulananca da kendini műdafaaya kalkıőmıő, haklı olduđunu ispatla çalıőmıő, uest ueste yanlıőlıklar yapmıőtır. Yanlıőlık, rahmetten uzaklaőmayı; rahmetten uzaklaőma baőka hataları netice verdiđinden kısır dűngűye girmiő, gitgide bűtűn iyi uezelliklerini kűrelterek, tamamen hayra kapalı hale gelmiőtir.

Őeytan, rahmetten uzak yaratılmamıő, kabiliyetlerini kűtűye kullanarak kendi sonunu kendisi hazırlamıőtır.

Őeytan, insanlardan ve cinlerden, ruhunu űldűrműő, vicdanını bozműő, fitratını tahrip etmiő olanları kendine yardımcı ve yandaő edinir.

Ahirette kendine yardım edenleri yarı yolda bırakacak, vefasızlıđın en bűyűđűnű iőleyecektir.

Mahőerde Yűce Yaratıcı'nın engin rahmetini gűrűnce herkes gibi o da űmitlenecek, kurtuluő yollarını beyhude arayacaktır. Őeytan, her őeye rađmen, iőin sonunda Allah'ın kendisini affedeceđi űmidiyle yaőamaktadır ki buna "őeytanın cennet űmidi" denir.³¹²

Őeytanın őerrinden korunma reteğesi, Kur'ân'da ve Sűnnet'te verilmiőtir. Bu kutlu kaynakların verilerine uyulduğu sűrece -Allah'ın izniyle- őeytanın tesiri kırılacak, insan Rabb'inin razı olacağı hayat ufkunda yaőamını devam ettirecek ve ebedi alemde sonsuz mutluluğa erecektir.

³¹² Abdűlhakim Mansur, Mevaidűő-Őeytan, 11.

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

ABDÜLBÂKÎ, Muhammed Fuad, "*el-Mu'cemu'l-Mufehres li El-fazl'l-Kur'âni'l-Kerim*", Çağrı Yayınları, İstanbul, 1990.

ABDÜLHAKİM, Mansur, "*Mevaidü's-Şeytan*", Dâru Rânide, Kahire, 1993.

ACLÛNÎ, İsmail b. Muhammed el-Cerâhî, "*Keşfu'l-Hafa ve Muzili'l-İlbas Amme's-tehera mine'l-Ehadisi âlâ Elsineti'n-Nas*", Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1988.

ALİ el-Kârî, "*Mirkâtü'l-Mefâtiḥ Şerhu Mişkati'l-Mesâbih*", I-X. Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1992.

ÂLÛSÎ, Ebu'l-Fadl Şihabuddin es-Seyyid Mahmud el-Bağdadî, "*Ruhu'l-Meani Fi Tefsiri'l-Kur'ânil-Azim*", I-XXX. Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, 1985.

ANA BRİTANNİCA, Ana Yayıncılık A. Ş. I-XXXII. İstanbul, 1986.

ASIM EFENDİ, "*Kamus-u Okyanus*", I-IV. Cemal Efendi Matbaası, İstanbul, 1305.

ASKALANÎ, Ahmed b. Ali b. Hacer, "*Fethu'l-Barî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhari*", I-XII, Dâru'l-Beyan, Mısır, 1988

- ATEŞ, Ali Osman, "*Kur'ân ve Hadislere Göre Şeytan*", Beyan Yayınları, İstanbul, 1989.
- ATEŞ, Süleyman, "*Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*", I-XII, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1989.
- AYNÎ, Bedreddin Ebu Muhammed b. Ahmed, "*Umdetu'l-Kari Şerhu Sahihi'l-Buhari*", I-XX, Matbaatü Mustafa El-Bâbi El-Halebi, Mısır, 1972.
- AZİMÂBÂDÎ, Ebu't-Tîyb Muhammed eş-Şemsü'l-Hakk. "*Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebi Davud*", I-XIV, Mektebetü's-Selefiye, Medine. 1968.
- BEYDAVÎ, El-Kâdi Abdullah b. Ömer, "*Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil*", I-II, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1988.
- BUHARÎ, Muhammed b. İsmail, "*Sahihu'l-Buhari*", I-VIII, el-Mektebetü'l-İslamiyye, İstanbul, 1315.
- BÜYÜK TÜRKÇE SÖZLÜK, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1988.
- CÜRCÂNÎ, Şerif Ali b. Muhammed, "*Kitabu't-Tarifat*", ts.
- DÂRİMÎ, Ebu Muhammed b. Abdirrahman b. Fadl, "*Sünenü'd-Darimî*", I-II, Matbaatü'l-İ'tidal, Dimaşk, 1349.
- DAVUDOĞLU, Ahmed, "*Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*", I-XII. Sönmez Neşr, 1977.
- DEVELLİOĞLU, Ferid, "*Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*", Aydın Yay, Ankara, 1993.
- DOĞAN, Mehmet D. "*Büyük Türkçe Sözlük*" Ülke Yay, Haber Ticaret Limited Şirketi. İstanbul, 1994.
- EBU DAVUD, Süleyman b, El-Eşas Es-Sicistânî, "*Sünenü Ebi Davud*", I-IV, el-Mektebetü'l-İslamiyye, İstanbul. 1315.
- ELMALILI, Muhammed Hamdi Yazır, "*Hak Dini Kur'ân Dili*", I-X, Eser Neşriyat, İstanbul, 1979.
- FÂRİSÎ, İbn Belban El-Fârisi, "*El-İhsan fi Takribi Sahihi İbn Hib-*

- ban*", I-XVIII, (Tahkik, Şuayb el-Arnaut) Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1988.
- FİĞLALİ, Ethem Ruhi, "*Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*", Selçuk Yay. Ankara, 1990.
- GAZALİ, Ebu Hamid Muhammed b Muhammed, "*İhyâu Ulumi'd-din*", I-V, Dâru Kuteybe, Dimaşk, 1992.
- GÖLCÜK, Şerafeddin, TOPRAK Süleyman, "*Kelâm*", Tekin Yay, Konya, 1991.
- GÜÇ, Ahmet, "*Kimliğini Arayan Gençliğimiz ve Satanizm*" Yeni Ümit, Yıl: 16, Sayı: 59, Ocak-Mart 2003.
- GÜLEN, Fethullah, "*Kalbin Zümürüt Tepeleri*", Nil Yay, İzmir, 1994.
- , "*Ölçü veya Yoldaki Işıklar*", I-II, T.Ö.V. Yay, İzmir, 1993.
- , "*Prizma*", I-II, Nil Yay, İzmir, 1995.
- , "*İla-yı Kelimetullah veya Cihad*", Nil Yay, İzmir, 1996.
- , "*Varlığın Metafizik Boyutu*", Nil Yay, İzmir,
- , "*Asrın Getirdiği Tereddütler*", I-IV, Nil Yay, İzmir,
- , "*Fasıldan Fasıla*", I-IV, Nil Yay. İzmir.
- HÖKELEKLİ, Hayati, "*Din Psikolojisi*", Türkiye Diyanet Vakfı Yay, Ankara, 1996.
- HUCVİRİ, Ali b. Osman, "*Keşfu'l-Mahcub*, (Hakikat Bilgisi), Hazırlayan, Süleyman Uludağ, Dergah Yay, İstanbul, 1982.
- İTR, Nureddin, "*Menhecü'n-Nakd fi Ulumi'l-Hadis*", Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1992,
- İBN CEVZİ, Ebu'l-Ferec, Cemaleddin Abdurrahman b. Ali, "*Zâdü'l-Mesir fi İlmi't-Tefsir*", I-IX, el-Mektebetü'l-İslami, 1987.
- , "*Telbisü İblis*", Dâru İbn Haldun, İskenderiye, ts.
- İBN CEVZİYYE, İbn Kayyim Abdullah b. Muhammed, "*İğasetü'l-Lehfân*", Dâru'l-Hadis, Kahire, ts.

- İBN HANBEL, Ahmed b. Muhammed, "*Müsnedü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*", I-VIII, el-Mektebetül-İslamiyye, Beyrut. 1993.
- İBN KESİR, İmamuddin Ebu'l-Fidâ, "*Tefsir Li'l-Kur'âni'l-Azim*", I-VIII, Dâru'l-Kahraman, İstanbul, 1984.
- İBN MACE, Ebu Abdillah, El-Kazvinî, "*Sünenü İbn Mace*", Dâru İhyâi Kütübî'l-Arabî, ts.
- İBN MANZUR, Cemaluddin Ebu'l-Fadl Muhammed b Mükerrrem, "*Lîsânü'l-Arab*", I-XV, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1994.
- İSFEHANÎ, Hüseyin b. Muhammed er-Râgıb, "*El-Mûfredat fi Garibi'l-Kur'ân*", Dâru'l-Kahraman, İstanbul, 1986.
- İSLAM ANSİKLOPEDİSİ, Türkiye Diyanet Vakfı, Güzel Sanatlar Vakfı A.Ş. İstanbul, 1988.
- KONUK, Ahmed Avni, "*Fususul-Hikem Tercüme ve Şerhi*", I-IV. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay, İstanbul, 1994.
- KAZANCI, A. Lütfi, "*Peygamberler Tarihi*", İst., 1997.
- KURTUBÎ, Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed. "*El-Cami'li-Ahkâmi'l-Kur'ân*", I-XX, Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1988.
- KUŞEYRÎ, Ebu'l-Kasım Abdulkerim b. Havâzin, "*Er-Risaletü'l-Kuşeyriye*", Kahire, 1940.
- KUTUB, Seyyid, "*Fî Zılâli'l-Kur'ân*", I-VI, Dâru's-Şurük, Mısır, 1988.
- MALİK B. ENES, "*El-Muuatta*", I-II, Dâru'l-Hadis, Kahire, ts.
- MEYDAN LAROUSSE, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, I-XV, Meydan Yay, İst, 1990.
- MEYDANİ, Abdulğani El-Ğuneymî "*Şerhu Akîdeti't-Tahaviye*", Dâru'l-Fikr, Dımaşk. ts.
- MİRAS, Kamil "*Tecrid-i Sarih Tercüme ve Şerhi*", I-XII, Diyanet İşleri Yay, Ankara, 1985.

- MUHASİBİ Haris "*Er-Riâye li Hukukillah*", (Kalb Hayatı), Çeviren Abdulhakim Yüce, Çağlayan Yay., İzmir, 1997.
- MÜBAREKFÛRÎ, Ebu'l-Ali Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim "*Tuhfetü'l-Ahvezi bi Şerhi Câmii't-Tirmizi*", I-X, Müessesetü'l-Kurtuba, Kahire, ts.
- MÜNCİD Fi'l-Lugati ve'l A'lam, Dâru'l-Meşnk, Beyrut, 1986.
- MÜSLİM, Ebu Hüseyin b. Haccac El-Kuşeyri, "*Sahih-i Müslim*", I-V, el-Meklebetü'l-İslamiyye, İstanbul, 1955.
- MÜTTAKÎ, Alauddin Ali, "*Kenzü'l-Ummal*", I-XVII, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, ts.
- NESAİ, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, "*Sünenü'n-Nesâi bi Şerhi's-Suyûti*", I-VIII, Dâru İhyâit-Turasi'l-Arabî, Beyrut, ts.
- NEVEVÎ, Muhyiddin, "*Şerhu Sahihi Müslim*", I-XVIII, Dâru'l-Kalem, Beyrut, 1987.
- NURSÎ, Said, "*Mektubat*", Envar Neşr, İst, 1991.
- , "*Mesnevi-i Nuriye*", Envar Neşr, İst, 1991.
- , "*Lemalar*", Envar Neşr, İst, 1990.
- ORAL, Osman, "*100 Soruda Âhiret Hayatı*", Işık Yay., İst., 2005.
- , "*100 Soruda Ruh, Melek, Cin ve Şeytan İnancı*", Kayseri, 1998.
- OSMAN EFENDÎ, "*Dürretül-Vâizin*", Sena Yay, 1976.
- RAZÎ, Fahreddin. "*Mefâti'hü'l-Ğayb*", I-XXXII, Dâru İhyâit-Turasi'l-Arabî, Beyrut.
- SUHREVERDÎ, Abdulkahir b. Abdillah, "*Kitabu Avâri'fi'l-Mearif*", (Gerçek Tasavvuf), Tercüme ve Tahric Dilaver Selvi, Ümran Yay, İstanbul, 1995.
- ŞARKÂVÎ, Hasan, "*Mu'cemu Elfazı's-Sufiyye*", Müessesetü Muhtar, Kahire, 1987.

- TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, "*Câmiu'l-Beyan an Tefsiri Âyi'l-Kur'ân*", I-XXX, Matbaatu Mustafa El-Bâbi El-Halebi, Mısır, 1968.
- , "*Tarihü'l-Ümem ve'l-Mulûk*", I-XIII, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1987.
- TAHÂVÎ, Ebu Cafer, "*Şerhu Müşkili'l-Âsâr*", I-X, Müessesetu'r-Risale, Beyrut, 1994.
- TASAVVUFU'L-İSLAMÎ, Tarikat ve Tasavvuf Dergisi, sayı: 10, sene: 19, Kahire, 1997.
- TİRMİZÎ, Ebu İsa Muhammed b. İsa, "*Câmiu's-Sahih*", I-V, Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, ts.
- ZEBİDÎ, Muhibbuddin Ebu Feyd Es-Seyyid Muhammed Mur-taza El-Hüseyni, "*Tâcu'l-Arûs min Cevahiri'l-Kamus*", I-XX. Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1994.
- , "*İthâfu's-Sâdeti'l-Müttakîn bi Şerhi İhyâi Ulûmi'd-din*", I-X. Dâru'l-Fikr, Beyrut, ts.
- ZEMAŞERÎ, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer, "*El-Keşşaf an Hakaiki Ğavâmidi't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvil fi Vühûhi'l-Te'vil*", I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995.
- ZERKÂNÎ, Muhammed Abdülazim, "*Menânihu'l-İrfan fi Ulu-mi'l-Kur'ân*", I-II, Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabi, Kahire, 1918.
- ZİHNİ EFENDÎ, Hacı Mehmet, "*Nimet-i İslam*", Sönmez Neşr, İst, ts.
- ZUHAYLÎ, Vehbe, "*El-Fıkhü'l-İslami ve Edilletuhu*", I-IX, Dâru'l-Fikr, Dimaşk, 1989.